

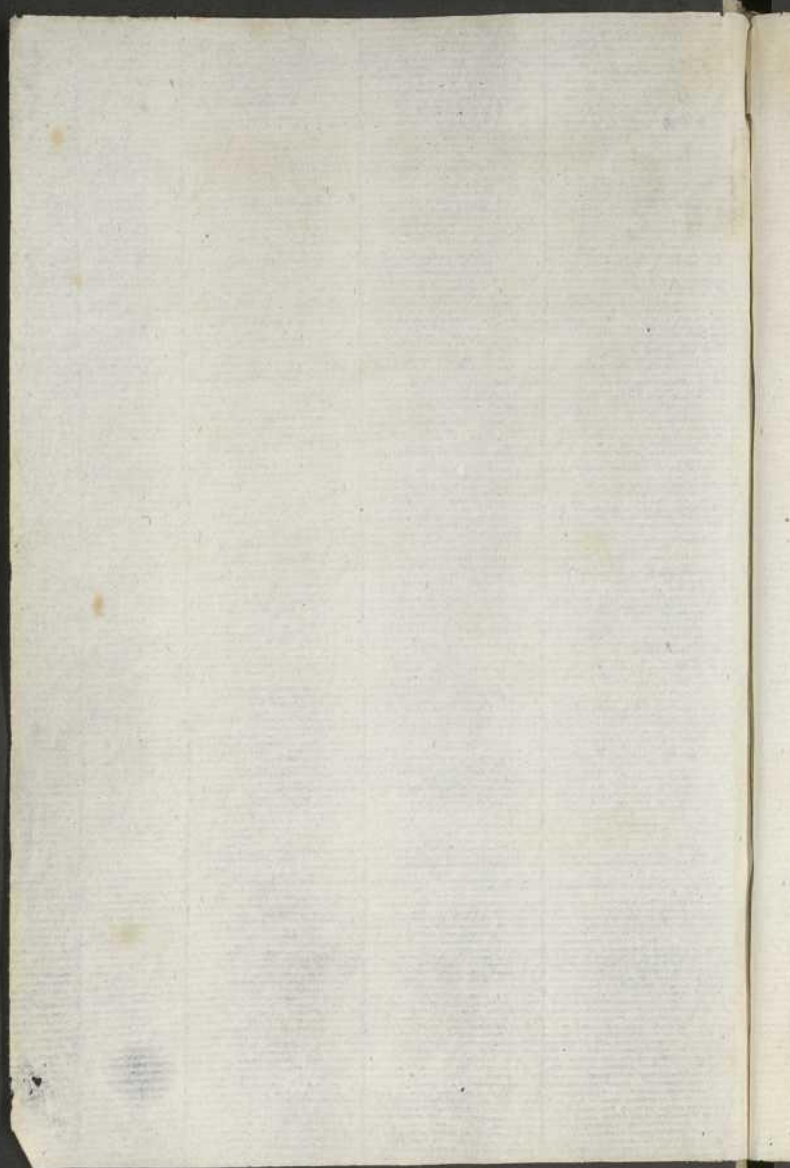
R (Ms)

389

Sata Murevata 9-11

N.T. 1183716

C.B. 1000816207

UNIVERSITY OF
IN ALBANY
THE UNIVERSITY OF
THE STATE OF
NEW YORK
THE UNIVERSITY OF
THE STATE OF
NEW YORK
THE UNIVERSITY OF
THE STATE OF
NEW YORK

INSTITUTION
DE L'ÉCOLE
ROYALE DE MÉDECINE
PARIS
PAR M. DE LA ROCHE
MÉDECIN
DE L'HÔPITAL DE LA CHARITÉ
PARIS
M. DE LA ROCHE
MÉDECIN
DE L'HÔPITAL DE LA CHARITÉ

INSTITUTIONES
DIALECTICÆ.
PERTINENTES AD
PRIMAM PARTĒ
CURSUS PHILOSOPHICI
R. P. M. F. BERNARDI
Di
SEOANEssss.

INSTITUTIONE
DIALECTICAE
PERTINENTIAS
PRIMAE PARTIS
CURSUS PHILOS
PHICI
R. P. M. F. BERNAR
DI
SENIORIS

PRÆFATIO

Philosophiam, quam
veteres sapientiam
appellabant, originem
caelestem, ac di-
vinam esse non modo
classici viri ratio-
nibus, sed veteres quoque,
et constanti Sapientum voce ex-
dicimus. Quid enim aliud Socrati
videbatur, ubi Philosophiam a
Promethæo quoddam veritatis ceram
facilem in Cælo in terram delatam
esse dicebat. Nisi quod eximius il-
le sapientia splendor, qui ardens
in nobis excitaret ardorem, si vide-
retur, solum mortaliū oculis af-
fulsit. Quid aliud innuit Ciccero,
nam philosophiam domum voca-
vit, quo nihil a Divi Immortis
vultu uberius, nihil florentius, ni-
hil præstabilius hominum vitæ
da-

datum est; nisi ex obsequio divi
nae Sapientiae fonte tenues et tam
sapientia nostra rivulos profulsis-
se. Haec ipsum illud ad huc,
et expressum divina littera testan-
tur, nempe Deum ipsum veluti
illuminationem Patrem, in ipso homi-
num visceribus sapientiam po-
suisse. Nec mirum, illa namque
omnium fere hominum animos exi-
git, persistenque dignitatis im-
memori sine non patitur, ac faciem
suppeditat, qua nos ex naturali
sensuum cognitione, ipsum naturae
Authorem cognoscimus. Huius au-
tem praesentim gratia studium
philosophiae suscipi debet, cum ali-
qua non tantum non profuturum,
sed sapientissime notitiam esse vi-
deatur. Quid enim nos juvat re-
rum scientiam comparare, si sum-
mum bonum consequi negligamus.
Nam humana sapientia
scopus propositus est, non ut in ste-
xi-

22
vile, in digne ~~re~~ contemplatione
conquiescamus, ut ad vitam
pulcherrimam, et honestam integritate
nisi ultimam transigendam adjuvamus.
Eo quippe volo meliorem, praestabilemque
Philosophorum omnium, quam catervorum
hominum futura est conditio, si animi
perturbationibus mederi, mores componere, beatam,
hoc est, honestam, ac Deo acceptam vitam
ducere longo studio, et meditatione adirent. In hunc
ergo finem studia vestra collineant,
illud praecipue habentes, quod Sal-
vator noster **Luce, cap. 12** minatur
12 dicens: ille rexus, qui cognovit
12 voluntatem Domini sui, et non praes-
12 paravit, et non fecit secundum eius
12 voluntatem, vapulabit multis; qui
12 autem non cognovit, et fecit digna
12 plausus, vapulabit paucis. **Omni**
12 autem, cui multum datum est, mul-
12 tum quaeretur ab eo, et cui commenda-
12 verunt multum, plus pettent ab eo.

LOGICÆ PROEMI-
UM.

Logica secundum
veterum nomen di-
sciplinam rationa-
lem significat, ~~scilicet~~
~~disciplinam~~ ~~rationalem~~ ~~significat~~
vive disciplinam rationis rex-
tricem, qua cetera omnes philosophia
partes, veluti instrumento quoddam
ut virtus, ut veritatem in proposita
quavis materia facilius assequi
valeant. Cum autem logica men-
tis actus dirigat, hinc etiam sci-
entia, vive ars cogitandi, seu mentis
cogitationes ad verum dirigendi,
nominatur. Quatuor autem nomi-
nantur cogitationum species. Pri-
ma est perceptio, seu idea, qua ap-
prehensio dicitur, per quam quide-
m primum concipimus tantum, nihilque
de

de eo affirmamus, seu negamus, ut
qui percipit Deum, mentem, homi-
nem, &c. Quae nominibus non verbis
exprimitur.

Secunda dicitur iudicium, quae
consentientes ideae coniunguntur af-
firmando, dissentientes vero negando
separantur, vel quae unum affirma-
tur, aut negatur de alio; ut si per-
cipi, quod voce Deum significatur, et
quod ista bonum, et quod illa men-
dax, possum ideam bonitatis cum idea
Dei coniungere, et ideam mendacitatis
removere, iudicando Deum esse bonum
Deum non esse mendacem. Iudicium
non exprimitur nominibus, ut percep-
tio, sed verbis, diciturque enuntia-
tio, seu propositio, vultem ^{ex}pressa
vocibus. In enuntiatione respectu
possunt, subiectum, de quo aliquid
affirmatur, aut negatur, attributum,
vel praedicatum, quod affirmatur,
aut negatur de alio, et copula, seu
verbum est, quae attributum cum sub-
re-

recto connectit, ut cum dicitur
Deus est bonus, subiectum dicitur
 propositionis est Deus, attributum
bonus, et copula verbum est. Subjec-
 tum, et predicatum conuersionis,
 dicuntur illius textum. Quando
 que tamen non exprimentur, sed
 subintelliguntur tantum, ut in in-
 ter propositionibus: cogito, ueni;
 idem quippe est, ac si dicerem: ego
cogitans, ego fui ueniens.

Texta cogitationis species, ra-
 tionalis appellatur, per quam unum
 iudicium ex prioribus inferitur quod
 dicitur, ut cum dicitur: omnis sub-
stantia spiritalis est immortalis;
sed anima hominis est substantia
spiritalis; ergo anima hominis
est immortalis. Duo quidem sunt
 necessaria iudicia, ut textum ex
 illis deducatur, et dicuntur primis:
 scilicet: harum prima dicitur maior, se-
 cunda minor; porro propositio ex alijs
 deducta, conueniens appellatur. Ali-
 quam.

4
quando tamen unicum judicium
exprimitur, ex quo aliud colligi-
tur, ut cum dicitur: anima homi-
nis est substantia, & immortalis; ex-
go est immortalis. Et haec ratio ci-
natio est membra nuncupatur, in
eoque prior propositio dicitur an-
tecedens, posterior consequens. Illa
tio ipsa, quam denotat particula
exgo, vocatur consequentia. Cum
vero ratio cinatio ex tribus proposi-
tionibus expressis coalescit, syllogis-
mus appellatur. In syllogismo tria
necessaria requiruntur. Major, mi-
nor, et medius; major est praedicatum
conclusionis, minor est illud, subjec-
tum, medius denique utrumque con-
jungit, ac separat, nec unquam inque-
ditur conclusionem. Probatur autem
major extremum de minori extremo
per medium, ut in allato exemplo
patet, mens hominis est immortalis;
quia est substantia, quae corpore ca-
ret.

Quae.

Quarta cogitationis species
 est methodus, qua definitur: via
et ratio veritatem adhuc latentem
inveniendi, et inveniendi congruo
modo explicandi. Hinc duplex me-
 thodus: altera analytica, vive res-
olutionis, altera synthetica, vive
compositionis. Quatuor prædictæ
 cogitationum species sunt

subiecta **Logica** mate-

riæ. De his igitur

breuiter quæ-

dam, sed quam-

tum fieri po-

test accuratè

tè pertracta-

bitur.

6
Pars I Logica.

De prima intellectus
operatione.

Prima cogitationis species, quam Logica considerat, perceptio, vel etiam apprehensio nominatur, ac definiatur solet prima cogitationis species, qua quidam conceptiva tantum, nihilque de eo affirmativa, aut negativa. Haec vel pro perceptione, qua est forma, seu modus, aut affectio mentis percipientis, vel pro objecto, quod percipitur, vel pro re ipsa percepta sumitur. Prior dicitur apprehensio formalis, posterior apprehensio objectiva. Prior perceptionis nomen retinet, posterior idea potius, quam per-

perceptio nominatur. **I**dea igitur
 idem quidem est, ac rei species
 intellectui exhibita, et ab eo pro-
 cepta, sive ut objectum ipsum men-
 te perceptum, aut menti reperi-
 tum, perceptio vero est objecti cog-
 nitio, qua nihil ei attribuitur,
 aut ab eo movetur.

Perceptionum dua dicitur: unum
 tunc species: prima, et nobilior est
 intellectio pura, per quam relictet
 mens sine phantasmate, sub iu-
 dio quodpiam cognoscit, v. g. cum
 quis percipit **D**eum, se ipsum, suas
 cogitationes, et affectiones, puta
 gaudium, tristitiam, &c. **A**lte-
 ra perceptionis species, eoque in-
 nobilior, dicitur imaginatio, per
 quam mens phantasma quoddam,
 aut imaginem in phantasia, seu
 facultate imaginativa ce veritate
 depictam percipit: ut cum quis
 circulum, axonem, aut aliud quod,
 tamquam presentem intuetur, cum
 id

6
Id saepe longissime abrit. **P**o-
tior hinc percipiendi modus adeo fa-
miliarior omnibus est, ut se quod
suum intelligere non existiment
plurimum, nisi id sub specie corporea
sibi representari possint.

Atamen ut intellectus, et ima-
ginationis discrimen in una, en-
demque se breviter adiungamus,
familiarior, et omnibus notum adhi-
bere libet exemplum. **S**i quis ima-
ginatione velit unum hominem, vel
duos, vel etiam tres non agere id
quidem assequetur, quia id phan-
tasia visus non excedit. Verum, si
per imaginationem 1000 homines,
sibi clare, distincteque represen-
tate conetur, aut deos, 10000000,
numquam eo pervenire poterit ima-
ginatione, sed confusam tantum ho-
minum multitudinem represen-
tabit, ita ut distinctum, quod inter
novem, aut 10000 hominum inter-
cedit, nec clare, nec distincte percipiet.
In:

Intellectus tamen pueri ac-
curatissime discernens illud no-
cet. Nam si quis v.g. comedit
vultu exercituum praefectum sit,
et cibaria tantum in quindecim
hominum millia ad centum tem-
pus consumaverit, accedentibus ad-
huc aliquod millibus, vel recedent-
ibus, repente in toto calculo compe-
rere poterit, quanta sibi consumen-
tium accessio, vel diminutio fieri
debeat. Quo circa intellectus clari-
us distinctèque percipit id, quod
phantasia confuse tantum, obser-
areque potest exhibere. Unde intel-
lectus suam intelligentiam, et ipsam ima-
ginationem insigne eluceat differ-
entia; cum haec simulacrum quod-
dam, aut speciem corpoream specu-
letur, illa non item.

Hic adzurgenda est textura
percipiendi ratio, nempe sex sensuum,
aut sensationem, que vivida quidem
est, seu mentem nostram vivide affi-
cit

yo

at, nihil tamen spiritui representat,
 sed, cum maxime ad ignem admo-
 ueamus, ac uti uti, commo-
 mus sensu, nulla tamen species cla-
 ra, et distincta, mente nostra exhi-
 betur. **I**dem dicendum de sensu fa-
 mi, et vitu, et de quovis gaudio, et
 dolore sensu. Non est etiam pra-
 tennitendum, perceptionem, qua in
 nobis fit, vel directam esse, vel re-
 flexam. **P**erceptio directa dicitur
 ea, qua primario, et directe ali-
 quid cognoscimus, vel sentimus, ut
 cum cognoscimus **D**eum, vel cum
 sentimus calorem. **P**erceptio reflexa
 est ea, qua mens in se ipsam veluti
 reflectitur, et secundario suam cog-
 nitionem, vel sensationem percipit, per
 eamque mens nostra sibi
 conscia est, sive ve-
 cum verit, se per-
 cipere, vel
 sentire.

De

De veritate, et falsitate apprehensio- num. § 26.

Quamquam nomen veritatis non uno modo usurpatur, generatim tamen dici potest convenientia rei, vel modi cum una re ipsa, sive cum eo, cui congruere debet. **E**aque definitio omnibus veritatis speciebus convenit, ut ex singularium enumeratione planum fiet. **A**lia quippe est veritas entium, quae transcendentalis, aut metaphisica vulgo dicitur, per quam nempe res cum suo exemplari congruit. **A**lia est veritas signi, quae est illius consensus cum re significata, qualis est veritas sermonis, tam cum rebus, quam cum cogitationibus, quae exprimit, convenienter. **A**lia denique

47

que veritas cognitio n^r vocatur,
quod hic pot^{est} d^{ic}ti^o respectu n^r, quae
que definitur debet, convenientia cog-
nitio n^r nostra cum re cognita.

At cognitio nostra, vel in sola
apprehensione consistit, vel in ju-
dicio; unde alia est apprehensio n^r
veritas, alia veritas judicij. Cum-
que apprehensio vel simplex sit, vel
complexa, quam quaeque etiam veri-
tatem habent. **S**implicem appre-
hensionem vocamus, quae rem uni-
cam, vel modum unice representat,
qualis est apprehensio menti, ap-
prehensio voluntati, &c. **C**om-
plexam apprehensionem dicimus,
quae rem exhibet cum aliquo at-
tributo, vel cum aliqua qualitate,
qua afficitur, hujusmodi est ap-
prehensio baculi fracti, lapidi
ambulato.

Qualicumque autem fuerit ap-
prehensio, siue simplex, siue complexa,
illius veritas in re consistit.

in sola conuersione cum se per se
~~ita~~ extra affirmationem, aut ne-
 gationem consistit. Sed ueritas
 iudicij, quae in affirmatione, aut
 negatione reperitur, in eo sita est,
 quod affirmatio, et negatio cum re-
 bus, de quibus sunt, appropinque conue-
 niunt: atque ita iudicium conue-
 nit uerum, cum dicit id esse, quod
 re uera est, uel negat esse, quod non est,
 falsum uero, si affirmet esse, quod
 non est, uel neget esse, quod est.

Veritati opponitur falsitas,
 quae respectu signi, aut cognitionis
 dici potest, discrepantia cognitio-
 nis, aut signi a re cognita, aut sig-
 nificata, nam ueritas transcendens
 talis oppositam non habet falsitatem.
 Nemini dubium esse potest,
 quin iudicio conueniat modo ueritas,
 modo falsitas, nam quod falsum
 est, nonnumquam affirmatur, ut uer-
 xum, et uerum, quod uerum est ali-
 quando negatur, ut falsum. **S**imiliter
 li

Item apprehensio, siue simplex, siue complexa vera esse potest, quoniam non est objecto suo consentanea, immo proprie loquendo nunquam est falsa; cum nunquam dici possit objecto ~~non~~ percepto dissentanea, nam si res presentat rem perfectam, si autem est, v. g. aurum presente auro, tunc objecto consentanea est, ut nemo dicitur esse aurum. Quod si objectum presentem non representet, sed aliquod aliud, v. g. si presente orichalco aurum exhibeat, vera quidem est auri perceptio, non orichalci, ideoque non est falsa orichalci perceptio, sed nulla.

Similitex igitur Deum concipiat, ut ens corporeum, v. g. ut materiam subtilem, que sit veluti anima mundi corporei, ut ~~obscuro~~ ^{obscuro} et eius sequaces delirant, si Deum non concipit, sed materiam subtilem, ideoque non falsam ideam Dei habet, sed nullam. **O**mnes tamen huiusmodi conceptiones, quibus ~~si~~ ^{si} imaginatur

Terminus homines deludit, v. g. cum **D**e-
um concipiunt aliqui, ut corpore-
um, materiam spirituales, alia
que huiusmodi phantasiae iudificat-
tiones, quas iudicium fieri impe-
consequitur, ab omnibus istis **Doct-**
ti, idea falsa communiter appeli-
lantur, nec ab ea loquendi ratio ne
est recedendum; nam si falsa non
sunt in se ipsi, falsa tamen sunt
ratione iudicij subsequenti; v. g.
preceptio auxii presente oxichalco,
esse potest occasio, cui iudicet ali-
quis, auxium esse id, quod est oxichal-
cum; sic preceptio baculi fracti, dum
medica in parte in aquam demer-
tux, cum tamen rectus sit, in curia
est, cui baculus, qui rectus est, iudic-
retur inflexus.

Hinc curandum est, maxime
in **L**ogica, ut preceptio, sive idea
sic praeparatur, et perficiatur, ut
non tantum vera sit in se ipsa, sed
etiam, ut nulli exoxi iudicij occa-

nem praebeat. idque maxime asse-
 quetur, si primum quam de re aliqua
 feratur iudicium, haec regula con-
 stantem teneatur; ut exceptio, quam
 diligentissimi expendatur, nec una
 quam ulli rei intra naturalem or-
 dinem constituta praebeat assen-
 sus, nisi clare, distincteque fuerit
 excepta.

De identitate, et distinc-
 tione § 3.

Nihil maiori studio quaer-
 rit Logica, quam idea-
 rum distinctionem, qua
 sine identitate, et distinctionis
 notione haberi nequit: unde de ipis
 in praesenti agendum est.

Identitas est quod adeo per se not-
 tum, ut vis clarioribus terminis
 explicari non potest, quam vulgaribus
 bus, et uisitatissimis idem, et ipsum. Unde
 arge.

agebat Maximus Aug. in Sal-
 monum 22: id ipsum quomodo
 dicam, nisi id ipsum, quidquid
 aliud dixeris, non dico id ipsum.

Definitur tamen potest, si dicatur
 consistere in eo, quod hoc sit aliud,
 vel per hoc, quod sit illud, siue capaci-
 tatis verificandi propositionem
 affirmativam unius de alio, dum
 predicatum in recto, et substanti-
 ve univocum. Unitas fere coluntur
 dicitur cum identitate, ea quippe sunt
 idem inter se, quibus una est enti-
 tas; definiturque indivisio, seu in-
 divisibilitas entis in plura talia,
 quale ipsum est.

Triplex unitatis species ar-
 rari solet, quae pariter identitate
 convenit. Prima est unitas indivi-
 dualis, quae etiam numerica, et ma-
 terialis dicitur; et tunc ultima in
 indivisibilitas fundata in predi-
 catis individualibus; qualem habet
 Petrus, et quodlibet aliud indi-

viduum ratione participantia: **U**taque, qua origo acetas dicitur. **S**ecunda est unitas essentialis, que etiam formalis dicitur, et que ~~ut~~ ~~in~~ ~~indivisibilitas~~ in plures essentialis; sic **P**etrus, et est unus **P**etrus, et est unus homo, quia non solum dividi requirit in plures **P**etros, sed nec in plures homines, que quidem unitas realiter distincta non est ab unitate numerica. **N**otandum tamen, unitatem essentialem sepi accipi pro reali similitudine specifica, qua ratione **P**etrus, et **P**aulus unum dicuntur unitate essentiali. **T**ertia est unitas precisionis, est que illa, ut cuius plures individua sunt una species, et plures species unum genus, hae cum unitate rationis **T**erminantur; at nunc solum identitatem realem spectamus, quae rebus convenit independentem ab operatione intellectus.

Identitati opponitur ex diametro

tix distinctio, quare opposito mo-
 do explicanda est. **C**onsistit igitur
 in eo, quod unum non sit aliud,
 et defini potest, coexistentia unita-
 ti in entitate, sive capacitas verifi-
 candi propositiorem negatiuam
 unius de alio, vultem si predicati-
 tum unum atque in recto, et substanti-
 uè. **D**istinctio non secum, ac idem-
 titas, diuiditur in realem, et con-
 tritionem. **R**ealis, de qua non auzi-
 mur ea dicitur, qua rebus comit
 independentè ab esse cogito. **T**ria
 sunt signa distinctiõis realis.
Primum est realis productio, qua
 necessariò requirit distinctiõem
 producentis à re producta. **S**ecun-
 dum est realis separabilitas, quæ
 nempe potest unum extremum sine
 alio consistere. **T**ertium est rela-
 tio realis, puta similitudini, aqua-
 litati, &c. qua necessariò requiri-
 rit extrema realitè inter se dis-
 tincta.

Di-

26

Distinctio realis dicitur
 tux in positivam, negativam, et mix-
 tam. **P**ositiva est, qua datur in-
 ter entia realia, ut inter **S**olem, et
Lunam. **N**egativa dicitur, qua
 inter extrema negativa, puta co-
 xentiam entium, intercedit, ut inter
 ruditatem, et caecitatem. **M**ixta
 dicitur, sive est illa, qua datur in-
 ter extremum positivum, et negati-
 vum, qualis est, qua inter lucem, et
 tenebras intercedit. **D**istinctio reali-
 s. positiva, alia est realis, ab-
 soluta, qua datur inter duas res, quarum
 neutra est modus alterius, ut inter
Lunam, et **S**olem; altera vero rea-
 lis modalis nuncupatur, qua inter
 rem, et eius modum intercedit, ut
 inter motum corporis, et corpus ip-
 sum.

Hic accedit distinctio virtu-
 lis, quam potius fundamentum di-
 stinctionis, quam distinctionem dixe-
 rit, eoque reperitur in re, qua quum
 viv

vix unica, et simplex sit, **Q**uia
tamen equivaleat, idcirco occa-
sionem praebet intellectui, ut praesens in
illa partes concipiat, v.g. idem ca-
lor equivaleat virtuti inducendi, et
emolliendi, quia hunc inducat, et
emolliat ceterum, idem de mixtura
dicitur, et mixtura, aut aliis, **D**um attri-
butis, idem de intellectu, et voluntate
te mentis nostra est cogitandum.

Mito dicere de distinctione. adae-
quata, qua duo tota, ut **P**etrus, et
Paulus, et distinctione inadaequa-
ta, qua totum, et pars, v.g. **P**etrus, et
anima **P**etri (qua etiam includen-
tis, et inclusa vocatur) se ip-
sa distinguuntur dicuntur.

Hac enim locutio
explicatione
non deside-
rant.

Explicatur distinc-
tio rationis, eique
opposita unitas.
§ 2.

Distinctio rationis, ut
num accipitur, est illa, qua
per rationem, id est, per ac-
tus intellectus, fit inter extrema,
qua, licet realia sint, non sunt ta-
men realiter distincta, v.g. inter
rationale, et animal hominis, dum
alterum quoddammodo concipitur
sine altero, vel utrumque diversis
conceptibus. Ut enim datur dis-
tinctio realis, quoties in statu rea-
li existit unum sine alio, vel est ab
alio diversum a parte rei, sic per
quamdam analogiam dicitur da-
re distinctio rationis, quoties in
statu intentionali, vel in esse cog-
niti, unum quoddammodo existit
sine

sine alio, vel appareat ab alio dixerim; v. g. per conceptum animal obiectum sensitivum quoddammodo in mente existit sine rationali, quia potest commode explicari tota sibi. conceptus enim, quin dicitur, obiectum esse rationale.

Similiter per hos duos conceptus animal rationale simul habitos, obiectum sensitivum, et dicitur unum apparent diversa, quia ut in v. g. conceptus enim, quin dicitur, obiectum esse rationale, videlicet per ordinem ad dicens, operandi, modi, sentiendi, et dicitur, quin alterutrum conceptus in se dicitur petat ab altero.

igitur distinctio rationis, requirit conceptus ita dissimiles, ut reddant extrema diversa, immodè difformabilia, nec alter per alterum, nec per eius explanationem definitur. Notandum tamen quod in his, quae sunt et definitur non possunt, qualia sunt suprema genera, et ultima

22

ma differentia, nomen definitioni
 sumpta pro definitione latè sumpta,
 iue pro expressione, qua dicitur
 aliquomodo, et energia talium pra-
 dicatorum. **N**ec obstat distinctioni
 rationi, quod in definitione unius
 praedicati fiat mentio alterius in
 obliquo, seu per modum connotati, dum-
 modo unius conceptus, nec per se, nec per
 sui explicationem ingrediatur de-
 finitionem alterius in recto. **D**u-
 plex genus distinctioni huiusmodi
 dicitur inferri. **N**am alia dicitur
 rationi ratiocinanti, alia rati-
 onis ratiocinatae. **D**istinctio rati-
 onis ratiocinantis est ea, qua nul-
 lum habet in se fundamentum, sed
 ab intellectu fit per conceptus ap-
 nomos, ut ens, gladius, vel per re-
 petitionem eundem, ut homo homo.
Uerum hoc, cum nullam diversitatem,
 etiam apparentem, inducat in
 esse cogniti, nec in hoc genere, quod
 maxime nomen distinctioni.

Fun.

Fundamentum autem pro di-
 versitate conceptuum de eodem objec-
 to, diversarum importantium desim-
 bilitates, est vaxium pro varietate
 objectorum: saepe est fecunditas ob-
 jecti ad operationes valde inter se
 diversas; saepe aequivalentia perfec-
 tionum objecti ad perfectiones mul-
 tas alibi dispersas; saepe imò ferè
 est realis similitudo, simulque di-
 versitas hujus objecti cum alijs.

In quolibet ex fundamentis tri-
 bus, simul cum imperfectione intellec-
 tus humani, qui requirit unum in-
 tuitu totam rei perfectionem non
 exactè percipere, consistit fundamen-
 tali distinctio rationum.

Distinctio rationum rationis na-
 ta est ea, quae fundamentum habet
 in se, ex quo fundamento illa a pos-
 sunt circa objectum realitèr idem,
 fluxer conceptus inter se diversi, et
 inadaequati, quorum simul non
 exhaustant totam objecti cognoscibi-
 litem.

bilitatem, etiam quoad nos, v. g. ho-
mo naturaliter cognoscit potentia no-
bis tota claritate, quae respondet
hinc vocibus animal, rationale, et in-
bile, **H**, cum ergo solum cognosceret
tunc claritate respondente voci anim-
mal, cognoscitur conceptu inadae-
quato, atque diverso a conceptu res-
pondente voci rationale.

Addi solet distinctio, quam vo-
cant per se implicitum, et explicitum,
tunc, quae tunc datur, cum praedica-
tum aliquod in suo conceptu invol-
vit aliud, quod tamen ea se non expli-
catur. **T**alius distinctio fit v. g.
per hos duos conceptus homo, animal
rationale, qui differunt per se ma-
jorem, et minorem explicitiorem,
non tamen per se medullam, ut ita
loquar. **S**ed nec ista distinctio
inter distinctiones ~~est~~ est in linea
rationis, proprie dicitur, computantur
da est; nihil enim frequentius, quoniam
identitatem rationis annexae est
tex

ter definitivum, et definitum.

Et si qualibet distinctio ratio-
ni rationata præcisiua sit, cum
quæque per conceptum præcipientes
fiat, tamen specialiter præcisiua
dicitur, quæ fit ab intellectu præ-
cipientem unum rei prædicatum,
nihil tunc cogitando de alijs, qui-
dem rei prædicatis quæ talibus.

Sic posito solo conceptu animal,
manet animal in mente distinctum
à rationali præcisiue. **H**ac
distinctio vocatur etiam incomple-
ta, quia expectat conceptum alium,
ut completatur in mente duali-
tas extremorum. **V**ocari quoque pos-
teat mixta, sicut reali, distinctio
rei existenti, à non existente. **A**-
ltera positiua, aut etiam comple-
ta dicitur, quæ tunc fit, cum duo,
vel plura eisdem rei prædicata
simul apparent, unumquodque
proprio conceptu, u. g. cum intelli-
tus hoc duo, conceptus animal ratio-
tio.

tionale simul habet; tunc enim po-
sitivè, et completè ponitur in men-
te dualitas quaedam extremorum,

Ex dictis facile colligitur, quòd
sit ratio, identitas, est enim
conceptus, sive unus, sive multiplex,
quo constituitur objectum unifar-
miter definibile, id est, excludens
diveritatem expressionum, quoniam
altera non explicetur per alteram,
nec per eam explicationem.

Hae
identitas vocatur identitas for-
malis, sicut etiam distinctio ra-
tionis, distinctio formalis appel-
latur. Sufficit autem ad identiti-
tatem formalem definibilitas
mediata, ita ut si homo definiat-
ur per animal, et animal per vi-
vens, homo non solum identificat
se cum animal, sed etiam vivens.

Tam identitas, quam distinctio
formalis potest esse non mutua,
nam homo v. g. identificat se cum
animal, quòd tamen ut sic con-
cep-

ceptum, non est idem formalitèr
cum homine.

Unitas formalis, siue ratio-
nis, capi etiam accipitur pro con-
ceptu ita attingente objecta reali-
tèr plura, ut omnia constituat
uniformitèr definitiua. Sic
conceptus homo est unitas forma-
lis omnium individuorum in
ratione hominis. Hinc unitati
contrarietiva unitas rationis,
qua fit per distinctionem ratio-
nis completam, vel etiam per ex-
pressionem pluralitatis realis
ut talis. Ex his patet unitatem
rationis, sicut distinctionem con-
sistere in ipis conceptibus præ-
iudicatis, atque adeo extrinsecam
inse objectis.

Potest prædicatum illud, in quo
singularia uniformitèr defini-
tibiua apparent præiudicare, seu
abiter habere in significatione
nominis passiva, id est, præiudicatum,
seu

rer abstractum esse dicitur a in-
 gulaxibus, atque adeo a in-
 guis, qua talibus avulsum, et repux-
 tum per mentem, abstracta hinc enim
 unum ab alio est compositum unum, si-
 ne alio. Quia in se mens nostra non
 decipitur; quia dum compositum unum
 sine alio, non id dicitur judicatur, unum
 sine alio consistere, unde vulgo dicitur.
abstractum non est mundum,
seu mentem abstractam non
errore.

Abstractio autem duobus praeci-
 pue fit modis. **P**rimo: cum attribut-
 tum aliquod a subjecto naturae im-
 mitate (que id dicitur non repugnat
 coexistentia aliorum similium)
 per mentem abstracta, i.e. cum
 seorsum ab illo compositum, quo casu
 in generali habetur idea, que plu-
 ribus, i.e. actu existentibus, i.e.
 possibilibus tantum convenire in-
 telligitur, v.g. mens non tantum
 se substantiam spirituales con-
 ti-

cupit, verum etiam ~~abstractare~~ abstractare potest
hoc attributum substantia ~~per~~ per se
sive, tamquam omnium substantiarum
spiritualium, sive actu existentium,
sive tantum possibilium commune.

Secundo modo fit abstractio, cum
intellectus attendit plurimum individuorum
duorum similitudine, in aliqua con-
tione communi illam conspicit non
cogitando de pluralitate, quam habet
a parte rei: sic quoniam in de-
sideria natura humana in rationes
hominum conveniunt, abstractare potest
hoc attributum, homo, tamquam quod
omnibus hominibus commune.

In idea abstracta, et univocali
duo sunt diligentia observanda, scilicet
licet, comprehensio illius, et extensio.
Per comprehensionem idea intelli-
guntur ea attributa, quae in rei
quodam idea, sive conceptu sic con-
tinentur, ut sine illis, tunc non
possunt esse rei conceptus, v. g. esse
retundum in idea circuli et a
22

ditur, ut sine hoc attributo compres-
 hendere nequeat intellectus. Per exten-
 sionem Idea intelliguntur subjec-
 ta, quibus ista Idea convenire potest,
 ut Idea hominis in Socrate, Alex-
 totere, &c.

De Universalita-
 te, particularita-
 te, et singulari-
 tate appre-
 hensivorum
 §§§

Licet omnia quaecumque
 in rebus existunt singu-
 laria sint, tamen
 exceptio, alia dicitur
 singulari, alia particulari, om-
 nium alia. Apprehensio, sive
 Idea particularis est dicitur, qua
 rem

rem singularem eadem mente re-
 presentat. **P**ro inextensa, et indeter-
 minatam, ut si ex aliquo loco con-
 fusam hominum vocem audiam, et ea
 alius hominis in me excitatur,
 sed quis ille sit, mihi non constat.
Singularem apprehensio est illa
 qua rem singularem, certam, et de-
 terminatam significat. **A**d
 totidem exprimit. **U**niversalem ap-
 prehenso rem vocamus, qua singu-
 larem, quidem in se est, multa tamen
 exhibere potest, ut conceptus om-
 nis homo, qui universalis in repre-
 sentando dicitur.

Proter universale in representan-
 do, dicitur universale in essendo,
 omni. **P**er potestatem attenditur de-
 terminatio, ut unum aptum esse in
 multis, seu predicari de multis, hoc
 est, attributum unum non generale mul-
 ti. **S**ubjecti. **S**imiliter commune,
 quod de pluribus affirmari potest. **U**n-
 de ad rationem universalem perti-
 nent

34

ment unitas, et aptitudo, ad multa.
 Unitas requirit esse intrinseca attri-
 buto, quod dicitur univ^oersali^o, et
 debet esse extrinseca, ita videtur in
 actu intellectus p^ocedendo, et abstractio-
 nis. **A**ptitudo ad multa suscipit
 realem identitatem cum attri-
 buto cum multis, ~~nam~~ in super addit
 actum intellectum, quo sic exprimi-
 tur, ut possit multis, ^{et} formaliter con-
 venire.

Ex causa: natura humana pro-
 ut experientia per conceptum homo est
 univ^oersali^o, quia est una apta esse
 in multis, et predicari de multis,
 una, quia ut sic concepta nullam
 praesertit pluralitatem, aut dicitur
 nam in fluxu hominum, ideoque
 manet formaliter individua: est
 etiam apta esse in multis, et de ip-
 sa, predicari, quia realem habet
 identitatem cum multis individua-
 li, et ita exprimitur, ut eam possit
 intellectus applicari multis. **D**uo
 ta-

tamen sunt obiecta unius. **P**rimum: quod aptitudo debet esse ad multa. quidem ratio nisi cum predicato communi, quod in seipso multiplicatur, aut dividatur. Unde natura humana sub conceptu homoideo est univocalis, quia potest esse multiplicata in individuis, de quibus vix dicitur sunt duo homines. **S**ecundum: quod predicatum univocale non debet identificari cum infirmitatibus secundum univocalitatem, hoc est, secundum indifferentiam, et unitatem, quam accipit a cognitione, sed solum secundum rectum, quod suscipit denominationem univocalis.

Uerum cum nulla sit a parte rei natura univocalis, ut postmodum ostendemus, statuerendum unice est univocale per intellectum. **H**oc autem fit per actum intellectus ita expressivem obiectum realiter multiplex, aut multiplicabile, ut illud praecisat
dat

36

dat a reali unitate, et pluralitate,
 huiusmodi est quilibet ex conceptu-
 bus homo, Leo, animal, &c. Po, ito
 namque conceptu homo, natura hu-
 mana per illum conceptum redditur
 formalitèr una, simulque apta con-
 venièrè multè, ac proinde redditur
 universalis. **I**n primò redditur
 una, quia tota, qua latè patet red-
 ditur uniformitèr determinabili, ita
 ut sub illo conceptu non alitèr defi-
 niatur humanitas Petri, quam hu-
 manitas Pauli. **O**mnes dicitur mo-
 dux humana sub illo conceptu sunt
 univ. definitioni, fieri vero univ.
 definitioni, est fieri ratione unum,
 seu formalitèr unum, ut supra ex-
 plicatum est.

Adde, quod natura humana
 sub illo conceptu ita præcenditur
 a multitudinè reali, ut non appareat
 realitèr multiplicata, nullam ergo
 in intellectu div. ionem habet, quo
 autem sensu divisionem ^{non} habet una
 est

nt: una quidem non unitate reali,
 et interna, sed unitate extrin-
 seca, et intertionalis, perita per
 conceptum homo, qui divi honorem rat-
 tionis excludit.

In ipse per illum conceptum
 natura humana redditur apta con-
 venire multis, seu communicari plu-
 ribus; nam aptitudo, et communica-
 bilitas propria universali, est ac-
 tuali, indifferentia, ut sine fictio-
 ne cognoscatur, et identificata reali-
 tia cum pluribus. **H**ac autem in-
 differentia supponit realem identi-
 tatem illius, nature, qua fit inten-
 tionaliter una, cum pluribus solum
 possibiliibus, et addit præcisionem ab
 omni pluralitate, et differentia in-
 flexibili. **N**atura autem humana,
 dum præcedit, et quasi deman-
 dat ab omni differentia individuante,
 nihil retinet, unde respicit **P**e-
 trum, nec **P**aulo, nec alios, individua
 hominibus.

Notamen potest attributum
 universale esse indifferens, ut cog-
 no, scilicet identificatum cum plu-
 ribus per solum conceptum praedi-
 cum, alias per illud non praedi-
 cetur a pluralitate, nec fieret
 unum. **P**er talem ergo conceptum
 redditur indifferens, ut quoties
 attributum ut sic conceptum com-
 paratur cum inferioribus, statim
 appareat conveniens. **U**bi, per iden-
 tificatorem: hac comparatio fieri de-
 bet per alio, conceptus vel appre-
 hensivos, vel iudicatos.

Ex dictis facile colliges, uni-
 versale esse conceptum ex subjecto, et
 forma: subjectum, quod incipit de-
 nominationem universalem, est na-
 tura reali, quae multiplicata est
 a parte rei: forma denominans est
 cognitio abstractiva, per quam na-
 tura praedi-
 catur a multiplicata-
 te reali: ab hac enim forma, licet ex-
 trinseca denominatur objectum unum,
 et

et commune pluribus modo explicato.
Unde ipsa est unitas, et communitas
 in abstracto; quomodo autem sub-
 jectum, et reale, et sola forma prove-
 niat ab intellectu, tamen universale
 dicitur potius esse per intellectum,
 quia possenti ultimam determinati-
 vum tribuitur totum.

Notandum hic aliud esse lo-
 qui de natura universalium secundum
 se, aliud de eadem inesse universalium.

Primo modo consideratur natura
 in statu abstractionis, non tamen
 secundum predicata extrinseca,
 quae illi proveniunt à tali statu,
 sed solum secundum predicata per-
 tinentia intrinseca, per quae in tali sta-
 tu definitur, et quae in illa forma-
 litate includuntur. **H**ae dicuntur
 predicata prima intentionis, et
 propriae naturae, et eadem sunt, quae
 possunt communiter identificata cum
 inferioribus. **S**ecundo modo consi-
 deratur natura secundum predi-
 ca-

cata in ip[s]am delectata ad statum
 ubi est ratio, id est, a communitate
 praec[ed]entia, nempe secundum intentionem
 rationem unam, communem, indiffe-
 rentem, univ[er]sam. **H**ae dicuntur
 turae praedictae secundum intentionem,
 nec sunt consensu individui, qua
 talibus, aut cum eis, identificari.

Sic communiter dicitur, quod na-
 tura secundum se non est una,
 nec multiplex, quia na-

tura secundum praedicta
 dicata intermesca, nec per unam
 tatem, nec per multi-
 plicitatem de-
 finita.

D.

De

De quinque prædicabilibus, sive de quinque idem universalibus
§. 6.

Attributum universale multum subiectum similibus commune quintupliciter est rationis, secundum doctrinam Porphyrii in **I**ntroductio, seu Introductione ad categoricas Aristotelis, nam vel est genus, vel species, vel differentia, vel proprium, vel accidens. Unde introductio illa Porphyrii vult inscribitur, in qua quidem nihil admodum rationis, aut cognatum reperies, sed nonnulla offenderis à vera ratione, et à christiana fide abhorrentia: viz. **D**eum esse animal

mal ratio ^{im} mortale. **U**rum
ed non mixobere, ^uixi p non

Religioⁿis christiana de extore,
et hoste. **I**n eo tamen baridandur
videtur, quod ab ^omut^o ^oibur ^oite^r
rum copio^rum quastionibus ab
timor^o non duxerit, ut ex ^o p. m. pra-
fatione comperitur. **B**resiter
igitur cum illo quinquaginta compe-
tus universaliter sunt explicandi.

Germs de p^o m^o x^o potest attribui
tum universale ad quastionem fac-
tam, quod res est, uerborum, quod mul-
ti, uerbum convenit, ut que ad e-
de p^o p^o predicabile est in eo quod
quid, tanquam pars essentia commu-
nior, sic predicabile de similibus est
eo quod quid. Pars huius intelligentia
notandum, in predicari in quod, quia
sunt predicata essentialia, et quid di-
tatione subiecti: ex his alia predican-
tur in eo quod quid, alia in quare
quid: quia si significatur in ita per-
se stantibus, sic terminis substanti-
o

43
v. ut animal, homo predicantur
in quod quid; quae vero significatio
per modum ad iacentis, sive ter-
minus ad jecti uis, predicantur in
quale quid. Quod in predicantur,
quae ad jecti in significatio, tunc
predicantur in quale quid, inquimo-
di, sunt rationale, uisibile, et alia,
quae nomine si essentia versant. Si
vero, quae significatio ad jecti uis,
sunt accidens in essentia, sive extra essent-
iam, tunc predicantur in quale
in essentia, inquimo sunt in om-
nia, quae sub proprio, et accidens
continentur.

Quarta genus ad distinctionem
diffinitiva, quae in quale quid tan-
tum, est predicabile in is quod quid;
ad quod de pluribus speciebus, tamquam
par essentia communis, per quod
genus diffinitiva specie, quae predica-
tur de solo numero distinctionis, tam-
quam tota speciem essentia: ex ca
animal coment hominem, et bellua
ad

44

ad questionem factam quid res est,
nam si quaeratur, quid sit homini
pondetur, esse animal, quod est illius
genus, et pars, qua cum bellua conve-
nit, bellua quippe non videtur, ac homo
est animal.

Ut autem tota res accuratius ex-
sentia explicetur, non tantum pars
viva communis afferenda est, sed
quam cum multis convenit, sed pars
viva specialis, per quam ab aliis
discrepat: ex. c. ut explicetur natu-
ra hominis, non tantum dicitur debet
animal, in quo cum bellua convenit,
sed addendum rationis participium,
in quo ab illis discrepat. Haec au-
tem pars specialis a differentia
vocatur: hinc loquitur, genus continere
se sub se, species, de hinc posse pra-
dicari: ex. g. animal continet sub
se hominem, Leonem, &c. ita ut
illius attribui possit. Quod autem
multa sub se continet, ut genus multi-
tas species, et species multa induit
duo

dua, id totum potentiale vocatur,
 tunc, prout vixit in eo contenta,
 v.g. species respectu generis, et non
 generalia respectu speciei, dicuntur
 prout subiectiva, sui inferiorior.

Postremo dicitur genus a proprio,
 et accidenti, quia duo haec predi-
 cantur in genere simpliciter.

Nomen species, quod avarum pri-
 va significat, non accipitur pro
 ratione quadam abstracta, qua mo-
 do subiectiva generalis, siquae dicitur
 species subiectiva, modo prae-
 dicatur de individuis, siquae dicitur
 species predicabilia. Species
 autem predicabilia, est attributum
 universali ad quatuor modum factam,
 quod est, scilicet, quod res est,
speciem, quod multis individuis,
convenit, de ipsoque predicabile
est in eo quod quod, et omniam tota
res essentia; v.g. homo est attributum,
quod Socrate, Platone, Aristotele,
et ceteris individuis, hominibus
 con-

comunit, tamquam tota exum a-
 sentia. **S**i enim quæritur, quid
 sit **Axi.** totale? **R**espondendum,
 esse hominem, id est, animal ratio-
 nale, in quo tota **Uln.** **Q**uia con-
 tinetur, exestur namque non per-
 tinet ad orientum metaphisicam.

Itaque si genus continet sub-
 respectum, quatenus ei attribuitur, po-
 test, ac respectu **Uln.** sit totum
 potentiarum, sic si **Uln.** species con-
 tinet genus non quidem sub re, sed
 in re, utque totum actuale respectu
 generis, et genus sit pars **Uln.** ac-
 tuarii. **I**ndividuum, seu in quibus
 re dicitur, quod sub specie continentum
 dicitur, nequit in **Uln.** quale ip-
 sum est, ut **P**lato non potest induci
 or **P**latones **Uln.** nec de **Uln.** pars
 sit in **Uln.** quare sit individuum,
 seu in quibus, non **Uln.**

Species sub **Uln.** et attributum,
 quod immediate subiectum generis
 utitur. **H**æc duo, habet respectus
 al.

alterum ad genus, cui subicitur;
 alterum ad inferiora, de quibus
 potest predicari, si quis predicabi-
 li est.

Differentia generatum est id
 quo unum difert ab alio. **D**ifere-
 ntia autem unum ab alio potest
 vel ab attributo essentiali, et **p**ri-
 mo, quod differentia essentialis,
 et specifica vocatur, vel ab attri-
 buto essentiali quod dem, id est secun-
 dario, quod dicitur proprietate, vel
 demque ad aliquo accidentis.

Unde triplex differentia ratio.

Prima dicitur differentia essen-
 tiali, secunda propria, tertia ac-
 cidentali. **D**ifferentia essentialis
 de qua hic loquimur, et attributum
 essentiali, et **p**ri maximum, quo una
 species ab alia reungitur.

Hae ipse differentia est tex-
 tum predicabile, quod in esse tali
 definitur predicabile de pluribus
 In quare quod, id est attributum unum

uerare ad quaestio⁹ nem factam, ⁴⁸
 quid res sit, spectam, quod nullo
 conuenit, de ubique predicabile
 est in quale quid, tamquam per
 essentia specialior, quia una specu
 et ab alia reponitur. ex. c. si qua
 ratio, quia uel sit homo. **E**nt
 ter respondetur, cum esse rationabile,
 quia ut differentia, qua abellum. se
 cōfere dōtē agitur. **N**am primo
 quid potest, quid sit homo. **E**t
 respondetur esse animal, quod ge
 nus est tum spiritum bellum. com
 mune. **D**einde quare potest, quare
 animal. **E**t respondetur esse ratio
 nale, quia ut differentia, qua a
 bellum. essentia ter reponitur.
Sed cum differentia sit predi
 tum quid dicitur unum per se, non
 predicatur pure in quale, sed in
 quale quid, id est, ut predicatur
 essentiale, nisi quid dicitur unum ad
 genus generi: sic rationale potest
 predicari de individui, hominibus,
 et

et sensitiuum de speciebus uiuentibus. **D**ividitur differentia in subalternam, et ultimam, siue atomam.

Subalternam est, quae sub se continet species, ut sensibile, quae est differentia generis uiuentis. **U**ltima est, quae sola indiuidua sub se continet, ut rationale.

Quatuor modis habet in tabula natura differentia. **P**rimum: diuisibile, nec continet in se genus. **S**ecundum: constituit uersus speciem. **T**ertium: essentiam speciei ab alijs distinguere. **Q**uartum: de inferioribus praedicari. **H**ae omnia sunt opus rationis, nam a parte rei nulla est indifferentia generis, nec datae generi, nisi fundamentum tantum; nec speciei constitutiva ex partibus metaphysicis; nec ab alijs distinguuntur per partem suam, sed per se totam; nec quidquam est uisibile, quod de inferioribus praedicetur, quare illa omnia rationis sunt.

lum verificantur supponendo ob-
 tinetionem rationis in ea predi-
 cata ejusdem speciei. **D**ifferentia
 igitur specifica tres habet respec-
 tus, alterum quidem est ad genus,
 quod dicitur, alterum ad speciem,
 quam constituit, alterum tandem
 ad inferiora, de quibus predi-
 catur est; itaque rationale, et irra-
 tionale dicitur animal: tum ra-
 tionale constituit hominem, et ir-
 rationale belluam, et utrumque
 de suis inferioribus potest predi-
 cari.

Hinc liquet differentiam
 aliquid addere generi, sive positivum,
 sive negativum, ac deesse bono
 id, quo speciei superat genus. Nam
 rationale v. g. aliquid addit posi-
 tivum, ~~animale~~, animalium,
 estque id, quo homo animal superat;
 sed irrationale addit tantum
 negationem rationis in belluam, ita
 ut animal generatum non excludat
 ra-

rationem, sed bellua excludat. **O**bi-
servandum autem, non unquam inter-
speciem sufficere differentiam, ut una
species ab alia recedat, sed aliter
quando plures esse consideranda; ut
circulus dicitur figura plana, et
rotunda: si enim tantum rotunda
diceretur, non differeret ab aliis
aliis. **H**oc in rebus primis pluri-
bus accidit, ut si debemus.

Proprium merito dicitur attrib-
utum, quod essentiam, quam suppo-
nit constitutum, necessarium, et per se
consequitur; ut habere rationem
de facultatem est attributum homi-
nis. non primum, (quod nempe pro-
pria, et simpliciter essentiale voca-
tur) sed secundarium: si quidem ha-
bere rationem facultatem, non
primum in conceptu designato ho-
minis. constitutum, sed ad illum con-
sequitur. **P**roprium aliud est phi-
sicum, aliud metaphysicum, id est lo-
gicum. **P**hysicum est, quod per se
ne-

nec ratio coniegitur ex essentia,
 a qua realiter dicitur quod
 lux est propria et alia. **Metaphi-**
 cum est, quod cum realiter idem
 sit cum essentia, tamen ab ea for-
 maliter dicitur quod, et ex modo
 considerandi ab eadem quasi accidit

tur. **Proximam** quatuor modis dicitur
 apud **Proximam** cap. 2. **I.**

Primo: quod soli alium speciem
 accedit, non omnino, ut soli hominum ac-

cedit esse **Medicum**, non omnino. **Se-**
 cundo: quod omnino speciem accedit, non
 soli, ut omnino hominum convenit duo,
 habere pedes, non soli, cum id etiam
 avibus sit commune.

Tertio: quod omnino, et soli speciem convenit, non sem-
 per, ut omnino, et soli hominum convenit
 carere cetera, non quidem semper, ut

in senectute tantum. **Quarto:** quod
 convenit omnino, et soli alium speciem,
 et semper; ut omnino, et soli hominum,
 et semper convenit esse animalium. **Qua-**

exempla sunt in numeris apta ad rem
 ap-

apposita sunt. Sed in hiis non im-
mouemur.

Proximum tamen, prout quax-
tum predicabile constituit, defini-
xi potest attribui non universale, quod
fluxibus conuenit, de hiis que predi-
cabile est per se, et necessario, sed ex-
tra essentiam. Sic enim uerbum per
se, et necessario conuenit naturae
humanae. Indivisiuum, de huiusmodi pot-
est affirmari, non tamen tamquam
am predicatum essentiale, et per se
maximum.

Accidens definitur a Porphy-
rio, id, quod potest adesse, aut abesse
abique subjecto, cum inhaereat corrup-
tione. Sic figura rotunda potest
adesse cae, aut ab ea abesse in re-
solvendo, corruptione. Sunt tamen
aliqua accidentia corporum, quae non
possunt, nisi per mentem a suis sub-
iectis separari: huiusmodi candor
respectu ^{coloris} ~~coloris~~, nigrum respectu
coloris. Haec autem accidentia, quae
en-

5A

In epaxo ubi uocantur, in hoc a
 propter etate accidunt, quod non tan-
 tum epaxoal queant a suis subjeti-
 sea mentem, sed et cum de his negari
 subua epoxum essentia, proprium au-
 tem epaxoal tantum potest, non ne-
 gari: si enim negado epaxoal potest
 sea mentem ab homine **E**thiopi, et
 de eo negari, ai uo illius essentia:
 quam uo enim negado ab eo ab esset,
 non tamen derineat esse homo, sed ex-
 mo uenit eus, quae est hominis pro-
 pter etate, epaxoal tantum potest ab
 homine sea mentem, dum nempe ho-
 mo sine huiusmodi facultate de illi-
 gitur, sed non potest de eo negari,
 quoniam eius essentia uultum illat uo
 destituitur.

Proxia accidens dicitur in
 intus in eum, et extrinsecum. **E**x-
 trinsecum est illud, quod subiectum
 extrinsecum denominat, et idem deno-
 minat in extrinsecum nominatur. ut
 paxier dicitur uisus a uisione, quae
 est

est ipſi extrinſeca; homo dicitur amari
 tunc ab amore, qui ipſi extrinſecus est,
 et objectum cognitum à cognitione ipſi
 ſi extrinſeca. **I**ntrinſecum illud dicitur
 intra, quod in ipſa re, velut in ſub-
 jecto, recipitur; illudque vel ipſi, cum
 est, et ſubjectum ipſi ſe afficit, nunquam
 movetur ad accidens, amor respectu
 mentis, certa magnitudo, motus, et
 quodam respectu corporis; vel est meta-
 phyſicum, ſi in conſideratione me-
 taphyſica contingentèr advenit ſub-
 jecto, ſed extra eventum, et exigenti-
 am egi.

Sic rationale prædicatur de ani-
 malibus, et quælibet alia differentia ſpe-
 cifica prædicatur de genere, tamquam
 accidens metaphyſicum, quia nimirum
 animal ab et quodam conſideratum,
 indifferens est, ut ſit rationale, vel ir-
 rationale, unde potest dicitur in-
 teſta proprium metaphyſicum, et acci-
 dens etiam metaphyſicum; nam hoc
 non prædicatur, nec exigitur à natu-
 ra,

na, cui accidit. Quod vero radicatur
 a natura, cuius est proprietas, v. g. xi-
 sibile a rationali.

Tandem dicitur accidens in
 absolutum, quod pertinet ad subiectum
 aliquod absolute spectatum, siue qua-
 tenus ab omni alio solutum est; quod
 est motus respectu corpori; et
 in relativum, quod ad subiectum quod-
 dam pertinet comparate ad alium, et
 similitudo, aequalitas, &c. Nec hic
 praeterendum, substantiam alteram
 esse compositam de se posse accidere
 etiam respectu illius; v. g. verti; acci-
 dentia est homini, nam ad illius
 naturam, seu essentiam non pertinet.

Ex his omnibus constat accidens
 quatenus est quantum praedicabile
 definiendi potest: att. x. but non univex-
sale, quod multo. subiectis contin-
gentia convenire potest, de his. que
praedicabile est contingenter, non ne-
cessario; ut esse rotundum maximo;
 ut igno, aliq. que corporibus contin-
 gen-

tèx accidit, et de huiusmodi potest affixi
 maxime, non necesse est. **E**n quo patet,
 accidens solum quod est, prædicabile
 le constituit, comparatum ad subiec-
 ta, quibus contingenter advenit, minime
 vero comparatum ad essentialia, quibus
 essentialiter convenit, unde hæc
 non est prædicatio accidentalis: al-
 bum est coloratum.

D

De decem prædi- camentis.

§ 7.

Aristoteles, ut vagamur
 mentis aciem certis
 limitibus coarctaret,
 ne vellet substan-
 tiam cum accidente confundere, vel
 rerum coarctaret affectus spirituales
 tribuere vellet, prædicata omnia, vel
 præcipua saltem, quæ de re aliquas
 enumerari possunt, in decem classes
 dividi.

distribuit, quae cathedrae, vel praed
dicamenta nuncupavit, et nominibus
distribuit hinc: substantia, quantita-
ta, qualitas, relatio, actio, ^{passio}ubi, situs,
quando, et habitus, quae omnia hoc
dicuntur solent includi...

Arbor, ¹res, ²verbo, ³andore, ⁴refrigerat

Ruxi, ⁷exori, ⁸ut ubi, ⁹sed tum catu r

Arbor significat substantiam, res
quantitatem, verbor relatiorem, andore
denotat qualitatem, refrigerat est ac-
tio, ut or passio, ruxi ubi, caa quan-
do, tum catu r habitus est. Totus situs,

Primum praedamentum autem
fieri, id dixerit gradus substantia

Reliqua novem sunt accidentia, ut
tamen in sensu logico. In singulis
fieri potest dixerim per genera, et
species, quae per gradus totidem,
neque ad individua, qui gradus du-
plex linea coordinari solent: altera
recta, seu ~~directa~~ directae; altera indirecta,
seu

ren laterari. **I**n una directa, quae
dicitur super, seu terminus arboris, praed
dicamentum collocatum genera, et
species; laterari exhibet differentia
tiam generis, et speciem constitutivam.

Ad ista etiam aduerso colorum
in alia, quae differentiam ostendat
eiusdem generis, diuina diuina
va, sed speciebus in talis terminis po
siti, repugnantur. **H**ae omnia sub
aspectu ponit typus, aut arboris
bractea, quam de materia subiungitur,
et in qua dixerunt in e.g. praedicam
entium substantia.

Primo praedicamentum est
substantia, quae definitur solum
per se, id est, quod debet esse
in se independentia a subjecto,
cui inhaereat. In huiusmodi sunt: An
gulus, homo, lapis. **E**x aduerso
videtur definitum esse in alio, id est,
en, natura ut in impot in existere,
quoniam subjecto inhaereat, ut cognitio
animi. **S**ubstantia alia est in
ut

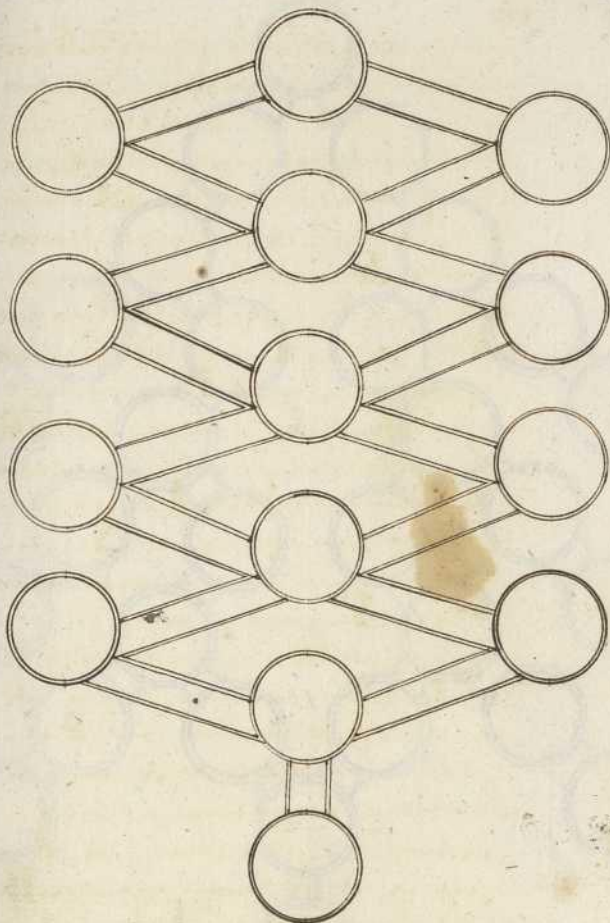
ut **A**nimum, alia composita, ut ho-
mog qui ex partibus substantiabilibus
coalescit.

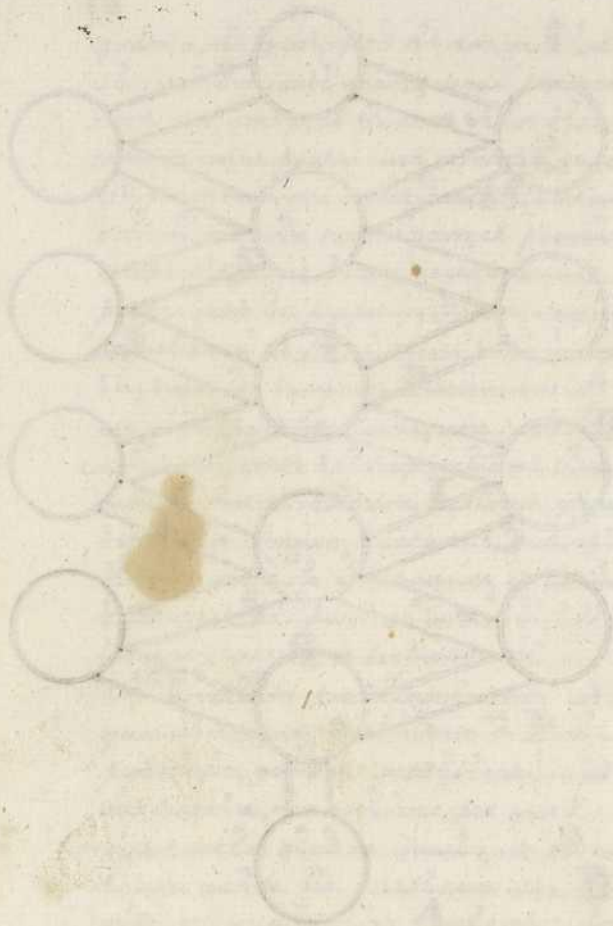
Sex substantia proprietates re-
venit **A**ristoteles, quarum prae-
cipuae sunt haec duae: substantia non
incipit magis, aut minus; id est, en-
titati omnes, quae per se subsistunt,
aequaliter, sunt substantia; sic **G**o-
liat non est magis homo, quam
David, sed tantum maior. **D**einde
substantia proprie, et ratione sui, non
est altera substantia contraria, sed
ratione suarum qualitatum, aut ac-
cidentium; ut aqua dicitur contrar-
ia igni ratione suarum qualita-
tum, non ratione sui. **R**eliquas au-
tem proprietates, quas **A**ristoteles
substantia tribuit, praetermitto, cum
nihil quequam doceant, nec ullius
alimende sint usum.

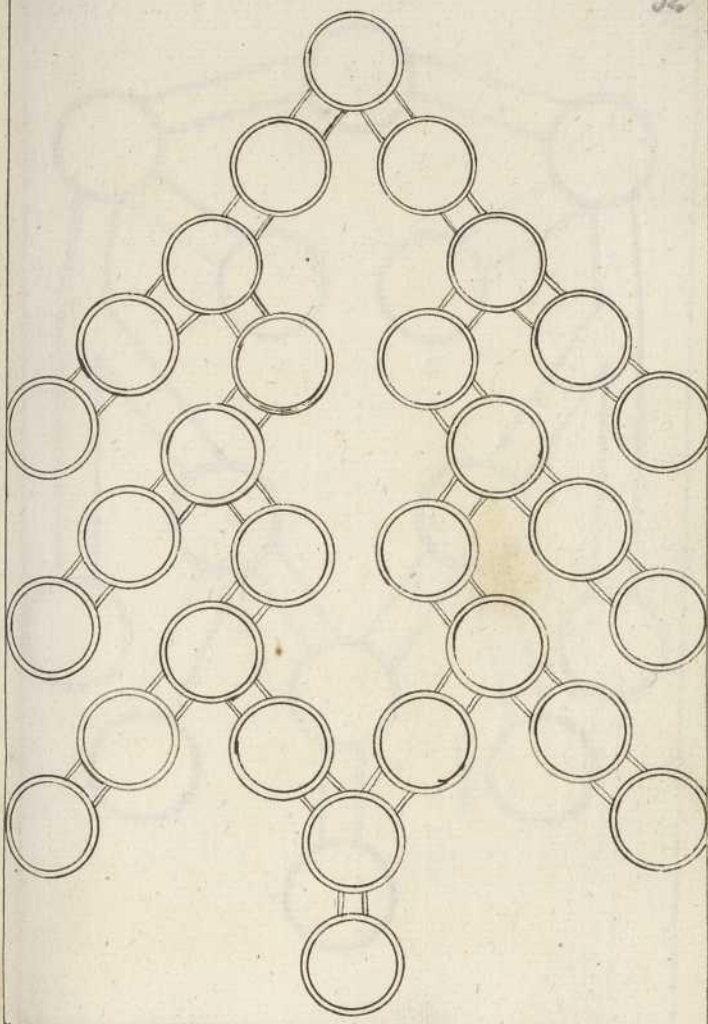
Quantitas et mensura substan-
tiae, seu modus magnitudinis, docet
quod respondet ad questionem factam,
quam.

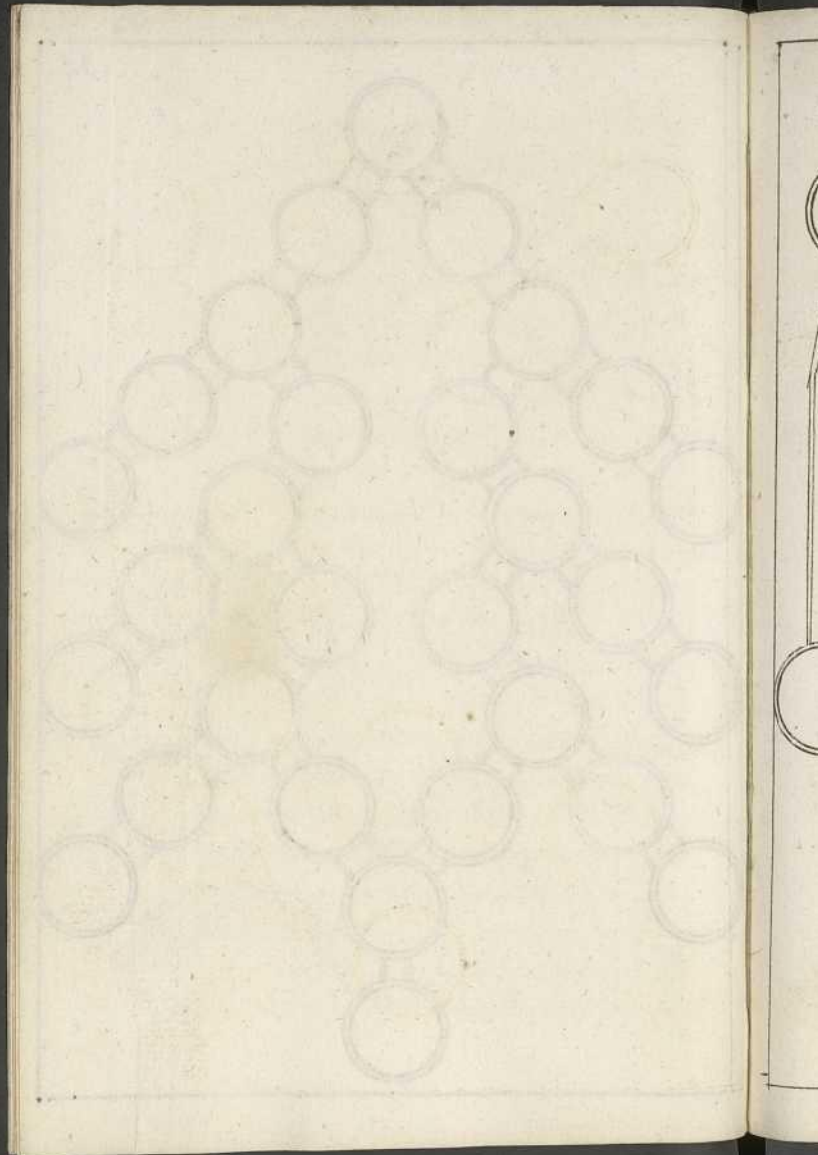
quanta, vel quadruplex sit res, ac **D**ubium
 si solet in continuam, cuius partes
 sunt conjunctae, ut limosa, et in **D**ivisio-
 nariam, cuius partes sunt separatae, quae
 est in mensura, seu multitudine. Continua
 tribui solet in successivam, et permanen-
 tem. Successivam vocant, cuius
 partes sunt in perpetuo fluxu; eaque
 dicitur ab **A**ristotele, tum in mo-
 tu, tum in tempore. Permanens est
 ea, cuius partes sunt simul, non successi-
 ve; et est triplex: scilicet linea,
 superficies, et solidum. **L**inea est ex-
 tensio in longum tantum. **S**uperfies
 est extensio in longum, et latum
 tantum. **S**olidum est extensio in
 longum, latum, et profundum.

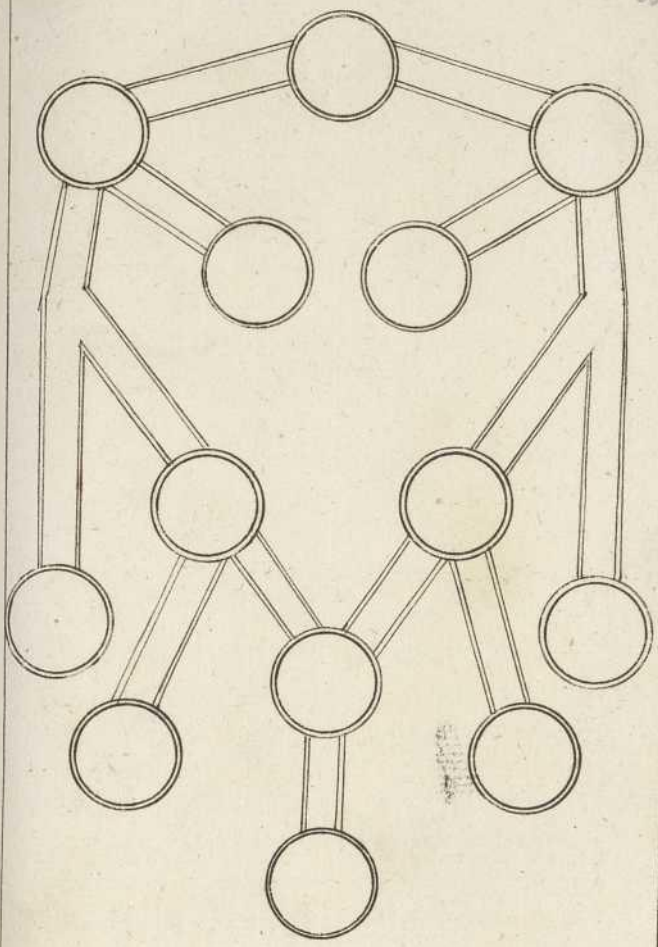
Tertium praedicamentum est
 qualitas, quae definitur a **P**ri-
 ncipali; accidens modificativum
 substantiae, sive accidens, seu quod
 substantia dicitur quali; ut, per ea:
 bovem calidum seu albidum alba. **D**i-
 viditur qualitas ab **A**ristotele in
 ha-

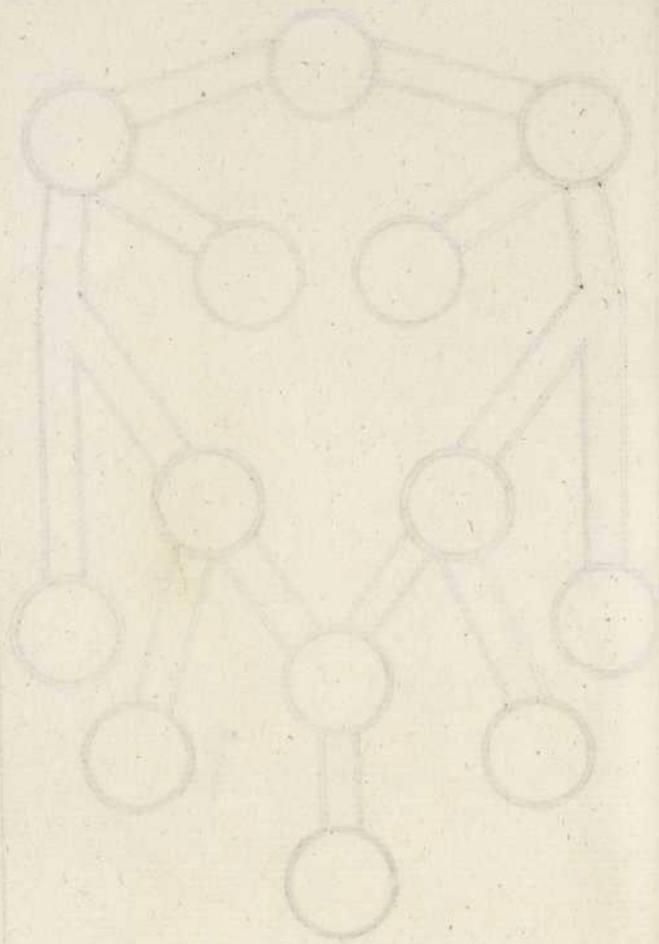

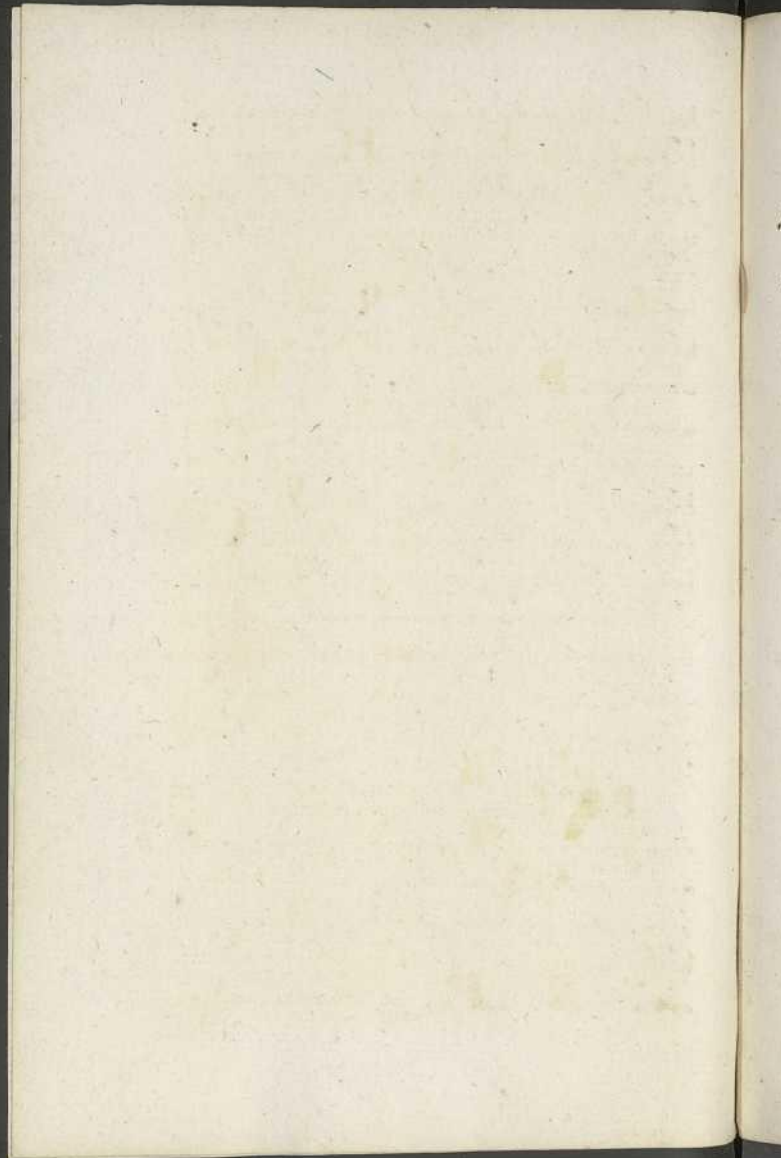

habitu, potentiam, patibilem qua-
 litatem, et figuram. **H**abitus est
 facultas quadam ad aliquod agendum
 in, et executione comparata, dif-
 ficilis tamen mobilis a subiecto, ut
 habitus canendi. **Q**uod si tra-
 bitus debilis, adhuc sit, dispositio
 vocatur. **P**otentia est in a natura
 rebus indita ad aliquod agendum,
 vel patendum. **U**nde alia est poten-
 tia activa, alia passiva. **S**i poten-
 tia fuerit infirma, ab eodem **A**xi-
 totele dicitur impotentia, id est imbeci-
 litas; ut vinum, quomodo in juvene
 vegetus est, vocatur ~~impotentia~~ impotentia, quia
 vero debilis est in se, impotentia,
 id est, minor potentia, seu imbecillitas
 debet appellari.

Patibilis qualitas est illud acci-
 dens, quod sentire, percipi, vel sensum
 afficere potest, ut calor, frigus: eadem
 vero affectio cito transiens, quam pati-
 bilis qualitas in nobis afficit, dispositio
 vocatur. **F**igura est extrema cor-
 poris

positi terminatio, ex casu partium
ordine accidunt, ut figura quoda-
ta, rotunda, &c. In hoc ^{est} forma dis-
tinguitur; quod haec pars recta dis-
positione partium secundum distan-
tiam, magis ordinem sumatur. Unde
forma cum pulchritudine accendit.

Relatio est ordo, respectus, habi-
tudo unius ad aliud. Quae autem refe-
runtur, dicuntur relativa, et cum re-
lato mutua est, correlata, seu correla-
tiva vocantur. In relatione, tunc ad
necessarium requiruntur, scilicet, sub-
jectum, quod refertur, terminus ad
quem refertur, et fundamentum, pro-
pter quod refertur, quod est motuum
illud movens intellectum, ut subjec-
tum concipiat cum ordine ad termi-
num, illudve cum termino conficiat.
Sic, dum dicimus: Petrus est Pau-
lo, ⁱⁿ ^{albedine}. Petrus est sub-
jectum, Paulus est terminus, albedo
in utroque existens est fundamentum,
seu ratio fundandi. **R**elatio
ex.

ergo concipitur, veritate forma qua-
dam subjectum denominans, in ex-
tremo ad aliud quod ab eo distinctum.

In relatione subiectiva conceptus est
et conceptus ad. Quatenus respectu in-
dicativa, ut subiecto intensionis, habet
conceptum in; quatenus vero respectu
tuz, ut respectu terminum, habet
conceptum ad.

Ratio sic adumbrata dicitur
quinta primo in realem, et rationem

Reali. est, qua in rebus existit inde-
pendentia ab intellectu, ut Patris ad

filium. **R**ationi. est, qua in ipsa
mentis operatione consistit, ut ratio

generis ad inferiora. **D**ivide-
tur secundo relatio in relationem

secundum esse, qua fieri solet dicitur cum
relatione reali, et in relationem se-

cundum dici, qua, tunc contingit, cum
rei absoluta dicitur respectu concipi-

tuz, quoniam ipsi attribuitur ex parte
objecti ultra relationem.

Dividitur ter-
tio in mutuum, et non mutuum. **P**ri-

ma

ma data, cum duo extrema se invicem respiciunt, ut **Pater**, et **filius**.
Secunda, cum respectus non ut respectus
est; sic **creatura** intrinsece referuntur
ad **Deum**, qui juxta communem
sententiam, non referatur ad creatu-
ras, nisi forte secundum dictum, cum,
ut **Creator**, consideratur.

Tandem: relatio alia est præ-
dicamentalis, et transcendentalis, scilicet.
Relatio transcendentalis, ea videtur
dictum, quæ subiecto suo essentialiter
est; ut relatio scientia ad objectum. di-
cibile, ad quod ipsa essentialiter refer-
tur. Unde à subiecto inseparabiliter
est, et ipse existente, non potest non
existere; nec simplex posituram existi-
entiam terminum, sed esse respicit
terminum prout possibile. **R**elatio
catholica, sive prædicamentalis, di-
citur ea, quæ subiecto suo accidentali-
ter est, quæque relationis, catholici-
am secundum **Aristotelem** consti-
tuit, dicitur in que habere totum

num esse ad aliud, ut dicitur pro exple:
 cito; quia, dum apprehenditur deno-
 minatio relativa, ut taurus, v.g. deno-
 minatio simili, nihil in ea primo
 aspectu apparet, nisi quoddam esse con-
 notans aliquod a subiecto distinctum.

Non tamen excludit alia predicata
 formaliter imbibita in relatione, al-
 tem conceptum in utriusque essentialem
 omnium relationum; fundamenta autem
 relationum ab omnibus categoriis pe-
 tuntur; nam fundantur in substan-
 tia, in quantitate, in qualitate, ac-
 tione, passione, **San**

Actio, et passio clauduntur terminis
 nisi explicari non possunt: definitur
 tamen actio; ~~quod est~~ actus agentis, quo-
 tempore est agens, sive ultima, et forma-
 li determinatio causae ad agendum.

Passio vero vocatur, ultima, et forma-
 li determinatio subiecti ad recipi-
 endam formam, sive effectum: sic cale-
 factio respectu ignis calefactentis dicitur
 actio, et respectu manus cale-
 fact-

facta de passivo. **U**bi: est relatio rei
 locata ad locum. **Q**uando: est relatio
 rei duranti, ad tempus. **S**itus: est
 dispositio partium corporis, ut jacere,
 stare, &c. **H**abitus: hic accipitur
 tua pro exercitio habendi circa se or-
 natum, vel quid simile, ut esse arma-
 tum, togatum, &c.

Ut res predicta in predicamen-
 to locentur, septem conditiones origi-
 nales solent **P**eripatetici hinc veni-
 bus...

Vox una, et ~~una~~ simplex rebus con-
 cinnata locandi.

Entia per se, finita, realiter
 tota.

Prima conditio est, ut eligatur
 vox una in significando, ~~termini~~ ~~significandi~~
~~termini~~ ~~significandi~~ nempe significandi
 objectum, ut vox **P**etrus; vel unum
 formaliter, ut vox homo: unde relegan-
 tur vocis agnoscere, et analogice. **S**e-
 cunda; ut eligatur vox simplex; un-
 de excluduntur termini complexi.

Ter-

Tertía conditio est, ut vox sit concis-
na, id est, ut significet iuxta ordi-
lem objectorum, vel etiam, ut non sit
casus obliquus, aut grammaticae dis-
sona. Reliquae conditiones requi-
runtur ex parte rerum. Nam quae
res in praedicatione locantur, de-
bent esse entia per se, quo respiciuntur
entia per augmentationem, ut acci-
tus lapidum: item entia propria;
et idcirco Deus, aut attributa di-
vina non solent in praedicatione
locari: item entia remota, quo remo-
ventur entia partialia, quae non
habent locum in praedicatione, nisi
praesententur in composito. Sic par-
ter & metaphisica, nempe differentia,
quae adjectiva comparantur, non in
stipite arboris collocantur.

Incredibile est certe, quam ubiq-
liter Principales de decem istis
praedicationibus edisserant; cum ab illis
rebus sententiam ita pendere
arbitrentur, ut perit ubi vita, vel im-
mortalitas.

mutata predicamentorum serie, cog-
nitio nem omnem perturbationem, ubi
veritatis opinantur. **A**latia tamen
existimant **D**octissimū virū, quib-
us illa de vicio paulo libere, et
facta videtur; cum plurima veritas
contineat, quae non sexa tantum gen-
nera, sed solum denominationes di-
ci debent; ut relatio, ubi **H**. **Q**uid
enim reale, ingruunt ipse, res ul-
tat in nomine, cum verum argu-
unt, nisi quod illud. **D**ominus ap-
pellatur. **Q**uod si denominationes
omnes admitti deberent, iam non de-
cem, sed infinita prope modum, in-
tium genera admitterentur. **I**llud
etiam de **R**ecentioribus est observa-
tum, quod **A**ristoteles in predi-
camentorum serie motum praeterit,
quo tamen ignorato, ubi amqueque
naturam ignorari **A**ristoteles
ipse fatetur.

Hinc **R**ecentiorum **P**hilosophum,
qui praesertim, qui **P**latonem, doctrinam
nam

nam notat temporebus demio
suscitant septem virgo cathroni
an agnosunt hi duobus veai cu-
lis comprehensar.

Mens, mensura, quies, motus, por-
tura, figura,

Sunt cum materia curvaturam
exordia rerum.

Nomine mentis, intelligentia sub-
stantia spiritualis, cuius modi sunt

Deus, spiritus, Angelus, et anima ratio-
nalis. **M**ensura quantitatem signi-
ficat. **Q**uies permanentia corporis in

loco, in quo reperitur. **M**otus est transi-
tione corporis ex uno loco in alium.

Portura significat partium ordinem,
texturam, et dispositionem, illa pra-
sertim, quae interna est, quaeque varia-
ri non potest, quoniam eadem substantia

variatur. **F**igura vero est illa por-
tura dispositio, quae externa, ap-
paret, quaeque variari potest,

salva rei substantia. **M**ateria de-
notat corpus significat, id est quid
quid

quod corporis nomine intelligitur.

Hae vero septem genera unctarum
exordia rerum vocantur, quod men-
sit circa rerum efficiens, nihilque
comprenderi possit, quod in huiusmodi re-
rum generibus non includatur.

Postremo exponenda sunt illa re-
rum proprietates, quae ab Aristotele
post praedicamenta vocantur, quod re-
bus illis conveniunt, quae in praedica-
menti collocauntur. **E**iusmodi vero
dicuntur esse oppositio, privatio, in-
multas, motus, et habitus. **O**ppositio in-
ter alia est, quam pugna duorum, quae
est specialiter aduersantia, et est qua-
druplex: aeterna, contraria, privati-
ua, contradictoria. **R**elativa est, quae
veratur inter extrema coaequalia,
constititque in repugnantia duarum
denominatum inuicem coaequalium
tunc, ut eodem subiecto conveniant.
Sic repugnat, quod eodem subiectum
ex vi eiusdem generat. ut **P**ater, et
Filius. **C**ontraria veratur inter
du-

duas qualitates sese excludentes
 ab eodem subiecto, ut inter calorem,
 et frigus. **Priuationa** inter formam,
 et eius priuationem, ut inter visum,
 et caecitatem. **Contradictoria** dimi-
 que est pugna, qua reperitur inter
 esse, et non esse, vel ad iuncta, ut inter
 hominem, et non hominem.

Prioxitas contingit quatuor mo-
 di, quos versus iste indicat....

Tempore, natura, priox est res, hoc di-
 me, honore.

Dicitur prius tempore, quod pre-
 cedit aliu d duratione, ut **Alexan-**
der **Caraxem**. **Dicitur** prius na-
 tura, quod est causa alterius, vel ali-
 tem praecedendum se tenens ex par-
 te causa. **Sic** **Sol** est natura priox
 radio. **Hinc** dum causa producit ef-
 fectum, etiam in instanti tempore
 indelubili, dicitur causa esse in
 signo prioxi, effectus autem in sig-
 no posterioxi eiusdem instanti. **Hinc**
 prioxitati annexitua prioxitas in
 sub-

subiitendi consequentia, qua repe-
ritur inter extrema connexa non
mutuo, et comenit ei, cuius existen-
tia infertur ex alio, quoniam vicissim
infertur existenti am illius: sic De-
us et proxima Creatura in subiten-
di consequentia; quia bene sequitur:
existet creatura; ergo et Deus, non
converso. **H**ae proximitas convertit
etiam praedicti superioribus res-
pectu inferiorum, ut praedictato ante
mal respectu praedictati homo, et tunc
vocatur quoque proximitas logica.
Dicitur primi ordinis, quod alius
consecratione praemittitur, ut exordi-
um orationis respectu epilogi. **D**i-
citur primi honore, quod alius dig-
nitate praerit, ut Princeps subdito.
Similita totidem modo contingit,
quot proximitas. **M**otus inter cathe-
gorias haberi debet. **H**abere hic
accipitur pro habere aliquid quocum-
que modo, ut habere divitias, revo, am-
co, scientiam, &c.

De

De Signo. 88.

Si quidquid a mente nostra concipitur, ad mentem ipsam unice referri oporteret, satis de prima intellectus operatione dicendum foret. Verum, quia ratio ista non uel in nobis tam manifesta, nisi, qua concipimus mente, promissum etiam loquendo possemus, aliquid etiam de conceptuum signis addere oportuit; cum praesertim tanta sit conceptuum nostrorum cum uerbis, aut signis affinitas, ut etiam cum uo- quidpiam, res, et objecta uerbis ferè conjuncta menti nostra repraesentetur. Ut autem admirabile sit uocum unum, siue significandi uis clarè intelligatur, aliqua pars de signo uerique speciebus exponere opere pretium existimamus.

Ita.

Itaque signum vocatur id quod
ex committione in, non in alteram cog-
nitivam deducit; sed ut ostendat

Angustino definitur: res praeter
speciem sui, quam ingerit sensibus,
aut quid aliud ex se facit, per cogni-
tivam venire. Etenim signum, quod
cumque aliud fuerit, sua idea in
nobis excitat, alteram nempe sui sp-
sui, alteram vero illius rei, quam
significat. **H**inc tota significan-
di vis in illo posita reperitur, ut
inter signum, et rem significatam,
ordo, connectio, siue relatio habeatur.
Cum vero pluribus, variisque modis
di. aliqua res cum alia se coniungit,
siue ad illam referri possit, plura
signorum genera solent emmerari,
quorum praecipua brevissimè complex-
temur.

Quodam itaque signa certae
dicuntur, quod cum ipsa se necessario,
vel inseparabiliter coniunguntur, ut
respiratio cum vita. **A**lia probabi-
lia

lia, vel incerta, vel dubia, ut canis:
 tibus respectu venetate. **Alia** de
 nique talia, quod inter illa, ac rem
 significatam nulla proxima conexio
 habeatur, quamvis fortasse ab aliqui-
 bus admitti consueverint, ut aspectus
 sydaxum signum esse putaverint ea:
 rum rerum, quae hominibus contin-
 gere debebant. **Item** alia signa cum
 rebus ipsis, quas significant, simul
 existunt, ut palor, et symptomata
 cum aegritudine. **Alia** a rebus sig-
 nificatis, separata sunt, ut sacrifici-
 a veteris legis a **Christo Domino**.

Rursum alia rem ipsam, quam
 significant, continent, aut efficiunt,
 ut **Sacramenta** nova legis, quae pro-
 inde signa practica dicuntur. **Alia**
 efficiuntur a re significato, ut fu-
 mus ab igne. **Alia** nec efficiunt, nec
 efficiuntur, sed illi solum communio-
 nis, ut laniam appensa campori. **Demum**
 que alia signa naturalia dicuntur,
 quod naturalia sua rem significant,
 ut

ut fumus ignem. **A**lia arbitraria,
vel ad placitum, quae solo homi-
num arbitrio ad aliquod signifi-
candum instituta fuerunt, ut hodie
ad foetum appensa vinum venale deno-
tat. **A**lia ex consuetudine, quae rati-
one alicuius consuetudinis acqui-
runt vim manifestandi aliquod ob-
jectum, sic mappa, quae mensa pran-
tium consuevit vocari, est signum
prandi.

Observare oportet, unum, idem-
que signum ita rebus pluribus sig-
nificandi, adhiberi posse, ut unum
quidem rei naturale, alterum vero
arbitrarium sit; sic **I**xi, naturaliter
aeris serenitatem significat,
extenditque, res eandem solum nubem
in aere superesse; sed ex ipso quoque
Deus arbitrio significat, deusivum
super terram iterum non esse redi-
turum. **O**bservari etiam debet, quod
unum, idemque nomen, tum signo,
tum rei significata tribuitur, ut
ma-

imago, vel nomen Caraxi, dicitur
 Carax; Ecclesia dicitur
 arca Noe; aymus pariter dicitur
 Christus. Non est pratermittendum
 plurimum quandoque in adhibendi
 rerum signis peccari posse, si aut pro-
 babili a pro certis, sumentes, temere de
 re iudicemus, aut si rei alterum signi-
 ficum aliquid sic inspicimus, quod ab
 illa proxius abhorreat.

De Speciebus, et pro-
 prietatibus vocum.

Cum voces sint idea-
 rum signa, atque
 eadem causa ab
 hominibus inventa
 fuerint, ut interno, mente, nostra
 conceptus exprimerent varias illarum
 species, et accidentia nunc ex-
 ponemus. Atque, ut ab universali-
 bus

bui exordium, vox, ut a nobis hoc
loco sumitur, nihil est aliud, quam
verus articulus atus ab homine, et exolat-
tus ad exprimendas animi cogitatio-
nes. Unde merito a grammaticis oc-
to orationis partes, sive vocum, sive
terminorum, aut dictionum species
enumerantur; nomen scilicet, pronom-
en, verbum, partiticipium, adverbium,
prepositio, interpositio, et conjunctio, quibus
omnibus locutio, et oratio contine-
tur. **D**ue tamen ex illis, principalia
sunt, tum quod sapientia, illis utamur,
tum quod cetera ad ipsas referantur
sunt, verbum scilicet, et nomen.

Nomen dicitur et dicitur instituta
ad exprimendum conceptum, si-
ve conceptuum objecta, ut **D**eus, **A**nge-
lus, **C**aelum. **N**ominis loco sapientia
usurpatur pronomen, ut ego, tu, quod
etiam res significat. **V**erbum est
vox significans affirmationem
cum designatione personae, numeri, et
temporis. **P**rimario siquidem verbum
ad

ad iudicia exprimentia est institutum, atque huiusmodi significandi vi a ceteris orationis partibus, veluti a caractere distinguitur. **S**ecundo tamen temporis, etiam numeri, et persona differentias complectitur. **Q**uin etiam si iudicium modum excipias, quosdam etiam mentis affectus exprimit, ut imperium, desiderium, facultatem.

Verbum ita distingui solet, ut autem substantivum, aliud adjectivum dicitur. **S**ubstantivum vocatur verbum sum, es, est, quo sola affirmatio cum designatione personae, numeri, ac temporis exprimitur. **C**etera vero in quibus verba adjectiva dicuntur, quod affirmationem alicuius attributi, vel accidentis significant cum designatione temporis, &c. **N**am si dicam: video, idem est, ac si dicerem, ego, qui sum prima persona, et in presenti tempore sum in dicitur. **Q**uin imo, et ipsum verbum non ad-

rec-

jectivum fit, cum existentiam signi-
ficat, idemque est, ergo sum, ac si
dixerim, ergo sum existens.

Participium nominis, ac verbi
conditionem participat, simpliciter enim
ideam sine ulla judicio exprimit, in-
tax nominis, sed differentiarum temporum
cum verbi, scilicet, ut amans, amatu-
rus, non amorem solum significat, sed
tempus etiam, in quo amor exercetur.

Huc etiam referenda sunt infinitiva;
cum enim adjectiva quoddammodo
sunt, ut vivere, sedere, in tax participi-
orum, ad nomina revocantur, ut
scire tuum nihil est. Cum vero hui-
usmodi voces substantiva sunt, affi-
xationemque retinent, ut scio, ma-
lum esse suspensivum, ad verba sunt
revocanda. Cetera vero orationis
partes, si ad verbum excipiant, quod
modum aut exprimit, ut robuste, juste,
modis quoddam cogitationis, notata
potius significanti, quam cogitationes
ipsas, aut res expriment.

Ue.

Uerum haec omnia fortasse mi-
 nitiosa sunt: id tamen summo studio
 advertere oportet, nos plerumque de-
 cipi in uocibus ueris, nisi secundariam,
 ac uelut accessoriam significationem
 attendamus. **P**lures enim uoces, quae uerum
 in se honestam, laudabilem, ut dicoriam
 primario significant, aliam etiam
 turpem, et indecoram, significationem
 adiunctam habent, ut si quis alii cui di-
 cat, *mentiri*, inquam illi doceat, non
 quod aliter dicere, aut sentire affirmet;
 sed quod ex consuetudine quemdam
 in super contemptum, aut odii affectum
~~illud~~ exprimat. **P**lurimas etiam uoces
 esse conspicimus, quae praeter obuiam
 primam significanti uerum, peculiarem
 etiam sensum alium efficiunt. **I**d
 facile in metaphora, aliisque fi-
 gurati uocantibus obseruatur, quem-
 admodum in aduersu, aliisque ephatis,
 quae exsecrari quoddam hominum
 instituto, in alienum, duplicemque
 sensum deflecto solent.

Ex

Ex variis quoque loquentibus
affectu, vel intentione, ex temporibus, lo-
cique opportunitate, et ex ipso cuius habi-
tatu nova quadam significandi vi,
vocibus ipsi adungi solet; ita ut, si eadem
vox remissius, opportune, modesteque
prolata fuerit, officiosa videatur, in
vero auxerit, importune, atque in-
cunde prolata fuerit, audacia, levita-
tis, vel contemptus notam adiunctam
habeat. Sic demum vocis aliqua tur-
pes, inhonestaque dicuntur; non quod
nimis uapens significent, (nihil enim
est obicium, et turpe dictum, modò id
verecundè, ac prudenter fiat) sed quod
impudentiam ex usu adiunctam ha-
bent. Unde etiam fieri potuit, ut
quaedam huiusmodi voces, quae ceteris
temporibus, ac locis honesta fuerant,
et à severioribus etiam Philosophis,
et Ecclesiis Patribus usurpata; cum
accusationem hanc verecundiae, aut contemp-
tus notam acceperint, non nisi indeco-
rè, et impudenter adhiberi nunc possint;

si digne tum nominibus, tum verbis ac-
cedere poterit; sed sola nomina sunt
spectamus, quoniam hiis solum idea, aut
perceptionis exprimentur.

Nomen porro quatenus propor-
tionem nostram respicit, vel cathyzoemati-
ticum est, vel sympathyzoemati-
ticum.

Cathyzoemati-
ticum dicitur, quod so-
lum, et sine ullo addito potest de alio
enunciari, ut homo de Aristotele, in-
finitum de Deo, v. g. Aristoteles
est homo, Deus est infinitus. Sympa-
thyzoemati-
ticum est, quod solum, et si-
ne ullo addito non potest de alio pra-
dicari; Inquitur modo: omnis, nullus,
vel aliquis, quidam, nam dicitur non possunt
sine aliquo nomine addito.

Nomen cathyzoemati-
ticum dicitur in absolutum, et connotativum.
Absolutum dicitur, quod significat
rem per modum per se stantis, id est,
absque mentione subiecti, cui adiaceat,
qui significandi modus imitatur
modum essendi substantiae, cuius est
per

✕

per se stare, quoniam subiecto inheret.
Idcirco nomina **Deus**, **homo**, **albedo**,
et similia, sunt absoluta. Connota-
tivum est illud, quod significat rem
per modum alteri adiacenti, **sed** est,
quod distincte significat aliquid,
tamquam formam adiacentem ali-
cui subiecto, de quo proxime meminit
confusio. **Ex.** **patet** significat
distincte substantiam, tamquam for-
mam, que actu subiectum afficit,
quo fit, ut intelligere non faciat sub-
iectum aliud, non explicando, quod-
nam sit. **Nomen** aliud relative cum
nominativa, quod rem significat
cum respectu ad aliud, ut vox **leonus**
significat leonem ut cum respectu
ad **Domini**. Aliud est, quod
sine tali respectu fit, ut **homo**, **Leo**.

Rursus nomen dicitur in
concretum, et abstractum. Concre-
tum dicitur, quod significat rem
compositam, sive ex subiecto, et forma,
ut **album**, sive ex supposito, et natura,
ut

29

ut homo. **A**bstractum est, quod sig-
nificat formam, veluti \bar{a} , abstractio
oculorum, ut albedo, humanitas. **I**tem
nomen, siue concretum, siue abstrac-
tum, vel commune est, vel particulare,
vel singulare. **C**omune dicitur,
quod multi, applicari potest, ut homo
omnes homines significat, siue de om-
nibus simul, et collectivè sumptis, dicitur
in plurali numero, et de singu-
laribus, eorum, ac distributivè acceptis,
dicitur in numero singulari. **P**ar-
ticulare est, quod aliquod unum sig-
nificat, sed indeterminate, nempe
cum nomini communi prepositum no-
men indefinitum aliquis, quidam,
ut quidam homo, aliquis homo. **S**in-
gulare est, quod aliquod unum sig-
nificat, sed determinatum, siue nomen
proprium sit, ut **A**ristoteles, siue no-
men commune, sed demonstrativè ac-
tulo affectum, ut hic homo, siue au-
tem individuum per anthronomatum,
ut **R**ethores agunt, nomen commu-
ne

ne tribuuntur, ut cum **H**ispani no-
men **R**egni profecerunt, non **A**nglia,
non **G**allia, sed **H**ispaniarum
Regem **C**atholicum intelligunt.

Nomen commune aliud est ut univocum, aliud est equivocum, aliud est analogum. Univocum est, quod eandem significationem habet in multis, ut homo eandem habet significationem in **S**ocrate, **P**latone, et ceteris. **E**quivocum est, quod diversam significationem habet in multis, ut vox ista **taurus** respectu quadrupedi, **rostris**, et montis; nam de his omnibus dicitur, sed diversam significat in illis. **A**nalogum est, quod significat rationem convenientem pluribus, sed non eadem proprietate, et titulo; sic nomen **sanctus** commune est **deo**, **vultui**, et **animali**, sed non **paxi** rationis.

Ex his colligitur, quod sunt univoca, equivoca, et analogia, quae ante praedicta vocantur: univoca namque sunt ea, quorum nomen est commune

ne, ratio vero significata per no-
 men est omnino eadem. Ubi hoc no-
 tandum, quod nomen commune voca-
 ti solent univocum in significando,
 ratio objectiva significata per no-
 men, quod erit ad inferiorem pra-
 edicta, dicitur univoca in essendo, vel
 in conveniendo; inferiora vero talem
 rationem partia partia dicuntur
 univoca univocata, de hisque verifi-
 catur tradita definitio univocorum,
 ut sonat. Idem pro equivocis, et ana-
 logis dicitur habere proportionem resea-
 ta. **E**quivoca majorem explicati-
 onem non desiderant.

Analogia dicuntur ea, quorum
 nomen est commune, ratio significata
 per nomen est partim eadem, partim
 diversa. Duplex tamen gene-
 nexis distinguuntur analogia, scilicet
 licet attributionis, et analogia propor-
 tionis. **A**nalogia attributionis di-
 cuntur ea, quorum nomen est com-
 mune, et ratio significata per nomen
 ea.

eadem secundum terminum, si versa
ta tamen secundum habitudinem
ad illum; sic animal, color, qui in
vultu apparet, et medicina, si curatua
sana propter habitudinem ad eum-
dem terminum, nempe sanitatem;
sed habitudo ut diversa; nam in co-
lore denotatur habitudo sicut, in
medicina habitudo causae, in animali
vero habitudo subjecti propriè san-
tatem habentis.

Analogia proportionis, si un-
tus ea, quae eandem habent habi-
tudinem ad diversos terminos, ut
per hominē, per mortuū, per scammū
eodem modo referuntur ad hominē,
ad mortuū, ad scammū, tanquam
ad diversos terminos; sicut enim sicut
se habet per hominē, ad hominē, ita
se habet per mortuū, aut scammū, ad mor-
tuū, aut scammū.

Triples autem species analogiae
traditae à nonnullis. **P**rima dicitur
analogia inaequalitatis, quae,
tunc

51

tum datur, cum ratio communis
eadem quod dicitur est, sed non eque per-
fecta reperitur in inferioribus; sic
ratio entis non eque perfecta est in
creatura, ac in **Deo**. **S**ecunda est ana-
logia dependentia, qua tunc ad est,
cum ratio communis. Ita convenit
pluribus, ut portulet essentialem de-
pendentiam unum ab alio: hac ratione
ens ut sic dicitur analogice esse **Deo**,
et creaturae. **T**ertia est analogia
transcendentia, ~~quae~~ quam
plures agnoscunt in quoque predicato
communi, quod formaliter trans-
cendit differentia.

Nomen adhuc dividitur in
catholiceum, et transcendente.
Transcendente datur, quod sig-
nificat aliquid ad omnes catholice
nas pertinens, qualia sunt nomina,
que litteris huius barbarae dictionis
REUBAU notantur, nempe
res, ens, verum, bonum, aliquid, unum.
Catholiceum est, quod significat
ali-

aliquid in aliqua cathedra
duntaxat contentum, huiusmodi
sunt **A**ngelus, homo, lapis. **I**n super
alia sunt nomina prima inten-
tionis, et alia nomina secunda in-
tentionis. Nomina prima intencio-
nis dicuntur ea, quae res signifi-
cant, prout in se sunt independentes
ab intellectu, v. g. **A**ngelus, **A**xi-
totales. Nomina secunda inten-
tionis sunt, quae res significant,
ut cognitio, hoc, vel illo modo, et veritas
actu intellectus inventas, ut
genera, et species. Tandem dividitur
nomen in complexum, et in incomplexum.
Incomplexum dicitur
tunc, cuius nulla pars separatim
significat, ut **D**ominus, animal.
Complexum vocatur illud, cuius aliqua
pars separatim significat, ut
homo doctus.

Id vero est observandum, quod
complexa nomina apud nonnullos,
eruditosque viros dicuntur illa,
quae

28
qua vel ex se, vel cum alio nomine
conjuncto duplicem rem significat,
ut duae proinde ideae in nobis
excitentur, neque de alterutra idea
separatim sumpta affirmetur,
quod de utraque affirmatur, ut
si dicam tyrannus Philosophus, non
modo hominem, sed volentem etiam
ipsum imperium, sive sapientiam
significo. Ita si dixerim: homo
prudens laudabitur, longe de verum
verum efficere, ac si absolute dicerem:
homo laudabitur. Nomen illud,
quod adiungitur, vel explicativum
est, quod scilicet bene explicat, aut
elucida, exponit vel restrictivum,
quod nempe prioris significationem
nem restrictivum.

Cum pluribus autem modi,
voci, aut terminis pro rebus ipsi
in oratione poni consueverint, factum
est, ut plures termini proprietate
distingerentur, supposito
nempe, ampliativo, restrictivo, aliena-
tivo,

tio, et appellatio. **S**uppositio mi-
hil aliud est, quam nomen, accep-
tio, sive positio pro se significata,
sive pro se ipsa. **H**inc multiplex
est suppositio; si enim nomen pro
se ipso accipiatur, suppositio dicitur
materialis, ut si dicar Petrus est
vox. **F**ormalis vero si terminus po-
natur pro se significata, ut cum
dicitur, Petrus est homo. **D**ividit-
ur secundo suppositio in simpli-
cem, et personalem. **S**uppositio per-
sonalis est acceptio termini, sive no-
minis pro suo significato, ut condi-
tione a superaddita cognitione, ut
cum dicitur, homo est animal. **S**up-
positio simplex est acceptio termini
pro se significata, ut cognitione
superaddita, et investita, ut si di-
car, homo est species. **A**liiter divi-
ditur suppositio in singularem,
qua est acceptio termini pro sig-
nificato singulari; et in commu-
nem, qua terminus accipitur pro
signi-

significatio pluribus communis. Quod
 si terminus communis aliquo sit
 synchthetice affectus, suppositio
 dicitur definita, in autem indefi-
 nita vocatur.

Suppositio definita est triplex:
 distributiva scilicet, collectiva, et dis-
 junctiva. **D**istributiva est, qua ter-
 minus communis, si synchthetice ma-
 ti. ~~ad~~ adiuncti, sumitur pro
 omnibus inferioribus singulis autem,
 ita ut de singulis verificetur idem
 predicatum, ut cum dicitur: omnis
 homo est animal. **H**uiusmodi autem
 suppositio est completa, si fiat pro
 singulis generum, ut agunt, dicit, si
 ad omnia individua descendat, ut si
 quis dicit omne animal est sensite-
 rum. **I**ncompleta vero, si solum speci-
 es complectatur, seu si tantummodo
 fiat pro generibus singularium, ut si
 dicam: omne animal fuit in arca
Noe.

Suppositio collectiva est ea, qua
 tex-

terminus accipitur pro omnibus in
mil, ita ut iniqui applicari ne-
queat idem predicatum; ut partes
Orbis sunt quatuor. **A**t si terminus
communis pro aliquibus tantum
sui significati ponatur, est sup-
positio designativa; confusa quidem,
si in alterutrum ex significati
indifferentem cadere possit; ut aliquis
oculus est necessarius ad videndum;
determinata vero, si quadam certa
subjecta, vel significata respiciat,
quomodo ex modo significandi non
determinetur; ut aliqui homines
repererunt novum **O**rbem.

Restriccio est contractio ter-
mini ad minorem significationem
ea, quam habet absolute posito, ut
cum dicitur fortiter pugnavit cor-
nabitur. **A**mpliatio e contra est
extensio termini ad temporis dif-
ferentias, que in ipsa voce non in-
telliguntur, apparet, ut si dicam. **C**hris-
tus pro omnibus mortuus est. **A**lic-
na-

natio est, cum ipsa vox non in pro-
 pria, communis, et quoddammodo
 proxima, sed in aliena, sive transla-
 ta significatione usurpatur, ut in
 metonymia, et in allegoria contin-
 git, ut **S**apienter duo fulmina bel-
 u.

Appellatio demum fit, cum ter-
 minus aliqui, alteri termino ad-
 jungetur, aut tribuitur. **T**erminus
 autem ille, qui alteri tribuitur, vel
 cadit supra materiale rei, sicut
 supra substantiam, vel cadit supra
 formam, sive modum, qui in tali sub-
 jecto reperitur, hoc est, vel cadit su-
 pra rem independentem a modo, qui
 in tali re reperitur, vel cadit supra
 modum ipsum, sive supra rem ratio-
 ne modi, qui in ipsa re consideratur.
Si terminus ille supra substantiam
 cadat, appellatio dicitur materialis;
 si vero supra substantiam, aut
 modum, formalem. **I**ta si dixerim
Municium canit, apparet, appellatio-
 nem

ejusmodi esse formalem, cum cantu-
re conveniat musica, ~~et~~ ratione mu-
sica, quae tamquam modus, aut forma
quaedam in musica reperitur.

Secus vero materialiter existit,
dicatur: musicius existit,
non enim existit ra-
tione musica, sed
quia musicius
est, sed solus,
quia homo
est.

SECUNDA PARS
LOGICÆ
DE JUDICIO; DE NA
TURA JUDICIJ.

Judicium, ut in ipso facit dialecticæ lumine demonstravimus, est mentis operatio, quæ convenienter id ea, affirmando conjungimus, repugnantes vero negando separamus; sive qua unum affirmativa, aut negativa de alio; ideoque judicium unius mentis actu perficitur, quo id ea prius concepta, conjunguntur, aut separantur. Quandoquidem vero, sicut id ea, que mente concepta jam fuerunt, verbis exprimentur, ita judicia, que de se concepta, sunt affirmata, variè exponuntur propositio nibus: unde in hac altera parte logicæ, que singula complecti debet, que ad judicium ip-

ipsum aliqua ratione spectare bo-
nitas, de variis quoque proportionibus
generis, naturae, et proprietatibus di-
versis.

De principis judi-
cium nostrorum
exoribus, et q.
adhibendis
remedijs.
S. I. S.

Cum singulis casibus
in quibus exanimis
mutatio deesse
qui non liceat, pra-
cipua tantum pu-
dicium nostrorum vita, eorumque
salutem ostendimus, legesque, atque re-
media, quae observare commode possunt,
subiungimus. Primum itaque iudicij
no-

notari vitium, quod alia principalia com-
 prehenditur, oritur a prævia quadam opi-
 nione, siue præiudicio. **P**ræiudicium
 autem vocamus anticipatum quoddam
 iudicium, quo præiudicium de re iudicatum,
 ut præiudicium mens nostra non indifferens,
 sed præoccupata, in alterutram partem
 potius inclinatur. **E**ximodii vero opinio
 præconcepta, vel ab errore solium sensuum, ve-
 luti ab occasione quadam, vel ab erro-
 re intellectus, vel denique ab errore vo-
 luntatis, oritur solet.

Cum enim primum infantes fue-
 rimus, quam in viro, perfectis, confusa-
 mate, maximum est, quam multum, variis
 que modis externa objecta indebiliter
 sensuum organa inuadentia a menti-
 bus nostris influunt. **N**am ea potius
 simpliciter etate mens ad miras ferè
 ideas attendere potest, præter eas, quæ
 ipsi objectorum sensibilibus occasione
 adveniunt. **H**inc in variis erroribus
 adductura, dum res externa, tales om-
 nino esse decernit, quales eos sensuum
 mi-

ministratio percipit. **S**i puer lucen-
tem flammam uideat, quoniam ea
vehementia delectatur, ipsam statim
in se talem esse, qualem ipsam uideat,
scilicet exat iudicium, sed si
manum ei admoveat, ac tantum per ab
ea laedatur, tunc inam noxiam, et ma-
lam apud se ipsam statuit.

Praterea ubi aliquo calore, sensu
illius, occasione afficitur, non tan-
tum uim aliquam ipse tribuit, qua
sensum iste excitetur, sed aliquid in
sensatione omnino simile in ea fingit.

Longum esset excurrere per singula,
nam late fusa est materia; nec ulla
fere sunt prava iudicia, que in infan-
tiis, praeiudicia, ortum non habeant;
puta, **S**olem non esse diuiso maiorem,
Antipodas in uerso capite incedere;
aliaque innumera, que prateximur,
nam praecipue tantum exorum
notiorum fontes indicamus.

Suas etiam habet ~~perceptiones~~ in-
tellectus ipse opinionem antea conceptam,
qui-

87

quibus fere occupati, de re deinde con-
cepta, libere iudicare non potest, sed à
primo errore in causam animi tacite
inductus. **Plurimi** namque, ut de
re concepta iudicent, non intimam re-
rum naturam, atque argumenta per-
pendunt, sed propria, aut proceptiva,
aut propria demum recta opiniones adeo
constantia tenentur, ut quomvis illas
deteriorer deinde, vel omnino falsa vi-
deantur, eas tamen deesse, vel quare
non audeant, verentur itaque, aut
exorari, aut inconstantia notam iudicare,
ut elegantem inquit **Horatius**. . . .

Uel quia nihil rectum, nisi quod
placuit tibi, dicunt,

Uel quia turpe putant parere

I minoribus, et quæ

Imberber didicere, veni pendem-

Hinc da fatemur.

Hinc amor ille oritur, quo **Ve-**
terari, aut **Recentiores** admiramur, sus-
picimus, exorulamur. **Plurimi** quip-
pe sunt, qui tanto antiquitati amore
du-

ducuntur, ut quidquid a Veteribus traditum est, optimum, certum, ac incommutabile arbitrentur; quidquid vero a Recentioribus inventum fuerit, veruti falsum respellere, vel inani dexe soleant. Plurimum quoque in illis, ita recentioribus doctis in amore abutuntur, ut quidquid a veteribus profectum, contemnere, atque omnia promiscue respicere consueverint.

Incredibile est certe, quam vanis erroribus, quibus deinde in mentem ipsam uberrime diffunduntur, ipsa voluntas praecipua consueverit. Quamvis enim institutum a natura ordo postularet, ut eadem voluntas lumen mentis, ductumque sequeretur, praesumptaque tamens fieri videmus, ut voluntas ipsa variis affectibus, amore nimium, odio, deinde, latetia, superbia, aliisque immixta, peccata omnia mentis iudicium, omnemque cognitionem praecedit

dat

dat, atque iudicia, antequam res
accurate perspecta fuerint, propriis
sensibus accommodet, ut in
sensibus etiam idem amorem, et odium quod
dammodo effundat.

Hic, autem, que id genus sunt,
que ex praesensibus oriuntur, occurrere
potest, sensuum observationes caute
summe adhibenda, praesertim si ab uno
solam sensum, si semel, si negligenter
facta fuerint, atque cum intellectus
non semel, sed sepius se deceptum
sensibus noverit, assensum proprium
rehibere sic debet, ut non temere
huc, aut quid exhibentibus assentia
tuae, sed suspensus tamdiu habeat,
donec eadem veritas ab alio sensu,
aut alio clariori lumine affuerit.

Ubi vero de rerum natura discer
endum sit, vel effectus aliqui, ex
sua causa debeat, non praesumpta opi
niones, non extrinseca circumstantie
tuae, sed solum interna indoles accu
ratis summe observetur. **N**umquam
ita=

itaque recta, scriptorum, vel opinio-
nū, cuiusvis auctoritas ita nos ab alijs
debet, ut in illa scripturam potius,
et rectam ipsam, quam veritatem di-
ligamus; nunquam in alteram, qui-
cumque illa fuerit, verba iurandum
est, ut ab illo diuina de re non liceat;
nunquam sola, vel sapientum etiam
hominum auctoritate, sed in merito
potius rationis, iudicium diligamus.

Quod si fortasse opinionem
aliquam, siue rectam amplectamur,
ubi aliqua ex parte verum melius
opinio nobis affuerit, ex eo magis
noceat, inquit fatemur, veterem
sententiam abjicere, et aliam quod-
dam latetia rem novam amplecti
debemus. Nec in super novitas, vel
antiquitas in pretio esse debet; ut
proinde opiniones ipsae non ex illa-
rum novitate, vel antiquitate, sed
ex sola veritate estimanda sunt.

Optimum etiam, ac sapientis con-
siliū est, praeterita quoque iudici-
cia

89
cia, quae sunt iuxta rationem hanc
m, ad examen subinde revocare,
et deinceps a sensum nostrum iux-
ta ea omnia, de quibus merito du-
bitari potest tamdiu sustinere, do-
nec id, de quo judicandum est aequa-
litate fuerit examinatum, longaque,
et attenta meditatione perpensum.

Quoniam vero praecipua sunt,
et fluxa rerum agendum occasio-
nes, haecque, cum praeterierint, non ad
vota nostra revertuntur, non est haec
regula ad praesens rerum, quae ve-
laxitatem postulat, producenda.
Sed in hiis, quae ad vitae usum, aut
negotiorum gestionem pertinent,
sola veri similitudine contenti esse
debemus: nec rationes admodum
semper sunt exigenda, nisi ubi est
materia, vel speculatione philoso-
phicae subjecta, vel dilationem patien-
te versari non contigerit. In alijs,
multa sunt in omni eventu permittenda,
dummodo tamen praecipua-
tio-

ni, et temeritate nihil comedamus.

Immense quoque voluntate,
exasibus medebimur, si animus
vultus affectibus exuere conabimur,
si solo veritate. Inquirenda amore ad
verum cognitionem, ad ferenda iudicia
accedamus, si pariter per affectum omnes
reponamus, donec de re probata iudice-
mus. **U**t enim loquitur **D. Bernardus**
tract. de gradib. humilitatis cap. 2°.

namque, sicut neque odium veritate
iudicium recit, sic iudicium veri-
tatis audire sicut audio, sic iudico.
Quasi dicat **S. Bernardus**: sicut

iudicare veritatem secundum veritatem
imitetur **Christum Dominum**, qui
est ipsa veritas, quique sic loquitur
Johan. cap. 5. Sicut audio, sic iudico,
nisi est, sicut audio a **Patre**, iudicando
nisi, sic iudico, non sicut odium, non sicut
neque amo, non sicut timor.

Alterum iudicium vitium superio-
rum vitio conjugatum, est precipitatio
intellectus, id est, precipitatio et immoderata
ca.

rationem de re incerta, et non satis ex-
 plicita iudicium; quo mentis vitio
 nullum frequentius apud homines oc-
 currit, ut innumera iudicia temerari-
 a, sive in disciplinâ humanâ, sive
 in vâta reâ sibi persuadere facile poi-
 sunt. Si quis flammam veridicam illuc-
 tati videret, repente sine ulla examine
 eum quendam in flamma collocat, perit
 suam vitam ferat autumat. Verum
 hæc, quantumvis contemnenda non
 sunt in disciplinâ humanâ, multo
 tamen graviora sunt in vâta reâ,
 in qua de fortuna, et fama hominum
 agitur. Nichil namque famularia
 est, quam ex laudibus, vel ambiguis proxi-
 mi iudicio homines accursare, vel ex-
 curant, laudibus extollant, vel vitupe-
 rant. **H**orum exempla non desunt,
 nec in **Sacris**, nec in profanâ scrip-
 turâ.

Cum **Christus Dominus** apud
Simonem Pharisæum aliquando ve-
 ceret, ut legitur **Luce cap. 7.** mu-
 lier

Uerba quaedam peccatorum ad eum accu-
sare dicitur, in qua et lothum
in pedes illius, caput in argente, et ca-
pulum, nisi, et ab iteuerare, quod, cum
vidisset **Pharisaeum**, tunc dicitur apud
se iudicio promittit casus futurus. In
quo et **Propheta**, dicitur utique, qua,
et quoniam, et mulier, qua tamquam
eum, quia peccatorum est. **Sed** in
Pharisaeum ad summam **Christi** te-
prietatem animum intendisset, eumque
tamquam medicum reputaret ad
salvandas animas, quae perierant ex
domo Iaxael, miserum, in quo nam ta-
le iudicium fuisset habiturus. **Hu-**
jusmodi autem vitium sapientiam
occidit solet, ubi subtile disputatur.
Temporibus enim angustia, disputa-
tionibus, certis, gloriosis, ancupandis, vin-
cendi que cupiditas, mentem quoddam-
modo abripit, ut antequam propositam
rem accuratè perspexerit, de illa iudicet.

Eodem errore decipiuntur, dum
ho-

hominer summo, ex verbo, vel facto
 aliquo, quasi improbo, aut peravi, opi-
 monibus imbuto, iudicamus, licet dic-
 ta illa, aut facta in viro, vitta inte-
 groy, cadere possint, et sapienm ab
 agni, reum attimationibus in bonam
 partem accipiantur. Aliud est pra-
 cipitatiois iudicij genus, dum ex uno,
 aut altero facto proportionem unvrai-
 saleam ad eximimus. Sic quomam re-
 mel, aut iterum casu aliquo lapsus est
 quiddam, vel in aliqua re singulari
 partum felicitia se gessit, hinc, ad omne,
 vel instituti, vel acti, aut negotij ge-
 nus tractandum, inreptissimum iudica-
 mus. Contrario plane modo, si quid nec-
 te factum sit a nonnulli, eo dumtaxat
 quandoque mentem intendimus, exact-
 ta vero ipso non advertimus.

Pracipitatiois iudicij cumtatio-
 ne, et diligenti ad ideas attentione me-
 dendum: si enim contraria contradi-
 ciantur, ut Medici agunt, nihil ef-
 ficacius subitam, et immani dextram
 af-

affirmandi, seu negandi prolixitate:
tem emendare potest, quam longa,
circumspiciendae curatio, per quam
instinetur animus, donec res, quae sub
iudicium cadit, diligenti examine
fuerit explorata. Cum tamen di-
versi sint certitudines, et evidentiæ,
gradus, pro diversa rerum, de quibus
iudicandum est, cognitione, omnino
habenda est ratio materia, qua trac-
tatur. Sic in rebus, quae seculi di-
vina subiunguntur, minime postulan-
da est evidentiæ, minime demonstrati-
væ per argumenta naturalia qua-
renda; cum enim nostram intelligenti-
am longe intervallo superent,
Dei revelantis auctoritati parens-
dum, quæ plura longe perficere potest,
quam intelligentia nostra capere nor-
valeat.

Similiter in quæstionibus facti-
ci, aut facti, quæ ad historicam, et naturam
metaphysicam certitudinem requiri-
ret arguunt, cum sola certitudo mo-
ra-

animi sufficiat, id est, ea certitudo,
 que secundum vivendi morem in
 publica hominum societate univ^{er}salem
 admitti solet. **E**aque non ex modo
 facto, aut ex possibilitate tantum ali-
 cujus rei, vel ex una, aut altera, que
 hujus affectus ratione, sed ex omnibus
 circumstantiis, aut ex omnibus ra-
 tionibus simul sumptis est ad iudican-
 da. **I**n prima quoque, seu naturali
 veritate, vel similitudine
 tantum, seu possibilitate presump-
 tuimus.

Ut autem res qualibet attentis ani-
 mo considerari possit, multa videntur
 necessaria. **P**rimo: affectus, aut unum
 motus, quibus in cognoscendo ob-
 jectis adhibemus, seponimus, con-
 ponimusque debent, ut sensus, et transque-
 ram mentis aciem minime peccent.
Secundo: ipsi meditationem assue-
 scendum est animus, id est, longum usum,
 et studium est efficiendum, ut se ipsius
 colligere queat. **T**ertio: locus idoneus
 etc.

etiam aequiuita, uelut, a turba,
et a repletu hominum remotus: hinc
Musa delecto: montes in moleae a
Poeti, finguntur. Quarto: tempus
meditationis aptum est eligendum,
quale est tempus maturimum. Unde
Caelent. Sapientia pro uerbis uini
in cap. 8. inquit: ego diligentes me di-
ligo, et qui mane uigilant ad me,
inuenient me.

Non tantum sensuum, affectu-
umque, seu animi perturbationum pra-
iudicia, ac mentis praecipitatio in
uano: errores non inducunt; sed ipsa
etiam, quae in usu sunt, uocabula ipsos
confirmant; siue quod uerbi gratia sunt,
siue, quod hinc, tamquam rebus, ideas
suar adiungere conuenit animis.

Sape amari, aut odium non minus reuulsi
corporearum affectibus tribuitur: sa-
pe ueter morbo, saltem aequo, lo-
ci, delectari dicuntur: sic uigilant uo-
xarent, maxime infidum, noctem silen-
tium, hyemem tristem, uocantur.

Ut

Ut exoribus in vitiosa hominum
 loquendi ratione exortis, occurramus,
 singula voca, quibus utimur, sunt de-
 fendenda, et ad hys, quibus cum agimus,
 ut idem praeferant nobis, et postulans
 dunt. Nam si semel conitet, quid qua-
 libet voce intelligi oporteat, nulla
 amplius in illis, nisi exoribus suber-
 nit occasio: ex. ca. Inter diversa recte
Philosophos, dicitur dicitur et non leve,
 utrum in igne reponendum sit calor;
 affirmantibus alijs, alijs negantibus.
Tota tamen ea concertatio am-
 biguitate nominis continetur. Si
 enim caloris nomine sit quaedam in-
 telligatur, qua sensum caloris in no-
 bis excusetur, qui dubitet, quoniam
 se vera calidum sit habendum. Sed
 si quid simile in igne, ac in inveni-
 bus motu significari velint, caloris
 vocabulo, non utique magis calidum
 iam, quam sensum, et cogitandum.
Alia subijci possent exempla huius-
 modi ambiguitatis vocabulorum, quae

ex iniquis, philosophia partibus de
proximo queunt; sed citius in presentia
animi sufficere videtur.

Ultimus error, aliorumque fons,
et amor ille, que nos, ac nostra diu-
gimus, atque de nobis, ipsi, honorat:
certum, sentimus. **H**inc ubi liberum
nem habere propria euidet iorem, ac sa-
pientia opinio nem qui, si am com-
perit, non modo tacite, ipsum ille ca-
tal, manifeste demulcet, verum et
am fieri vis potest, quin colloquendo,
scribendo, arendoque superbiendo, cum
modi animi sententia, veluti exumpant.

Proximi creati sic ab eorum modi pro-
pria opinione abutuntur, ut se ip-
sorum sepe, et me nominant, laudemque
propria importum, loco, et tempore,
in minutis verbis etiam rebus extollant,
atque imitibus auribus obtundant, ut
aliorum plannum extorquere velle quod-
dammodo videantur.

Ut error iste vitetur de nobis,
iniquis, euidet iore, rebusque nostris
mo-

modeste sentiendum est. **M**axima
 autem ingenij nostri imbecillitas,
 et errorum illorum, quibus aliquando ab-
 cepti fuimus, oculis, animisque nos-
 tris observari subinde debent, ut inde
 modestia, ingeniumque pudor am-
 mus, nostris ingratum. **U**bi vero omni
 nostra demum de se sentire atque in-
 genio solum veritate, amorem diuini
 conuerserit, facile singula honesta-
 te, pudore, et amari officia cum ca-
 teris hominibus observabit, ut contem-
 ptus omnia tranquilla, decori, atque
 humaniter persequantur.

Eademqueque animi modestia,
 idemque demissio animi sensus in
 exponendi, etiam, vel asserendi propo-
 sitionibus nostris, accuratissime ser-
 uari debet, ut unum proinde veritate
 te, amon ubique spiciet. **Q**ue dubia,
 vel incerta fuerint, citius inuicem
 proponi debent. si fortasse falsa illa
 fuerint, optandum maxime, ut illa-
 rum falsitas deprehendatur, equivo-
 ca,

V
xi, paratogue animo ferendum, et
opinionem, et argumenta nostra a
causis impurgetur. Omnia demum
que liberalis eorum suffragii, relin-
quenda, ne aliorum consensum, appro-
bationemque esto agere si deamur.

D De Natura enuntia-
tionis, eiusque pro-
prietatibus, et
speciebus.
§ 25

E nuntiatio, seu propo-
sitiō est oratio a
hominibus instituta
ad exprimendum iu-
dicium, et definitur:
oratio, in qua unum
enuntiatum de alio. Oratio autem est
qualibet dictio, seu vocabulorum
compositio ad significandam quorun-
dam

dam animi cogitationem, aut cogita-
tionis modum instituta. In cogitatio-

ne quippe distinguuntur, tum ipsa cogitatio, tum cogitationis modus: cogitatio est perceptio, vel iudicium; modus autem est quilibet mentis affectio, quae cogitationem comitatur, quales sunt admiratio, iussio, et alia affectio, quae tum uarijs uerborum inflexionibus, tum conjunctionibus, tum interjectionibus exprimitur, unde oratio alia ut admirativa, ut **Dum bone.** Alia imperativa, ut **sta Sol.** Alia oratativa, ut **saluum me.** **Et.** Praecipua tamen orationis species est propositio, quae ab hominibus instituta est ad significandum iudicium.

Cum autem iudicium in affirmatione, aut negatione consistat, propositio, quae illius interpretis est, duo continetur nomina, quorum alterum de altero enuntiatum, sunt quae illius subiectum, et praedicatum, quae illius materia, seu terminum uocantur. **Terminus**

Cogitatio hoc loco definitur: id est, ex quo
propositio constat, et in quod resolvitur,
tamquam in subiectum, et predicatum.
Imper propositio complexiva verbum
est, diciturque subiecti, et predicati
copula, vel vinculum, sine quo nullum
foret iudicium.

Necesse tamen non est, ut in omni
propositione, subiectum, et predicatum
semper exprimitur; nam propositio, vel
est de primo, vel de secundo, vel de ter-
tio adiacente. **P**ropositio de tertio ad-
iacente est ea, in cuius subiectum, et
predicatum exprimitur verbum subi-
tantivum est, qualis est ista proposi-
tio; ergo cum cogitans. **P**ropositio de secun-
do adiacente dicitur, in cuius verbum
subiectum, et predicatum continen-
tur, subiectum quidem, ut cum cogitans;
predicatum vero, ut mens cogitat. **P**ro-
positio de primo adiacente appella-
tur ea, in cuius verbo subiectum, et pra-
dicatum inclusa latent, qualis est ista
cogito, id est, ergo cum cogitans.

De

D^e Proprietatibus propositionum.

Proprietates propositionum
dicuntur attributa quorundam
secundum quod, quae ipse
conveniunt: haeque divi-
sibiles in generis omnino distinctissimae;
simplices minimum, et complexae. Sim-
plices sunt, quae unum solum proportio-
nem nominem spectata conveniunt, sunt:
quae ipsius quantitas, et qualitas.
Complexae sunt, quae non possunt, nisi
si prius simul sumptis competi-
re, quales sunt oppositio, et conversio.
Quantitas propositionis est
eius universalitas, particularitas, et
singularitas, quae ex propositionis
subjecto semper petitur. Universalis
propositio est ea, cuius subiectum uni-
versaliter sumitur, hoc est, secundum
totam suam extensionem, quod fit, cum
pra-

propositiva una ex his particulis;
omni, vel nulli; ut omni homo est
mortali, nulla res carata est infi-
nita. **A**dverte diligentia, id, quod
propositum est, nempe univerialita-
tem propositionis ex solo illius sub-
jecto derivari. **N**am attributum pro-
positionis univerialis affirmantis
particulariter semper accipitur, et
que particula aliqui, quidam, aut
aliam similem prefixa semper in-
telligitur: v. g. cum dicitur, omni
homo est animal, minime signifi-
catur, omnem hominem esse omne
animal, sed tantum aliquod animal.
Ratio est, quia subiectum univerial-
itate huiusmodi propositionis, puta
omni homo, sumitur distributive,
et pro quolibet homine, non vero col-
lective, et pro tota hominum collec-
tione: adeo ut sensus illius sit, quom-
libet hominem esse quoddam ani-
mal.

In propositione tamen univ-
ver-

vera in neganti, aliter non se habet,
 Nam illud attributum de omni sub-
 jecto univ. veritatem, ac de attributi
 sumpto negari non potest, quia ge-
 neraliter, et secundum totam suam
 extensionem negatur, et quae univ. ve-
 ritati nota semper intelligitur
 praefixa.

Nam cum dicitur, v.g. omni-
 bus homo est lapis, recte dicitur potest,
nullus homo est ullus lapis, siue non
est ullus homo, qui sit ullus lapis.

Hinc est, quod propositio negans
 dicitur marginanti naturae, quo-
 niam attributum generaliter, et se-
 cundum totam suam extensionem re-
 movet a subiecto, licet non secundum
 totam suam comprehensionem. Nam
 v.g. in comprehensione conceptus
 lapidis continentur haec attributa
 generalia, corpore, substantia, quae ab
 homine non remouentur.

Particularis propositio est ea,
 cuius subiectum, particulare est, seu
 limitatum his particulis aliquis
quid.

quoddam, ut aliquis homo est dives.

Singularis est ea, cuius subiectum est singularis, hoc est, ad unum tantum, et determinatum individuum pertinet, ut, cum dicitur: Cicero est
Quintorum princeps. **H**is accedit propositio indefinita, quae nempe subiectum habet universale, sed nulla universalitati, particularitati, aut singularitati nota affectum quatuor est. Ita: homo natus est ad laborem.

Propositio indefinita non tantum in materia necessaria, sed etiam in materia contingenti universaliter est unde falsa communitia habentur huiusmodi propositiones: homines sunt nigri, uari sunt albi, quae aliquando vera erunt, nam aliqui homines sunt nigri, ut in **E**thiopia; aliqui uari sunt albi, ut in nova **C**embla.

In materia tamen contingenti sufficit universalitas moralis, quae universalitas, quomodo exceptio nempe aliquam patet utraque, pro more tamen
ho-

hominum, ut causa ab omnibus ad-
 mite solet. Nam in moralibus tan-
 tum requiruntur aei, ut proximum
 esse tales: unde ista propositio nes
 pro vera habentur: Juvenes sunt
inconstantes, senes sunt quaxii. quia
 quaxii, ut plura mundi, sunt inconst-
 tantes, et senes quaxii. Illa vero
 ut partem aei habenda, sunt, in
 quibus factum aliquid narratur, ut
 cum dicitur de militibus **M**athei
 cap. 27 in ista preteritis coronam de
 is ipis, ponantur super caput equi;
 clarum quippe est, id non de omni-
 bus, sed de quibusdam tantum mili-
 tibus intelligi oportere.

Quantitas propositionis est egi
 affirmatio, aut negatio, unde requi-
 tur illi, veritas, aut falsitas. Pro-
 positio affirmans est ea, que unum
 de alio asserit; negans vero, que unum
 ab alio removet. **E**t quantitate pro-
 positio non simul cum egi affirma-
 tionem, aut negatione conjuncta qua-
 dam.

duplex propositio⁹rum genus acur-
 tat: scilicet un⁹uersali⁹ affirmati⁹,
 qua exprimitur littera **A**; un⁹uer-
 sali⁹ negati⁹, qua denotatur littera
E; particulari⁹ affirmati⁹, quam
 exhibet littera **I**; et particulari⁹
 negati⁹, quam littera **O** demonstrat, se-
 cundum hoc sermo...

A negat **A**; negat **E**, verum
 un⁹uersaliter ambo.

A negat **I**; negat **O**, sed parti-
 culariter ambo.

Oppositio propositio⁹rum est eaz-
 um pugna, vel secundum quantita-
 tem solam, vel secundum qualitatem
 solam, vel secundum utramque simul,
 modo si dem subjectum habeant, et pra-
 dicatum. Qua pugnant secundum quan-
 titatem solam dicuntur ubi altera, ut
A, et **I**, vel **E**, et **O**. Qua secundum
 qualitatem solam opponuntur, vel ambo
 iunt

69

sunt unversales, et dicuntur contra:
ria, ut **A**, et **E**, vel ambe sunt par:
ticulares, ut **I**, et **O**. Denique, que
funziont secundum quantitatem, et qua:
litate, ut **A**, et **O**, vel **E**, et **I** con:
tradictoria vocantur. Contradictio:
ria quoque dicuntur propositiones in:
gulares, quarum una affirmat, quod al:
tera negat, ut **A** Aristoteles est Philo:
sophorum princeps, **A**ristoteles non est
Philosophorum princeps. Contra:
dictio enim est affirmatio, et
negatio eundem de eodem,
et secundum idem.

Omnia sub aspec:
tu ponit re:
quere

SCHEMA.

Omnis ho- mo est ani- mal.	Contrar- ie.	Nullus ho- mo est animal.	
Subalterna	CONTRA DICT TORIE		Subalterna
Aliquis ho- mo est animal.	Subcon- traria	Aliquis ho- mo non est animal.	
Petrus est Justus.	Contradict- oria sin- gulari	Petrus non est justus.	

Conversio propositionum est mu-
 tatio subjecti in predicatum, et pre-
 dicati in subjectum, remanente veritate
 per propositionis veritate, sed mutata
 nonnunquam illius extensione.

Hinc duplex est conversio implex,
 altera dicitur conversio implex,
 altera conversio per accidens. **C**onversio
 implex est ea, in qua remanet eadem
 quantitas, quod accidit cum propositio
 vel sit universalis negans, vel particu-
 laris affirmans. **C**onversio per ac-
 cidens est ea, in qua non remanet eadem
 propositio, quantitas, quod sit cum
 propositio est, vel universalis, sive affir-
 mans, sive negans. **A**ltera species con-
 versio est admodum impropria, qua
 dicitur per contrapositionem, cum nomi-
 ne terminum ex finitum evadit infinitum
 te, ut loquitur **A**ristoteles per adpec-
 tionem particula **NON**; eaque con-
 versio, species propositionum particula-
 ri neganti convenit vel etiam univer-
 sari affirmanti. **H**ae conversiones, rez
 ger

ges hoc dicitur comprehenduntur...

Simpli²cit²er f² E I, convexit²ur

E A per acci.

Art² **O** per contra, et sic fit
convexio tota.

De veritate, et falsi-
tate propositionis.

Proprium propositioni, ut
tributum est illi, veritas,
aut falsitas. **P**ropositio
dicitur vera, quia dicit
quidpiam esse, quod est, vel non esse, quod
non est. **F**alsa vero, quia dicit, aliquid
esse, quod non est, vel negat esse, quod est.
Ut autem veritas, vel falsitas propo-
sitionis, accurate precipiat, inveni-
ti²andum est illi² verum, quod multo-
plex esse, potest. **P**rimo enim propo-
sitionis

41
tio. intelligi potest litterali, ut vocant,
sensu, quem nomen verba, sive proprie,
sive metaphorice, et per translatio-
nem usurpata praesentant. Proprie
quidem, ut cum dicit Christus Joham.

cap. 10. **E**go, et Pater unum sumus.
Metaphorice vero, ut cum dicit idem
Salvator Joham. 10. **E**go sum vitis
et vos palmites.

Secundo: potest intelligi sensu
mystico, et spirituali, praesentem in
Scripturali Sacram. Sensus autem
mysticus est ille, quem effeunt res
significate per verba: sic cum dicitur
Deuteronomo. cap. 15. non vi-
gabimur, et bovem, et asinum in arca fru-
mentorum. Sensus ~~verbalis~~ obivus, et
litteralis, est ille, quem verba expriment.
Sensus autem mysticus, est ille, qui a
Spiritu Sancto intemur, et prae-
cipue intenditur, quo significatur
Pastoribus, et Sanctis Evangelii, pra-
dicandum necessarium dictum esse pra-
dicandum, ut interpretatur D. Paulus
ep.

ep. a. y. a. ad Corinthios cap. 13. d.

Hic enim spiritualis, ut dixi,
maximè respectandus est in Scriptu-
ris. **S**axi. **E**st autem vel alyzo-
xicus, vel tropologicus, vel anagogicus.
Alyzoxicus est, juxta a quem gesta
origina vet est, tertiamenti quid, sed
significanti facendum in novo, ut
exaltatio experti, in dericato, **C**hris-
tum prot indebat in cauce exaltandum.

Tropologicus, in moralibus, moxum
inter, utatem respicit. **S**ic elemo-
syna tropologicis enim significatur
in **C**hristi verbi, **L**uca cap. 16.
"facite vobis, amicos de mammona
iniquitatis." **A**nagogicus ea sig-
nificat, qua eternam gloriam aspi-
tant. **U**nde si quis occasionem cena, de
qua nemo fit **L**uca cap. 14. mentis
suam effert, eamque calet. **P**atua
parcat delictis, que cena parabolon
frequentia ad umbratium, in anago-
gicis **S**cripturam interpretari, maxi-
to amibitum. **H**ic enim expriment
duo

divo sequentes versum...

Littera, gesta docet; quid cre-
das **Allegoria.**

Mox autem, quid agas, quo tenda
Anagogia.

Sensum litterarum, subtilium, ad-
huc dicitur in eum, qui vocatur
realis, id est in, aut materialis; et
in eum, qui peculiariter modo forma-
lis, appellatur: ex. c. haec propositio
animatus hominis est eum ratio ra-
tionalis, vera est in eum realis, et id est
eo; quia revera animalitas hominis
est quod idem ac ipsum, rationalitas;
sed vera non est propositio in eum for-
malis praedicte accepto; etenim animalita-
tis praedicte, et formalitatem, sive secundum
conceptum ipsum praedicte, et separa-
tum ab omni alio conceptu, vel, ut alij
loquuntur, animalitas ut sic, non est
rationalitas praedicte formalitatem, et re-
duplicatam accepta. **Alia**, est enim
con-

ceptus rationalitati, et alius ani-
malitati.

Aliquando vera est proportio in
sensu composito, et falsa in sensu di-
uiso, aut vice versa. **S**ensus compositus est
ille, quo coniungitur unus actus cum
negatione sui, vel cum actu opposito,
aut una hypotesis cum alia contraria.
Sensus vero diuisus est, quo unus actus
diuisi dicitur, aut separatur à negatione
sui, aut ab actu opposito, sive ab hypote-
si sibi repugnante, et compositus,
sive coniungitur tantum cum potentia
ad aliquid oppositum: ex. c. ha propo-
sitiones: qui loquitur, non potest non
loqui; qui amat, non potest odire; vera
sunt in sensu composito; quod non for-
sunt compositi actus loquentis cum ne-
gatione locutionis; vel actus amantis
cum actu odii, opposito; sed falsa sunt
in sensu diuiso, quo nempe diuisi dicitur
actus aliquis à sui negatione, vel unus
actus ab actu opposito. **N**am qui loqui-
tur, etiam, dum loquitur, potest non lo-
lo-

73

loqui, seu retinet potentiam non lo-
quendi; qui odit, etiam, dum odit, aman-
di potentiam conservat.

Huc etiam pertinet dicta ratio
terminorum, per quam terminum refer-
untur terminum ad aliud tempus, quam,
quod per verbum importatur. In hac
Christi propositione: necesse est
Matth. cap. 1. subiectum esse
tractatum a tempore presenti ad pra-
teritum; nam hic est est sensus propo-
sitionis: quod modo carerant, nunc vi-
dent. Item propositio potest esse vera
in sensu collectivo, et falsa in sensu
distributivo, aut vice versa; ex. c. quod
dicitur **H**oratum; non numerus sumus,
id verum est summatim in sensu col-
lectivo. **E** contrario, quod dicitur **D**ido
apud **U**rsinum lib. 2. **E**melia
verum **386.** omnibus vobis licet adeo,
intelligi debet in sensu distributivo.
Id etiam observandum est, quod, cum
terminus in propositione sumitur dis-
tributive, necesse est aliquando ad verbi-
ta-

tem propositionis, ut secundum dicitur
tributionem accommodant, huc de uerbo
de qua fit ratio, accommodatum acci-
piatur; non eadē secundum dicitur tribu-
tionem intentionem, et perfectam, quia
omnem limitationem excludat. Sic,
cum omnia per Verbum facta dūm-
tura, intelligenda sunt omnia, quae facta
sunt, non uerō ipsum Verbum, quod
factum non est, ut explicat, **D. Augustinus**
tract. 1. in **Johan. Euangeliū** m.

De uerborū propositioni-
num speciebus. §. 5.

Exposita propositionum
divisione, tum ratione
quantitatis, tum ra-
tione qualitatis, earum
num materiam, et formam uerborū
tamen, ut praecipuas illarum speci-
es hinc dicamus. **Propositio** uel
a.

In quibus ratione materia, seu terminorum, alia est simplex, alia complexa, alia composita. **Propositio** simplex ea dicitur, quae ex simplicibus, seu incomplexis, terminis constat, ut **Deus est perfectus**. **Complexa** est ea, cuius alterutra, vel uterque terminorum est complexus, seu praeconceptus complectitur: ut cum dicitur: homo, qui **Deum diligit**, lexem impiet. Subiectum est in propositione, nempe, homo, qui **Deum diligit**, est complexum, et includit in se aliam propositionem, quae vocatur **immediata**, seu est, qui **Deum diligit**, cuius est subiectum est relativum **qui, quae, quod**: dicitur autem **immediata**, quod in aliam **immediatam** propositionem, quae vocatur **parva**, seu **parva**.

Nota, propositionum **immediatarum**, vel **explicitivam**, vel **determinativam**. **Tunc** explicitiva est, cum id tantum explicat, quod in conceptu generalis primi subiecti, vel attributi con-

continetur: ex. g: homo, qui propter
Deum creatus est, debet indeliberate
in Deum tendere: haec propositio
in se demum, qui propter Deum crea-
tus est, explicat tantum id, quod ho-
minem generaliter sumpto continet.
Unde, quamvis haec propositio ne
pari modo subducatur, nihil tamen
minus ex ipsius veritate deducatur.

Nam vera est haec propositio: homo
debet indeliberate in Deum tendere.
At detur examinata est, si quem ten-
derem ad certum, ut cum dicitur
homo, qui Deum diligit, legem im-
plet: haec propositio, qui Deum diligit,
detur examinatur hominem, si quis car-
nalem, et eam retinet ad solos ho-
mines, qui Deum diligunt. Unde non
removetur propositio, pari modo
veritatem, si propositio in se demum ab ea
removetur; si quidem vera non est
haec propositio: homo legem implet.

Non est omniterendum, complexio-
nem propositio nem, non in subiectum
dum.

sumtaxat, vel attributum, sed ali-
quando etiam in affirmatiōe nomi,
aut negatiōe nomi in dēse, scilicet, cum
affirmatiō, aut negatiō aliquo addi-
tamento fulcitur, ut si dicam, ce-
tum est, terram esse rotundam, non
simpliciter affirmo rotunditatem
de terra, sed in super addo, id certum
esse. Similes sunt hae propositiōes:
contendo, mentem immortalem esse
mortalem, Sapienter docent, Deum
esse colendum, et omnes dēnum propo-
sitiōes modales, quas mox attingemus.

Propositio composita est ea, quae
ex multiplici subjecto, vel ex multi-
plici praedicatione constat, vel simul mul-
tiplex habet subjectum, et praedica-
tum, eoque duplici, est generis: vel
enim dicitur, compositio omnibus par-
tet, et ideo explicativa vocatur; vel
ista compositio parva est obvia, unde
dicitur propositio exponibilis,
id est, implicata, et explicabilis.

Explicata propositio, sex sunt
spe-

species: scilicet, copulativa, disiun-
tiva, conditionalis, causalis, relati-
va, disiunctiva. Copulativa dicitur,
quae plura habet subiecta, vel plura
praedicta per copulam affirmantem
et, et negantem non connexa, ut vit-
ta, et mors in manibus lignis. Dis-
junctiva vocatur ea, cuius membra
per particulas disiunctivas vel, aut,
Si, colligantur, u. g. aut amat, aut
odit mulier, nihil est tantum. Con-
ditionalis est ea, quae duas habet
partes per particulam si conjunctam;
ut cum dico, si mori homini, et pi-
xitnali, et immortalis. Prima
pars, in qua conditio si collocatur,
dicitur antecedens, aut prius. Se-
cunda dicitur posterior, aut consequens,
aut regens. Causalis est ea, quae
duas habet partes per particulas
quia, ut colligatur; ut cum dicitur:
va vobis divitiis, quia mercedem
vestram accepistis. Relativa est,
quae quorundam relationem, aut an-

festum emi uol't, u. g. ubi est tres ani-
 mi tui, ubi est, et cor tuum. **D**ivac-
 tiua est, quae diuersa iudicia expar-
 mit per particulas sed, tamen, aut si-
miles distinctas; u. g. uirtus fati-
gandi potest, non ~~uirtus~~ tamen uirtus
potest.

Implicita quoque propositioni
 quinque species numerantur; exclu-
siua numerum, exceptiua, comparati-
ua, inceptiua, et deriua. **E**xclusiua
 est ea, quae attributum aut conueni-
 alium subiecto, exclusiue omnibus alijs,
 per dictiones exclusiuae duo tantum,
solum, tantum, &c. u. g. nobilitas sola
est, atque unica uirtus, id est, uirtus
 est nobilitas, nec ulla alia praeter
 ipsam est nobilitas. **U**nde haec pro-
 positio composita est, et duo comple-
 tiva iudicia, licet ipsum compositio
 cuiuslibet non sit obuia. **E**xceptiua
 est, cum attributum affirmatiua, aut
 negatiua de subiecto secundum totam
 uiam extensionem, exceptiue quibus-
 dam

damnum, subiecti inferioribus per par-
ticulari. mi, praeter, Et, ut cum dicitur
Actua; omnes, mi, ben entiam eye
rite, par biti.

Comparativus est ea, quae com-
parat unum unum cum alio expre-
mit, ut cum dicitur, pot in mo is
quam fed er in. Cum autem fit com-
parativus inter duo: positivum compa-
rativus utriusque comparationis mem-
bro cap 7 convenit, ut cum dicitur
"cap. 7. melior est sapientia, quam
"vires; nam bona est sapientia, et
vires bona, sed melior est sapientia.

Non ^{nam} ~~nam~~ quam tamen positivum
illud unum tantum comparativus
membro proprium est, ut cum dicitur
" **E**clenaticus cap. 7. melior est
" patiens arroganti; arrogantia
quippe non est bona, sed solum patien-
tia. Verum hoc loco dicit nobis, omne

non debet, minus malum in proportio-
nibus comparativus, bonam ratio-
nem obtinere, ut cum dicitur **H**ic
re

remia cap. 24. in melius est habi-
 tantur in terra deserta, quam cum
 inimice in nova, et in vacua. In-
 ceptiva aliquid primum esse demo-
 strat, ut cum dicitur, adverserunt.

Derivativa ostendit, aliquid primum
 non esse, ut cum de impio exaltato ait
 77 **Propheta Rex cap. 36:** transivit,
 77 et ecce non erat, id est, repente esse
 derivat.

Uerum huiusmodi propositiones,
 tametsi obicere, possunt tamen medicum
 labore vel inductu explicare, sed oc-
 curunt alia nonnulla, quorum rem-
 lonye diffidit, est allegari. Nam
 ut omnium enigmata, et propo-
 sitiones omnes ambiguae, et ear, que vul-
 go incredibiles vocantur: signis ve-
 rat in **Bulle Pontificis**, mul-
 tas propositiones, que primum emmen-
 te fuerunt, damnatas esse generatim,
 et in globo, ut loquuntur, tamquam
haereticas, vanaas, suspectas, temerari-
 as, et primum auxum afferivas
 res-

respectivè; cum hoc vocabulum res-
pectivè, quo prius, cum fuisse dicitur
tua **Leo Papa X** contra exores
Lutheri, significet non tantum
propositionem fuisse damnatam res-
pectivè ad idem **Anthoni**, ex
quo fuerint excepta, sed etiam no-
tas illas heresi, temeritate. **Jan**
dam ex his propositionibus respec-
tive, non omnes, adeo ut non possint
simul dici hereticae, vel erroneae,
Jan sed aliqua duntaxat hereticae,
aut erroneae, aut temerariae. **Jan**
Significat, inquam, legat quasdam
propositiones huius qualificationi-
bus affectas, esse non potest, si tan-
tum habeatur ratio verborum in
Bullis contentorum, affirmare, qua-
nam sint hereticae, quoniam erroneae,
Jan cum id à **P**ontifice à bu non sit
declaratum. Unde in huiusmodi
damnationibus tutum est nihil asse-
rere, praeter id, quod est expressum, do-
net **S**ummus **P**ontifex mentem suam
ape

aperuerit.

Jam vero si enuntiatio respectu
tuae ratione formae, id est, ratione
connexionis, & mediocritatis cum subjec-
to, dicitur in necessariam, contin-
gentem, possibilem, et impossibilem.

Necessaria est, cujus termini sunt
necessario conjuncti, ut oculus est

rotundus. **Contingens** est ea, cu-
jus termini sunt tantummodo contin-
genter cohaerentes, ut aliquis homo
est medicus.

Possibile est ea, cujus
termini possunt simul consistere, ut

Petrus est doctus. **Impossibile** vo-
catur, cujus termini conjuncti nun-
quam possunt, ut anima hominis est
corporea.

Ita autem propositiones, vel
sunt absolutae, vel modales. **Absolu-**
ta est ea, in qua non exprimitur
modus, quo attribuitur convenit sub-
jecto, ut cum dicitur: oculus est
rotundus; non enim exprimitur,
an necessario, an contingentem tan-
tum

tum ut notandum. **M**odali, dicitur
est ea, in qua exprimitur mo-
dus, quo praedicatum convenit sub-
jecto, ut cum dicitur, necesse est, axi-
lum esse notandum. **H**ic vero mo-
di aliter nati solent quatuor; possi-
bile, contingens, impossibile, necesse,
quorum quilibet affirmari po-
test, et negari; item conjungi cum
propositione affirmante, vel negante.
v. g. possibile est, taxam esse no-
tandum; non est possibile, taxam
non esse notandum; possibile est taxam
non esse notandum, non
est possibile, taxam
non esse notandum.

D

De Definitione, et
Divisione.

Ex omnibus enumerationibus non speciebus, quas logica considerat, nihil ad comparandas disciplinas majori sunt usus, quam definitio, et divisio, quas tamen non propositiones, sed orationes, nominandas plurimum volunt. Verum etiam si definitio, et divisio dici non possint propositiones, quae iudicium exprimant, tamen si cum ad definita, et diversa conjungantur, ut conjungi solent: v. g. si dicatur: homo est animal rationale, tum minimum dubium est, quin fiat propositio.

Definitio itaque generatim sumpta est oratio, quae, quod in re, vel in nomine obiectum est, exponit:

unde alia est definitio rei, alia
 nominis. Definitio nominis est ea,
 qua determinat aliqui, quod sex
 nomen aliquod intelligat, ut, si di-
 cam, sex hanc vocem lacteamum, in-
 telligo vim, qua corpus pressum, puta
 axem tenem, resilit, iue in partem
 statum restituitur, parum io-
 licetur, in quo virtutes, i. e. essen-
 tia, seu natura consistat. **H**ae
 definitio nominis maxime est usum,
 et extra omnem controversiam po-
 sita: unde principi, loco a **M**athe-
 maticis sumitur, et ab his omnibus,
 qui curam demonstrationum habent.
Nam, ut observamus, variae
 sapientiae contentiones ex vocum ambi-
 guitate nascuntur, nisi haec antea
 fuerint definita, ut nulla in
 epistola ambiguitas relinquatur, et
 quaestio, status clarè, et distincte
 percipiatur.

Definitio rei est oratio explicans
 essentiam rei, quoniam est definitio
 tio

tio hominū communiter accepta,
 qua homo dicitur animal rationale.
 Hæc rei definitio duplex dicitur
 terminativa, altera scilicet essentialis,
 altera accidentalis, quæ et descriptiva
 vocatur. **Definitio essentialis**
est ea, quæ fit per principia rei essentialia;
 nempe per genus proximum,
 et ultimam differentiam: species
 enim, in natura completa genere,
 et differentia continetur, ut in
 xii. explicatum est. Sic si definiatur
 triangulum figuræ tribus
 lineis contenta; hæc definitio totam
 illius naturam comprehendit, nam
 quod figuræ dicitur hoc illius est
 genus, quod tribus lineis contenta addi-
 ferentiam illius. pertinet.

Ut recte fiat definitio tres præ-
 cibus vultur leges. **Prima:** ut definitio
 sit clarius definitio, aliis quibus per
 eam res obviarentur magis, quam
 illius varentur; unde ea, quæ per se
 sunt nota, illa non egent definitio-
 ne

ne. Secunda lex est, ut definitio
ut brevis, nihilque in ea redundet,
aut deficiat. Tertiam: ut definitio sit
reciproca cum definito. Hinc illa
in tanta axiomata, cui convenit
definitio convenit definitum, cui
repugnat definitum repugnat de-
finitio. Id etiam obviandum est quod
proximique in rebus primis, diffe-
rentiam ex certa potius congerie
ducere oportet, quam ex toto labere
formam aliquam simplicem, seu dif-
ferentiam specificam, que vel nulla
est, vel detergi non potest, inquirere.
Nam etiam si forte congeries acci-
dentium, et proprietatum intimam
rei corporee naturam non imper ex-
primat, non tamen menti exhibet,
et ab omnibus alijs, rebus distinguit.

Divisio est totius in duas par-
tes distributio; quod quidem totum,
si sit, potentiale, nempe, quod partes
habet sub se, que subiectiva dicitur,
ut genus habet sub se species, et spec-
ies

et in individua, illius divisione poten-
 tialis, in potentativa dicitur, et
 netque nomen genericum dicitur
 at, id totum est actuale, quod scilicet
 partes habet in se, quae dicitur ac-
 tuales, ex quibus constat, dicitur dicitur
 tua actuali. Obiicitur unum est, quod
 id partes, quas totum actu includit,
 sunt realiter distinctae, totum dicitur
 dicitur simpliciter, id vero sola ratio ne
 distinctivum, ut animal, et ratio-
 nale in essentia hominis, constituent
 totum metaphisicum. **D**ivisiō ac-
 tuari, dicitur dicitur in essentialem, quae
 recenset partes, sine quibus essentia
 rei intelligi nequit, et in interme-
 diam, quae partes recenset, quibus to-
 ta aliqua magnitudo extensa est, quae
 partes possunt esse heterogeneae, id
 est, dissimilares, ut membra corporis
 humani, vel homogeneae, id est, simi-
 lares, ut partes aquae.

De divisione totius potentia-
 li, quae praesentem logicam, illius quae
 qua

quatuor species enumerant. **P**rima
est, quae dicitur tribuere generi in duas
species, v. g. substantia in corpus, et
spiritum. **S**ecunda; quae generi per
differentias suas dividitur; ut cum
dicitur; omne animal, vel ut ratio-
nale, vel ratione destitutum. **T**er-
tia: cum subiectum commune di-
viditur per varia accidentia, quae
eorum suscipere potest; ut cum di-
citur; omne corpus, vel movetur, vel
quiescit. **Q**uarta: cum acciden-
s per varia subiecta, quibus inesse potest,
distribuitur; ut cum dicitur: omne
bonum vel est corpori, vel animo.

Tres sunt pariter divisiones re-
ger. **P**rima: ut pariter divisiones
adequant totum divinum, nec ex ce-
dant, aut deficiant. **S**ecunda: ut
membra divisionis sint opposita, et
quantum fieri potest immediata,
id est, ut inter totum, et illam mul-
tum aliud est membrum interme-
dium; ut cum dicitur: omnis mo-
me

meum, vel est pax, vel impax, nullum
 aliud d'v'ionis membrum prece-
 dere debet. Sed si animal d'v'ide-
 tur in hominem, Leonem, equum, &
 f'v'm, d'v'ide' posset in hominem, et
 bellum, tum bellum in Leonem,
 et equum. Ceterum in omnibus ha-
 benda est claritas, et distinctio-
 nis ratio, ac modo immediata d'v'io-
 ne, scilicet in partes proximas, et
 immediatas, modo mediatas, et in
 partes remotiores, prout res portu-
 lat, utendum.

Tertio: ut ita membra m-
 ni multa ^{non} sint, quia confusio nem
 parerent, cuius vitandae gratia in-
 tituta est d'v'io; nec unum in alio
 continentur, v.g. male d'v'ideretur
 corpus humanum in caput, truncum,
 artus, pedes, et manus; nam manus et
 pedes in artubus comprehenduntur.

Quod si forte una pars in altera
 continentur, hac non debet de illa pra-
 edicari. Sic linea continetur quidem
 in

superficiē, sed tamen superficiēs
requirit de vna affirmari.

Id unum pro his, secundum
partem complemento adverteat opponi-
tet, quod licet quidquam medium
est ad scientias acquirendas utile,
modus sciendi socialis potest, hoc ta-
men nomine significatur artefac-
ta quadam mentalia, quorum itave-
luntiam præcipue inuincit logica.

Definitur itaque modus sciendi
oratio artificiosa a ignota
manifestativa, cuius præci-
pua species sunt defini-
tio, et diuisio, quas
nunc attingimus,
et argumenta-
tio, de qua
vit.

PARS TERTIA
LOGICÆ
DE RATIOCINA
TIONE
DE NATURA RA
TIOCINATIO
NIS.

Ratiocinatio, ut in
Dialectica proximo
diximus, est texta
cogitationis, & specu
es, qua iudicium ali
quod ex prioribus
alijs inferitur; v.g.
ex eo quod vitium transluceat, ip
sum occultis foraminibus patens
esse

esse colligitur; quia omne, quod
transiit, exiit, saltem foraminibus
percursum esse debet, ut lumen
transiitum præbeat. **H**ec patet, ra-
tio in rationem unice menti actu con-
sistere, sicut de iudicio diximus. **S**i
ratio in ratio verbi expressiva di-
citur argumentatio, estque oratio
ad exprimendam rationem in-
stituta, eoque totu-

plex est, quotplex est
ratio in ratio. **Q**uam-

Ob rem quacumque
ad rationem in-
stitutionem pertinet,
suo ordine
exponemus.

R

De

De Argumentatione, eiusque speciebus.

Argumentatio est oratio, qua unum iudicium ex prioribus iudiciis, scilicet iudicium, distincte, et proprie propositionibus exprimitur. In argumentatione tria spectanda sunt, scilicet antecedens, consequens, et consequentia. **A**ntecedens est id, ex quo aliquid inferitur, ac duo valtem iudicia includit, siue ea expressa sint duabus propositionibus, siue alterum eorum sit tacitum. **C**onsequens est id, quod ex alio consequitur, siue sit propositio collecta ex antecedentibus alijs propositionibus. **C**onsequentia demigine est connectio consequentis cum antecedente, quae bona esse potest, etiam si consequens sit

falsum, et mala, quamvis conser-
quens, et verum. Verum etiam
consequens, et consequentia hoc modo
distingui solent in Scholis, ta-
men consequens, coniectaxium, et
consequentia proxima, cum, apud Au-
thores, latine loquentes usurpantur.

Septem vulgo numerantur ar-
gumentationum species, nimirum, in-
ductio, exemplum, solutio, dilemma,
syllogismus, entimema, epicheirema.

Inductio est argumentatio, quae ex
omnium, siue generum, siue specierum
siue individuum enumeratione, ali-
quid in omnibus commune, est uni-
versale concluditur; v. g. si quis di-
cat, aurum liquari potest, argentum
liquari potest, cuprum, stannum,
plumbum, et ferrum liquari possunt,
recte concludet, liquari omne metal-
lum potest liquari; haec argumen-
tationis species in entimema est, il-
lentera est, et perfecta rerum enu-
meratio; alioquin est manca, et ro-

boxi, expecta.

Exemplum est argumentatio,
qua ex uno singulari, aliud singu-
lare simile colligitur; puta si ex eo,
quod integram anni spatium in-
sumpsi in se aliqua descendit, collu-
gam tantumdem temporis, ut quae
altera, ut eundem rei cognitionem
assequatur. Quae argumentatio
speciei caute admodum est adhibenda;
nam in his, quae similia videntur,
aliqua saepe occurrunt discrimina,
quae iustam vim, ex alio consecuti-
onem impediunt. Ad exemplum
pertinent parabola, et apologus. Pa-
rabola hoc loco est similitudo, vel
collatio ex re ficta petita, ad suaden-
dum id, quod intendimus, compara-
ta, huiusmodi est, quam **Nataani**
Propheta Davidi proposuit 2. **Reg.**
cap. 12. **A**pologus est fabula, qua
vel homines cum bellis, vel bellis,
aut etiam rei sensus expectes inter
se colloquentes, ad nostram instruc-
tio-

tionem finguntur, quoniam, regi-
tura de cedro, et cardus lib. 2. Reg.
cap. 2°.

Sorites, seu gradatio est argu-
mentatio, quae ex pluribus propositio-
nibus sic cohaerent, ut attributum
antecedenti, sit subiectum consequen-
ti, donec prima propositio sit
subiectum cum ultime attributo
componatur; ut si verum probare,
avarus esse miserum; ita per grada-
tionem id efficere poteris: qui multi-
ta desiderant, multi egent; qui
multi egent sunt miseri; ergo ava-
ri sunt miseri.

Dilemma est argumentatio com-
posita, in modum indequae
inferentiae, in qua post divisionem
totius in duas partes, id concludi-
tura de toto, quod de quolibet parte
conclusum fuerat; ut si verum pro-
bare, omnes in hac vita miseri es-
se, utitur sequente dilemmate: quis
hanc vitam vivit, ille vel cupit
di-

ditatiōnis existit, vel obicitur; si ex-
istit, miser est, nam ea explorare num-
quam potest; si obicitur, miser quo-
que est, nam sibi perpetuo repugna-
re cogitatur; ergo qui sibi hanc mor-
talem vitam sicut miser est.

Syllogismus est argumenta-
 tio, qua ex duabus propositionibus,
 eo quod certa sunt forma dispositi,
 tertia necessario sequitur. ex. g.
omne, quod cogitat, existit; atqui ego
cogito, ergo existo.

Entimema est syllogismus tum-
 catus, cuius una propositio retinetur,
 et in mente retinetur; ut ergo cogito;
 ergo existo.

Epicheyema est syllogismus, cuius
 alterutra, vel utraque terminorum
 sua probatio adiungitur; ut omne
quod cogitat, existit, atqui ego cogi-
to, nam perceptio, iudicio, &c. ergo existi-
to.

Cetera argumentationis species,
 praeter syllogismum, morari non non
 de-

deberit, et enim longiorum explicatio-
nem non requirunt. Quamobrem de
syllogismo solo dicendum est; cumque
duplex, praesertim generalis, syllogis-
mus distinguitur, scilicet simplex,
et conjunctivus, de utroque separatim
habenda est tractatio.

D^e Syllogismo sim- plici.

Syllogismus simplex
dicitur, cuius me-
di^{um} cum utroque con-
clusionis termino utra-
que in praemissis conjungitur.
Que definitio, ut clarius evadat,
materialiam, et formam^{is} ep^{is}us, sylo-
gismi explicare necesse est. **M**ate-
rialis syllogismi est id, ex quo
componitur syllogismus; altera re-
mota, scilicet terminus, altera praemi-
ssa

ma, nempe propositiones. **T**ermini
 sunt numero tres, scilicet major, mi-
 nor, et medius; iue major extremum,
 minus extremum, et medium. **M**ajor
 extremum est predicatum conclusio-
 nis; ~~scilicet~~ **M**inor
 recte, id est conclusio, in qua natu-
 rali ordo terminorum servatur, habi-
 ta premissarum ratione. **I**deo vero
 major extremum vocatur, quia ut plu-
 rimum, major, et universalis, est mi-
 nori extremo. **M**inus extremum est sub-
 jectum conclusionis, directe. **M**edium
 est vinculum majoris, et minoris ex-
 tremi,isque sumitur ad probandam
 connexionem, vel repugnantiam mayo-
 ris, et minoris extremi.

Propositiones syllogismi sunt
 quoque tres, quarum due priores, scilicet
 licet, major, et minor, dicuntur pre-
 missae, tertia vero conclusio nomi-
 natur. **M**ajor propositio est ea, quae
 consistat majori extremo, et medio.

Minor ex minori extremo, et medio
 con-

componitur. Conclusio demique
ex majori, et minori extremo coales-
cit. Sit exemplum sequens syllogi-
smus. Omne animal est vivens; omnis
homo est animal; ergo omnis homo est
vivens. Vivens est major extremum,
homo minus extremum, animal vero
est medium. Prima propositio est
major, secunda minor, tertia autem
conclusio.

Forma syllogismi est dispositio
materie syllogismi, quae itidem du-
plex est, nempe, vel materia remota,
scilicet terminorum, et dicitur fi-
gura; vel materia proxima, scilicet
propositio numerum, et modus vocatur. Fi-
gura syllogismi est apta mediis cum
extremis ad concludendum dispositio,
quae quidem dispositio exiget
primum, ut tres tantum sint termini
in syllogismo; quia syllogismus est
probatio, sive affirmativa, sive negati-
va, de alio per aliud, nempe majori
extremi de minori extremo per
me-

mediūm.

Omni s quibz ppe ar syllogistō-
 ca, saltem quoad syllogismo affix-
 mantes, hoc p̄ncipio nititur: quae
sunt eadem un textu, sunt eadem in-
ter se; adeo ut si major extremū,
 sit quōd eadem minorū extremo, ac
 medio, ea pariter sint quōd eadem
 inter se. Secundo: ut exemplū ge-
neraliū, non sumantur in conclu-
sione, quom̄ in brachiis: quando-
quidem a particulari ad un̄ versa-
le affirmati, non est legitima con-
sequentiā; ex eo namque, quōd quōd-
 dam homo sit iustus, non sequitur,
 omnem hominem esse iustum. Tertio:
ut mediūm nunquam incedat
in conclusio nem; nam mediūm in-
 nitur tantū ad probandam con-
 nexio nem, vel repugnantiā mayo-
 ri, et minorū extremo, ex quibus
 conclusio constat. Quarto: ut me-
diūm saltem semel un̄ versaliter
sumatur, hoc est, secundum totam

un-

nam extensionem; id enim bⁱ. pax
tⁱculaxitⁱ sumeretⁱ, conjunge-
re non posset duo extrema; nam non
unus foret, idemque terminus, sed ali-
us, et alius; v. g. ultimus est hic cyro-
gⁱ. mⁱ. Omni^o homo est animal; ali-
quod animal est mulus; ergo aliqui
homo est mulus.

Figura cyrogⁱ. mⁱ est triplex,
vel enim medius terminus subji-
tus in majori, et predicatus in mi-
nori, et est prima figura; vel pre-
dicatus in majori, et minori, et est
secunda figura; vel denique in utra-
que subjicitur, et est tertia figura
secundum hunc versiculum...

Sub pre prima: bⁱ. pre se-

cunda: tertia bⁱ. sub.

Modus est apta premi^onarum
secundum quantitatem, et qualita-
tem, ad concludendum dⁱ. positio: qua
requiritur premi^o, ut premi^onarum al-
teutur in omni figura, et univ^oer-

89

salu^o, aut certe singulari^o, nam ex
duabus propositionibus particulari-
bus nihil concluditur. **Secundo:** ut
alterutra ex prem^{is} illis, sit affirmans;
quia ex duabus propositionibus ne-
gantibus nihil concluditur. **Tertio:**
ut conclusio sequatur debiliorem par-
tem, id est, primam: ut conclusio, sit
negans, si alterutra ex prem^{is} illis
fuerit affirmans negans; nam in pre-
missa negante medium separatur
ab alterutra extrema; adeoque non
potest ambo extrema coniungere in
conclusionem. **Secundo:** ut conclusio
sit particulari^o, si alterutra ex
premissis fuerit particulari^o, quam
extrema nec generalis, nec autem
coniungi debent in conclusionem,
quam fuerint in prem^{is} illis, cum
medio connexa. **Tertio:** ut ex dua-
bus prem^{is} affirmantibus, con-
clusio nunquam sequatur negans;
igitur octo sunt fundamentales sy-
logismi, moxum simplicium regule,
quae

qua sequenti^{bus} vericulis comp-
prehenduntur.

Terminus est triplex, maiorque

mediusque, minorque.

Latinus est hunc, quam præ-

missa conclusio non vult.

Negativaque medium capiat con-
clusio oportet.

Aut vellem, aut iterum medium

generaliter esto.

Nihil sequitur geminū ex præ-
tuleribus unquam.

Utæque si præmissa neget ni-
hil inde sequetur.

Ambæ affirmantes nequeunt

generare negantem.

Et præter simili^{us} conclusio

deturioni.

Novendicum sunt sylogismi modorum

simplicium modi totidem ar-

tificandi^{us} et vocabuli^{us} ex-

pressi^{us} et quatuor hui^{us}

veribus compæ-

hensi.

Bax

Baxbaxa, **C**elaxem, **D**axi,
Feruo, **B**axalipston.
Celanter, **D**abitur, **F**apermo,
Ferisomorum.
Ceraxi, **C**arnitres, **F**ertino, **B**a-
xoco, **D**axapti.
Felaton, **D**iramis, **D**atut, **B**o-
cardo **F**erison.

Quorum mysterium, ut nove-
 xi, nota: unaqueque vox artificio-
 sa, quae suum designat modum syllogis-
 mi recte condidendi, tribus sylla-
 bis constat, quarum prima designat
 maiorem propositionem, secunda mi-
 norem, tertia conclusionem: si pro-
 xae sint hi, quarum tres syllabae, haec
 sunt superfluae, et addita metri cau-
 sa, ut in **B**axalipston, et **F**erisomo-
 rum. In huius dictionibus potius si-
 mum considerari solent vocales inter-
 gulaxum syllabaxum: **A, E, I,**
O, quae quantitatem, et qualita-
 tem propositionum denotant, iuxta
 ver.

vox vicior. **A** vocat **A**, ne
gat **E**, & **A**

Novem priores modi continentur
ad primam figuram; quatuor re-
quenter ad secundam; sed reliqui
ad tertiam. **E**x novem modis pri-
ma figura, quatuor priores directè
concludunt, ceteri indirectè.

Tunc concluditur directè, cum ma-
jus extremum in conclusione predi-
catur; cum autem subicitur, tunc
concluditur indirectè. **E**xemplu

res clarior. **S**it primum sequens
syllogismus. Omne animal est mor-
tale, omni. Leo est animal; ergo

omni. Leo est mortali; qui qui-
dem est in prima figura, qua me-
dium subicit in majori, et predicat
in minori; deinde directè concludit;
quia majus extremum, nempe morta-
le, est predicatum in conclusione, ac
tandem est in **BARBARA**, ut

potè conitari, tribus propositioni-
bus universali-
bus affirmantibus de

notat^o, tribus litteris. **AAA**;
 hic autem in **DABITIS. Om-**
n^o. homo est animal; aliquod ratio-
nale est homo; ergo aliquod animal est
rationalis, indirecte concludit, quia
 major extremum, nempe animal, sub-
 jicitur in conclusione.

Sit exemplum in secunda figur-
 ra, qua medium bⁱ praedicat. **Nul-**
lum peccatum est licitum; sed aliqua
oblectatio est licita; ergo aliqua oblec-
tatio non est peccatum, qui syllogis-
mus est in **FESTINO**, ^{augur}
 vocales **E, I, O**, denotant tres emun-
 tationes; primam nempe univ^{er-}salem
 negativam, secundam particularem
 affirmativam, tertia particularem ne-
 gativam.

Enitem exemplum tertiae
 figurae, qua medium bⁱ subicit.
Nullum bonum est negligendum; sed
aliquid bonum est arduum; ergo ali-
quod arduum non est negligendum,
 qui syllogismus, cum habeat majorem
 un-

unam deum alem negantem, minorem
 particularem affirmantem, et comu-
 sionem particularem negantem, spec-
 tant ad modum **FERISON** iux-
 ta valorem vocalium **E. I. O. P.** cuius
 ratione facile cuique exit, syllogis-
 morum in reliquis modis efformare, dum
 tamen meminerit, quod modi cuiusque
 figura sunt propriae.

De primis quibus
 nititur vis syllo-
 gistica.

Syllogistica vis, et ef-
 ficacia in concluden-
 do sequentibus nititur
 primis. **Pri-**
 mum: dictum de omni, dictum de nullo.
Pri-ma pars ad modos affirmantes
 pertinet; et hoc modo effertur: quid-
 quid dicitur de aliquo subiecto re-
 um

^{extensionem}
 cum dicitur totam suam ~~extensio~~ ^{extensionem} respectato, dicitur
 dicitur de omni eo, quod sub illo subjec-
 to continetur; vel brevius: quidquid
 dicitur de superiori dicitur de infe-
 riori. **S**ecunda pars spectat ad mo-
 dos negantes; nempe, quod repugnat
 superiori, repugnat inferiori.

Secundum: quae sunt eadem un-
textio, sunt idem inter se. **T**ertio: duo
non sunt quid idem, unum unum convenit
aliquo, quod alteri repugnat. **Q**uar-
to: si duo attributa eidem subjecto
conveniunt, inter se quoque aliquando
conveniunt: v.g. si omne mysterium est
obscurum, et certum; aut quod certum
aliquando est obscurum. **Q**uinto: si
ex duobus praedicatis, unum alteri sub-
jecto conveniant, cum non convenit al-
terum; ista praedicata aliquando in-
ter se non conveniunt: v.g. si nihil dur-
lento conveniat esse durabile, et omni
volento conveniat esse praeter naturam,
flexi potest, ut aliquando, quod est praeter
nat uam, non est durabile.

De

D

De Syllogismo con-
iunctivo, et quibus
diebus.

Syllogismus dicitur
in simplicem, et
coniunctivum, seu
coniunctum. Sim-
plicem vocavimus, in
quo medium cum utroque conclusio-
nis termino eorum in praemissis con-
iunctum; qualis est iste: Filius
Dei est Redemptor omnium; sed
Christus est Filius Dei; ergo
Christus est Redemptor omnium.
Ad syllogismum simplicem acced-
it syllogismus complexus, cuius mem-
be complexa est conclusio: in huius-
modi autem syllogismo parum tantum
aliqua subiecti, vel praedicati con-
clusioni, et coniunctiva cum medio in
una ex praemissis; altera vero cum
eo

eodem modo in altera premissa con-
 sociatur: v. g. secunda est in inanimata
ta, sed plerique homines exiunt per-
una, ergo plerique homines exiunt
vel inanimata; ubi liquet attributum
 conclusionis exiunt vel inanimata,
 ita dividitur in premissis, ut una sit
 in. pari, scilicet vel inanimata, po-
 sita est in majori; altera, scilicet ex-
iunt in minori reperitur.

Syllogismus conjunctivus est
 ille, cuius major propositio est conjunc-
 tiva, seu composita, et integram conclu-
 sionem complectitur; inque vel est con-
 ditionalis, vel copulativus, vel disjunc-
 tivus. **Syllogismus conditionalis**, ut
 sic dicitur, cuius major propositio con-
 ditionalis est, id est, duas habet partes
 per particulam conditionalem se con-
 nexas; et in se continet totam conclu-
 sionem: v. g. si avarus multa cupit, mul-
torum est indigeni; sed avarus multa
cupit, ergo multorum est indigeni.

Quo in syllogismo tota conclusio con-
 ti-

tinetur in majori, quae duas habet
partes; antecedentem, scilicet, si maximus
multum cupit; et consequentem, nempe
multum est indigent.

Duplex autem est huiusmodi
syllogismi modus figura. Prima quidem,
cum antecedens majoris pro-
positio affirmatur in minori, ut
ejusdem consequens affirmetur in
conclusionem, secundum hanc regulam:
posito antecedente, ponitur, et coniecit.
Idque in exemplo modo allato exami-
nata. Secunda: cum tollatur coniecit,
ut tollatur antecedens; vel falsum con-
sequens; ex quo et antecedens. v. g. si
quis extra Ecclesiam sit salvandus
falsum non Ecclesia; sed Ecclesia
non falsum, ex quo nullum extra Ecc-
lesiam sit salvandus. Tota vi huius-
modi syllogismi in p^ota p^o
conexione partium majoris, propor-
tionis consistit, et in legitima un-
ni ex alio collectione. Duobus vero mo-
di v^o v^o sa esse potest ista conexio.

Primo: cum ex consequente infertur antecedens: v.g. si Titus est fur, est improbus; sed est improbus, ergo fur.

Secundo: cum ex negatione antecedenti, infertur negatio consequentis: v.g. si Titus, non fur, est improbus, est fur; non, atque non est improbus, ergo non fur.

Syllogismus copulativus est ille, cuius maior propositio est copulativa negans, illiusque una pars in minoris assumitur, ut altera in conclusione tollatur: v.g. non potest homo servare Deo, et mammonem; sed avarus servat mammonem; ergo non servat Deo.

Syllogismus disiunctivus dicitur, cuius maior propositio est disiunctiva: v.g. fallax, aut fallax; non fallax; ergo fallax; syllogismus ille vitiosus est, cum accurata non est divisio, et membra propositionis, disiunctive modum aliquod patiuntur: v.g. vel est obediendum Regibus contra

legem Dei, vel in eo revelandum;
aut qui non est huius contra legem Dei
obtemperandum; ergo contra eo re-
velandum. **U**tio in, inquam, est huius
syllogismus, quia nec revelandum
est in Rege, nec huius contra legem
Dei obtemperandum, sed omnia pau-
tenter ferenda, potius quam vel in
Deum, vel in Rege peccata.

Hic omnes non secus ac simplici-
ter syllogismus celebri divisione dis-
tribui solent in demonstrativos, to-
piceos, et sophisticos, quorumquam haec
divisio argumentationum genera-
tione potius, quam syllogismi
speciem respicit.

Syllogismus ^{demonstrativus} ~~topiceus~~ est il-
le, qui constat ex propositionibus ne-
cessario veris, hoc est, vel per se evi-
dentibus, vel per alias propositiones
jam probatas, ex quibus necessario ver-
na inferuntur conclusio

Syllogismus demonstrativus
autem quando continet demonstratio-
nem

nam perfectam, aliquando per
 bus syllogismis, aut alijs demonstra-
 tionibus obui est, ut ab obuiatur de-
 monstratio, nam demonstratio est ra-
 tio ueritatis, aut ratio ueritatum, re-
 xies conitari ex praemissis, necessariis
 ueris, hoc est, per se evidentibus, uel
 per alias propositiones iam proba-
 ti.

Duplex autem est praesentium
 demonstratio, per ueritatem: altera a
 prioribus, qua effectus demonstratur
 per causas, altera a posterioribus,
 qua causa demonstratur per effec-
 tum. **H**ic adijungitur demonstra-
 tio per absurdum, seu per impossi-
 bile, per quam minimum res proba-
 tur esse per aliquod absurdum, seu
 per impossibile, quod sequeretur, si
 uel non esset, uel aliter se haberet.

Syllogismus topicus, siue pro-
 babilis, est ille, qui constat ex pro-
 positionibus tantum probabilibus, et
 opinionem tantum habentem.

Syl.

Syllogismus sophisticus est
syllogismus constans ex falsis pro-
positionibus, sed apparentia veris
et exorum generalibus; qui in
demonstrationem mentitur, para-
logismus nominari conuenit.

De Reductione syllo- gismorum.

Quamquam omnes syllo-
gismi cuiuscumque fi-
gurae, necessarius, et
forma concludant, ideoque
debeant omnes hac ratione vocari per-
fecti, non tamen quatuor priores
modi prima figura perfecti dicun-
tur ex capite claritate; qui et tan-
ta perspicuitate concludunt, ut ite-
per ut, qui necessitatem consequentiae
non vident. Ceterum vero omnes vo-
cantur imperfecti ex aliquo defectu.

tu claritate. Quamobrem inventa
 est ars, ingenio a quibusdam, reducens
 di. syllogismo, imperfecto ad aliquod
 ex quatuor illis modis prima figu-
 ra. Verum hoc syllogismorum redu-
 cendorum ratio operosa, & summa est, et in
 praxi fere inutilis; insuperque totus
 syllogismus, simplicibus, non complexis,
 seu compositis consistit.

Itaque ut facilius, et tutius de
 quovis syllogismo, tam simplici, quam
 composito; imo de quavis ratiocina-
 tionis specie iudicium ferre possimus,
 et quid valeat expendere, observandum
 est, conclusionem altera praemissa con-
 teneri, quae id dicitur vocatur continens,
 altera contentam declarant, quae ideo
 indicative nominatur. v.g. haec con-
 clusio; ergo anima hominis est immor-
 tali, in isto iudicio continetur: om-
 ni substantia spiritali est immor-
 tali; ideoque declarat hoc aliud; sed
 mens hominis est substantia spiri-
 tuali; nam si anima est substantia
 spi-

spirituali, certe in hac propositione
continetur. Omni substantia spi-
rituali est immortalis; adeoque ip-
sa immortalis est habenda.

Si quis igitur dubitet, an re-
quens syllogismus: Lex divina praeci-
pit, ut saeculari Magistrate obedi-
amus, sed Episcopi non sunt Ma-
gistrate saeculares; ergo Lex divina
non praecipit, ut Episcopi obedamus;
recte concludat necesse, huius regulae
beneficio id exspectare poterit. Per-
spicuum est enim ex nostro principio,
hunc syllogismum male concludere;
cum neutra praemissarum conclusionem
contineat. Major enim propositio praeci-
pit quidem aut, ut saeculari Magi-
stratum obedamus, sed omnino excur-
dit obsequium alicui personae debitum.
Eodem principio manifestum est, re-
quiremum esse sequentem syllogismum.
Lex divina praecipit, ut Reges colan-
tur; sed Carolus III est Rex; ergo
Lex divina praecipit, ut colatur Ca-

solum III; etenim conclusio hujus
 syllogismi est complexa, cuius pars
 pars, nempe Lex divina præcipit, est
 præpositio. Eadem, quæ affirmatio non
 afficit. Ipsam igitur in maiori, quæ
 præterea complexa est, contineri, minor
 indicat. Sic ergo exprimendum est syl-
 logismus. Reges sunt colendi, ut Lex
divina præcipit, atque Carolus III
 est rex, ergo Carolus III est colen-
 dus, ut Lex divina præcipit.

Eadem ratione sequens syllogis-
 mus est optimus. Id, quod non habet par-
tem interire non potest per dissolutionem
partium, sed anima hominis non
 habet partem, ergo anima hominis
perire non potest per dissolutionem
partium; eo quod conclusio in maiori
 continuatur, id quæ minor patefacit.
 Sed, dum eo, utriusque similitudine utun-
 tur non nulli, ut ex præmissis
 rectè concludi possent demonstrent, non as-
 tute advertunt, minorem hujus, similitu-
 dinemque syllogismi verbi, demonstrat
 ne-

negantem, sed sensu affirmantem esse;
si quidem, cum conit'et, cum esse
in prima figura, necesse est, ut me-
diu. qui terminus ut subjectum
majoris propositionis, et attribu-
tum minoris; subjectum autem
majoris est id, quod non habet
partem; ~~quod non habet~~
~~partem~~ unde quamvis minor dicat tan-
tum, sed anima hominis non habet
partem, quia propositio videtur negans,
sensu tamen affirmans; sed anima ho-
minis est id, in est res, quae non ha-
bet partem, quia propositio est affir-
mans, licet ipsum predicatum pro-
positio non invidentem negantem con-
tineat. Igitur patet in omnibus syl-
logismis, quicumque sunt resolu-
ti, in una praemissarum ^{conclusionem} ~~conclusionem~~
contineri, idque per alte-
ram deducari.

De Fallacijs syllogis- morum.

Quoniam ^{primum} sunt
fallaciarum genera,
que in d*ic*endo ad-
miti solent, omnia tamen
ad duo capita reduci possunt; nam
omni fallacia, ea praesertim, que
sophistarum est propria, aut in d*ic*-
tionibus posita est, aut in cogitationi-
bus. **P**rima grammatica, posterior
logica vocari potest. **G**rammatica
fallacia, vel in aequivoco laborat, ut
si dicatur: aliquod sydus est **L**eo;
ergo rugire potest; vel in ambiguo
sermone, ut istud oculi responsum.
Cicero **H**allin peritiam maxime
pervertit et opum vitium. **I**mentum unum,
que comitibus hinc ducenda, et: an i-
ta; ergo **C**icero finium **H**allin
superiorum hostium operi subvertit et, an
it-

illa: **C**aram propter arum opum par-
tunam faciet; utrumque enim **C**ara-
rum responsum bene de contentura.

Ad ambiguitatem quoque
pertinet multiplex interrogatio, cui
simplici responsione fieri satis non
potest; ut si interrogante, an **A**xi-
toles sit Philosophus, et Philosophum
pater meus. **R**espondeo est, vel non
est, confundi certum cum eo, de quo
potest esse dubium. **M**axima ad huc
inest et sunt cavillationes, quae in
accidentia dictionum consistunt; ut si
quid ~~maxima~~ hoc modo. **M**axima
est mulier; sed congregationes aqua-
rum sunt maxima; ergo congregatio-
nes aquarum sunt mulier.

utilitiget

Fallacia logica ad alia quot capi-
ta reduci possunt. **P**rima est ignoran-
tia de se, seu ignorantia sui, quod
contra adversarium probari, vel
illo improbari debet. **H**oc vitium
Aristoteles ipse sepe admittit,
ut, cum **P**latonem acriter insecta-
tua

tra, quod impossibile rerum idear
 a substantijs omnibus separatas
 esse docuerit, cum tamen Sapientis
 sumi **G**racie sic, bonique doctis
 sumi **P**lato non autem idear argue-
 rit, quam existenter in mente divina.

Secunda est petitio p[ri]ncipi; cum
 nempe, quod in questione venit, anu-
 mitua, tamquam certum, ut si quis
 probare velit inesse lapide p[ri]ncipium
 internecum, quo in terram ferat un,
 quia se ip[s]a, ac nullo impellente, in eam
 decidit.

Tertia fallacia est a non causa
 pro causa; cum videtur id cause loco
 afferatur, quod tamen causa non est,
 ut cum Cometa causa dicitur sequen-
 tis pestis, aut aliarum calamitatum,
 que in genus hominum incurrunt; sic
 enim solutio inane solent homines; post
 hoc ergo propter hoc.

Quarta est ab imperfecta em-
 meratione; ut si quis dicitur **T**itius
 capite damnatus est, vel sua culpa, vel
 pro-

pravitate Judicium; nam id etiam
falso, et sed imposito improborum homi-
num testimonio accidere potuit.

Quinta est fallacia accidentis,
cum nempe aliquid rei simpliciter, et
absolute tribuitur, quod ipse tantum
per accidens convenit; ut si quis anti-
monium id ducit ad medendi arte
amandari velit, quousi noxium, quod
aliquando imperite peractum quib-
undam nocuerit.

Sexta est fallacia compositionis,
et divisionis; ut si id, quod con-
in composito intelligendum est, in
in dicto explicetur, aut vice versa: ita
si quis ex evangelica propositione
caeci vident, subummat; sed caeci vident
caecum, ergo, qui vident, vident;
hoc fallacia genere ambigitur.

Septima est de dicta secundum
quod ad dictum simpliciter, aut
vice versa: ut si quis ex eo, quod pre-
cepta Dei sunt naturae verbum di-
vina gratia detestatur imperium
non

non possunt, inferant, illa impu-
tetur, et absolute impossibilia esse.

E contra vero si quis dicat ut bonum
cum addito: v. g. bonum peccator ex eo,
quod est bonum impu-
tetur, nulla
futura est consequentia.

Octava est transitio a genere
in genus, ut si ad ea, quae natura-
lia sunt, mysterium in aliquod adhi-
beamus: item cum **M**athematica
a statu ideali, et mathematico, ad
realem, et physicum transierint.

Pluxa alia sunt fallaciae
generatae, ut cum variantur termi-
norum proprietates, aut cum aliquod
ex praecipuis syllogisticis, contra ax-
ioma non observata ducunt, quae
cum praecedentibus ferre collidunt.

Solvuntur autem sophismata
primò: cum fallacia detegitur,
id est, cum explicatur ratiocinatio
ambigua, multiplexve sensus
distinguitur.

Secundo: cum sophisma invidetur,
etc.

et contemptiva.

Tertio: cum questio alio deo-
quetur, et ad verax aut ad novam,
questionem expendendam ex occasione
ne traducitur.

Sed prima duntaxat solvendi
sopnata ratio, vix sapienter con-
venit, ne posterioribus est intendendum,
nisi cum sopnata brevitate ali-
tex vixi non potest. Nam ad ear
arteri soli sopnata, et male fidei
hominibus computantur, qui cum vari-
dis nationibus ad veraxiorum uage-
xire inde quoque vertunt, quae-
tionem proportionem decernant, novae-
que, et proxiu extraxias difficulta-
ter inhibentur, aut ambages qua-
runt, vel contemptu tantum aliquo,
sen exclusione, additis quomodoque
dictentur, respondent, ut ipi in tex
impedito triumphent. Quod bre-
diti silium responderi, vel dissen-
diorem, tantum abest, ut causa, qua
defenditur, poterit prodere, atque
apud

apud equos: iudicari, quod spem proficere,
~~quod~~ ut facile potuit, quilibet in-
 se conuincit, desperatam causam
 esse, quae non rationibus, sed impu-
 dentia, fraudibus, et conuictis defensi
 datur.

PARS QUARTA LOGICÆ

DE METHODO QUID SIT METHODUS GENERATIM

Superat nobis expli-
 canda methodus, quae
 in cogitationum or-
 dinatione consistit,
 siue, ut dicimus pro-
 prio Marte, et inder-
 gemus id, quod nudo
 latet, siue ut alio docemus, quod
 iam

quam à nobis fuit detectum. **H**uius
partis tractatio magna profecto
utilitati consensit debet, cum sine ca-
to ordi^{ne} ad veritatem contendere
vix liceat, omniaque præcepta dia-
lectice eo colliment, ut tota nobis, at-
que expedita ad veritatis executio-
nem, via, et ratio aperiat^{ur}.

Hinc oritur questio, utrum
methodus quædam quædam à cate-
xi, & distincta cogitationis species
debeat; an vero potius & methodus ad
cateram, tamquam ad Maximum percep-
tionem referri possit. **P**rimam
existimant, novam hanc esse cogita-
tionis speciem à cateram distinctam;
cum methodus ipsa, nec aliquid per-
cipiat, nec iudicet, nec unum ex aliis
inferat, sed solum perceptiones, ju-
dicia, et discernit antea formatas
dirigat. **A**lii è contra iudicant,
methodum à cateram cogitationis
speciebus distinctum non oportere,
tuentes, methodum nihil aliud esse,
quam

quam iudicium quoddam, quo iudic,
 iudicia, argumentationes que dis-
 ponuntur, atque ordinantur. Cae-
 terum siue distincta cogitationu-
 species, siue nova quaedam aliarum
 proprietates perinde est; semper enim
 facile intelligi poterant, methodum
 ad ^{accessu} naturam cognitionem
 plurimum confesse, vel etiam mix-
 tice necessariam esse. Quamobrem
 de metodo, saltem breviter, agendum.

Methodus itaque generatim
 est via, et ratio veritatem adhuc la-
 tentem invenire, et inventam con-
 gruo modo explicandi, siue ut actus
 menti, iudicium, argumenta, et ratio-
 nem ordinantem, siue ad di-
 cendum id, quod ignotum est, siue
 ad id, quod est comperitum, exponen-
 dum. **H**inc duplex methodus, alte-
 ra analytica, seu resolutionis,
 et inventionis; altera syn-
 thetica, seu composi-
 tionis, et doctrinae.

D

DE MEtHoDo aNalyTica, seu resolutionis, et inventionis. S. 2.

AnalytiCus resolutio nomen significat, et hoc nomen duplici ratione usurpatur. **P**rima acceptio est communis, quae nempe analytiCus dicitur esse vel acquisitio in maiori parte, aut partes reductio. **S**ecundo modo sumitur analytiCus, seu methodus analytica, quatenus est ratio inveniendi via in propositione quaestione solvenda. **D**e analytiCo hoc postea dicitur sensu hinc arguimus. **H**ae autem methodus adhibetur, non in scientia aliqua integranda, sed tantum in quaestione peculiari solvenda, quae, ubi iam soluta fuerit, ad eam dicitur duplicem, cuius est propria, referenda.

ta est, et synthetica metho exponenda.

Quæstio nunc autem, quæ præpo-
nitur, vel circa vocabula, vel circa
res versatur. Quæstio nunc circa vo-
cabula hæc sunt, non quædam, sed
quæ vocabula quædam, sed per quæ
ex vocabulis res quædam hæc
molimur, nempe, cum enigmatis ali-
cujus allegari, vel **A**uthoris, aliusque
sensum expi, eade, vel libri, aut scrip-
tæ verum **A**uthorum invenire, vel
loci corrupti in libro restitutio nunc
vixit, ostendimus.

Ita si quæstio sit de vocabulis,
ut per ea aliqui sensus reconditus
vel enigmatis, vel alterius propo-
sitionis, aut sententiæ difficultatis ex-
quiratur, duo sunt necessaria.

Primo necesse est ad ea vocabula
diligenter attendere, ut illorum
vis, quantum fieri potest accurate
percipiatur.

Secundò videndum, quo animo
fuerint ab **A**uthore adhibita, uni-
na-

nativa significatiōe, seu litterali,
ut vocant, sensu, an metaphorice,
sicut accipiendū; quōd, ut **Autro-**
nus scribit, ad quōd orationem conuen-
tat; quo tempore; quibus circumstan-
tijs; scriptū est; de earū enim tem-
poribus, diuersa quoque eundem **Aut-**
thonis sunt sententiæ, nec alia fre-
quentior est antinomia conueni-
de ratio apud **Iuris** **Consultos**, quam
quæ ex temporum distinctiōne pe-
titur. **E**adem scribit in unū sententia
etiam apud **Scripturæ** **Sacrae** **In-**
terpretes, præsertim in veteri
testamento. Unde illud **S. An-**
gustini; distribuite tempora, et
commodat **Scripturam**.

Si de **Autronis** doctrinā
subiunctū proponatur, adueniendū
sunt loca, quibus eam diligenter
explicuit, et ex professo tradidit, nec
ex uno, aut altero testimonio dis-
perso, sed ex universo istius
thematē, constitutūque principij
de

de illius mente ut iudicandum. Nec
 versionibus, seu translationibus ita
 fides adhibenda est, quin exemplum au-
 tenticum nativa **A**uthoris lingua
 consulatur. **S**i varia sunt lectio-
 nes, his adhaerendum, quae constantius in
 libris manuscriptorum, et emendationi-
 bus occurrunt, dummodo cum **A**u-
 thoris propriis aperte non
 pugnent.

Idem fere regulae utuntur
 Critici, ut supposititios quosdam li-
 bros, aut **A**uthoribus addant, vel
 auget adjuvant, aut loca deprava-
 ta restituant, aut operum rem emen-
 dent. **H**ic enim et tempora, et tempo-
 rum mores expendunt; **A**uthorum con-
 silium, doctrinam, scribendi que ra-
 tionem cognoscunt; coevis, aut super-
 rei alicujus nominis. **S**criptores in-
 testimonium advocant, cogunt, et quae
 his adjecta sunt, inter se conferen-
 do, id, quod iudicant, allegantur.

Quod si de alienanda, vel propug-
 nam.

mandata h^{is}torica veritate arguatur,
ubi quæ sunt entiam suam, vel quoad
integrum systema, vel quoad facta
nonnulla, quæ ad rem proprie, et in-
trinsecum spectant, vnde dicitur probatio:
n^{on} est communis; si quid dicitur est un-
icum, et certum, ab ad veram, et obiecta-
tiam, satis est, quod probabilius est
possibilitatis, et possibilium imper-
turbis hoc respicit: ex. g. **D**um mo-
tibus temporibus hereticox contenten-
dunt **A**postolorum **P**rimus per num-
quam se **R**omam contulisse, idque re-
vibus argumentis suadere conantur,
hujusmodi est illud, quod **S. P**aulus
in epistolis, quæ scribit **R**omæ, m^{en-}
tionem **D. P**etri mentionit, h^{is} men-
tione respicitur fieri potuisse, quod
D. Petrus ab Urbe tunc abisset: ipse
vero per se immo alio abentiam in-
tam probari possunt. **N**am cum
alium de certis m^{en-}tionem veterum testi-
monij, puta **P**apiae, **S. I**eremi, **T**er-
tullianum, et aliorum immo nullum
pro-

proxim excepto, consistet, **D. Petrum**
Rome aliquando^{2u} moratum fuisse,
 tametsi si alio fortasse nomine quovis
 dixeretur, aliter non a ratione videtur
 ipsum absentia ratione postulare
 ab his, qui rem alimode certissimam
 afferunt; sed potius eorum est, qui
 contra hanc auctoritatem, notissimum
 factum inspiciantur, afferre ratio-
 nes, si quas habent, cum omnium huius
 auctoritatem repraesentent.

Sed de rebus institutis quaeritur,
 ut si causa ex affectu, vel natura ex
 proprietate, aut functione investi-
 getur verum scilicet, quatuor sunt neces-
 saria.

Primo impetendum est, ut enim
 quaeritur, accuratè percipiatur, re-
 spectu omnibus, quae ad rem non per-
 tinent, conditionibus.

Secundo: regulae quaeritur, par-
 tes, aut conditiones ita sunt impo-
 nenda, ut inter se, calculatim consi-
 deranda, ut omnes illius, habitus, et
 fa-

fasciæ, seu relationes innotescant.

Tertio: à peculiari ejus, quod in
quæstione notum est, examinare, ad quod
est ignotum pedetentim progredi op-
portet; nam in omni quæstione quedam
sunt cognita, alia incognita; que au-
tem ignota sunt, ea ex quibusdam rati-
onibus, aut conditionibus apponitis, sunt
determinanda.

Quarto: incognita si à notis, ad
ignota pedetentim procedendo, tan-
dem ad aliquod notum summum, à quo in-
tuitus quæstionis solutio pendeat, deve-
niatur, in eo erit sistendum, et alte-
ra methodo, qua synthetica est, ad illu-
minationem expositionem est utendum.

Quod si fortasse, ubi proprietas
ter omnes perspective fuerint, atque
omnia media, ex quibus controversia
solutio pendeat, explorata sint, intel-
ligatur, nullum aliud eam solvendi
nobis, suppetere, ideoque quæstionem
~~quæstionem~~ propositam, omnem captum
ingenii, non posse excedere, tunc prima

quæ-

quartio, veritate inuicibilis, omitti de-
bet. **E**iusmodi certæ sunt plures,
quæ ab Scholasticis, at eam de
dij. extractantur.

De **M**ethodo **s**yn- **t**heticæ.

Methodum syntheticam,
siue compositionem
est, quæ veritatem in-
uentam, congruo modo,
et ordine exponitur, vel materialiter
quodam serui argumentum sequen-
tatur; In qua quidem methodo fit
semper à notioribus ad minus
nota progredi, seu à simplicioribus,
et communioribus intium de-
ducendum est, tumque ad specialia,
maiori que composita veniendum.

Utum, ut perfectum exemplum syn-
theticæ methodi ob oculo, sonatur,
id

2° a **G**eometria, est repetendum,
nam nullibi rei majori ordine per-
tractantur, quam in Geometrarum
libris. **T**ria vero præstare solent
Geometria, ut alienum obtineant.

Primò: vocabula omnia, quibus
utuntur, definiunt, ne ulla in il-
li, ambiguitas relinquatur.

Secundò: quaedam axiomata, seu
notiones communes, quas nemo in
dubium vocari possit, adhibent.

Tertio: propositiones demonstrant
vel ope definitionum, aut axiomat-
um, quæ solo lumine naturali per-
cipiuntur, vel aliarum propo-
sitionum, quæ per istas definitiones, aut
axiomata fuerunt comprobata, ex
quibus sepe conjectura deducunt.

Hic præinde tribus continentur
perfectissima demonstrationis.

Ut autem argumentum aliquod,
seu materia, vel scientia accuratè
pertractetur, et secundum methodum
syntheticam leges, observanda sunt oc-
to

to sequentes regulae, quarum prima,
et secunda definitionibus convenientibus,
tertia, et quarta axiomatibus, quinta,
et sexta argumentationibus sunt
propriae, septima, et octava ad metho-
dum ipsam referuntur.

Prima: ut nullum terminum relin-
quatur obscurum, aut ambiguum, sed
quilibet definitur.

Secunda: ut termini, qui in defi-
nitionibus adhibentur, sint omnibus
noti, vel prius explicati. **M**aximum enim
est, quam multa innumeris **S**cholasti-
corum questionibus sola nominum de-
finitione ipsa possent. Quare has
duas definitionum regulas alteri am-
mo retinere, si cavitationem declina-
re studet.

Tertia: ut nullum adhibeatur
axioma, quod non sit evidenter verum.

Quarta: ut illud evidens habeat-
ur, quod medicinali attentione verum
esse apparetur. **A**xioma autem mi-
hi aliud est, quam propositio quilibet
bet

cuilibet attendenti manifestativa:
v.g. impossibile est, idem simul esse,
et non esse; omne totum est magis in una
parte; unde cavendum diligenter, ne
multa, ~~omne~~ quae tamquam certae
axiomata vulgò circumferuntur,
sunt libere admittamus. Inqui:
modi sunt quam plura vulgò trita
in scholis.

Quinta: ut omnes propositiones,
quae aliquò obcurritate involvunt,
accuratè procedant, vel ope definitio-
num, quae praecedant, aut axiomatum,
aut propositionum, quae jam demon-
strata fuerint.

Sexta: ne quae ambiguitate tex-
minorum abutatur, sed definitio-
num, per quae explicantur, semper
inherent.

Septima: ut res, quantum fieri
possit, ordine naturali pertractentur,
sumpto semper à generationibus, et
destructionibus exordio.

Octava: ut unum quodque a se-
mi

mus in una specie, et quodlibet totum
in una parte, quantum id obtine-
re potest distribuitur. **H**ic postre-

mus duobus modis in exta sunt haec
 verba, quantum fieri potest; nam aut
 quando accidit, ut summo iure obex-
 vari nequeant, vel propter humane
 mentis angustias, vel ob disciplinae,
 quae tractantur per aristoteli
 miter. **N**umquam tamen ab
 illis nisi necessitate sum-
 ma, aut maxime emer-
 gendo descendendum
 est.

TRACTATUS
APENDIX
DE AUTHORITY
TE.

Dnotum veritate
facibus in in-
quanda, de-
monstranda
que veritate
studio dicitur
gratia, ut obex-
vavit **Ang.** contra academico
lib. 3. cap. 20, ratione nimirum,
atque auctoritate. **Quid** quid etiam
ab intellectu nostro percipitur, aut
natura quadam re ex quibusdam
principiis, rationis lumine et nobis
ipsis deducitur, aut ab aliis, certe
dicimus. Itaque quem admodum
hac-

hactenus praxia tradidimus de his,
 qua in iudicijs nostris observan-
 da sunt, ita nunc illa exponere au-
 gredimur, quibus humana mens
 in iuris dictione, qua ad authori-
 tatem spectant, fideique immobili
 procedunt; in quibus hac etiam in
 parte dei sumus, dum maiorem aucto-
 ritatem, quam sua est, fidem adhibemus,
 alteri vero bus agno detrahimus.
 Ut autem id clarius exponere possit, et
 lucidius in primis observandum est, quod
 duplex auctoritatis, fidei-
 que genus distinguitur solet,
 ut altera quidem di-
 vina, altera vero
 humana appel-
 letur. De utra-
 que iuris
 scripturam
 est argen-
 dum.

De

De Authoritate di- vina.

Divina fidei^{vel} auctoritas vocatur illa, qua ori Dei revelanti testimo- nio immitur. Hac au- thoritas certissima, invariabilis, atque incommutata esse debet; cum Deus ipse summè verax, perfectusque sit, ideoque nec falli potest, nec fallere. Ut autem id clarius sentiat, primò- p*ri*a quadam, quibus divina fides immititur, breviter hic complectemur.

Primò: prima sunt, quae ab intellectu nostro capi, sive cognosci non possunt. Nihil fere est, quod suspicientem mentem, qua omnia liberè scrutari vellet, coarctat, quam obcuritas illa, quae in primis natura effectibus explicandis reperitur.

Qui

Qui enim ex Docti^o in m^o et u^o u^o
 u^o m^o magis u^o m^o, exau^o t^o a^o t^o
 oxi^o a^o m^o, h^o m^o n^o natura^o, a^o m^o m^o
 h^o m^o g^o n^o a^o t^o i^o n^o e^o m^o, a^o t^o m^o m^o q^o
 s^o d^o e^o u^o m^o o^o d^o i^o n^o e^o m^o, ^{o^o} a^o t^o i^o m^o a^o m^o
 m^o, et co^o p^o o^o i^o u^o m^o n^o e^o m^o, m^o t^o u^o a^o m^o q^o u^o
 o^o p^o e^o r^o a^o t^o i^o o^o n^o i^o m^o d^o e^o p^o e^o n^o d^o e^o n^o t^o a^o m^o, a^o l^o l^o a^o q^o u^o
 e^o d^o g^o e^o n^o u^o i^o m^o m^o e^o r^o a^o t^o i^o m^o a^o m^o
 s^o u^o n^o t^o, et o^o c^o u^o l^o i^o n^o o^o t^o a^o l^o i^o o^o b^o s^o e^o r^o u^o a^o n^o t^o u^o,
 c^o l^o a^o x^o a^o d^o i^o o^o i^o n^o t^o e^o l^o l^o i^o g^o e^o n^o t^o p^o o^o s^o s^o t^o, ut s^o m^o u^o
 p^o u^o l^o u^o m^o o^o m^o n^o i^o m^o, o^o m^o n^o e^o m^o n^o e^o q^o u^o e^o d^o u^o b^o i^o t^o a^o t^o i^o o^o
 n^o e^o m^o a^o d^o m^o o^o e^o a^o t^o.

Hac, et alia id
 g^o e^o n^o u^o i^o m^o t^o e^o r^o a^o t^o i^o a^o q^o u^o a^o d^o a^o m^o s^o u^o n^o t^o, q^o u^o i^o
 b^o u^o i^o n^o t^o e^o l^o l^o e^o c^o t^o u^o s^o q^o u^o e^o l^o i^o m^o i^o t^o u^o, a^o d^o i^o c^o a^o t^o
 t^o u^o, ut t^o e^o m^o i^o t^o a^o t^o e^o m^o i^o u^o a^o m^o o^o g^o n^o o^o c^o a^o t^o,
 i^o b^o i^o q^o u^o e^o p^o e^o r^o u^o a^o d^o e^o a^o t^o, n^o n^o o^o m^o n^o e^o a^o i^o e^o
 c^o m^o p^o r^o e^o h^o e^o n^o d^o i^o p^o o^o u^o.

Secundo: plura perfectionis in
Deo reperiuntur, plura Deum cog-
novere, efficere, vel revelare potest,
quam nos mente considerare; si quidem
divina attributa, natura, perfectio-
nes, cognitio, et agendi u^o infinita
esse debet; idcirco ab humana men-
te

h^{is} cognitione comprehendi, vel accu-
m, cui non potest, quatenus finita,
et limitata est, ut ex primo prin-
cipio constat.

Textio: Deus aliquis reverendo,
ne falli potest, ne fallere. Cum enim
Deus incommensuratum esse existat,
atque naturam suam summam, immuta-
bilem, atque infinitam cognitionem servi-
piat; ideoque nulla, et aperta sunt om-
nia oculis eius, in illorum cognitio-
ne decipi, fallere, vel errare non po-
test. Cum vero summa bonitas, veri-
tas, atque perfectio sit, alio, fallere,
vel in errorem inducere non potest;
alio quoniam error ille in Deum respon-
di potest, quod summa ipsius bonitas
et, atque beneficentia repugnat.

Quarto: nihil à Deo reverendi
potest, quod evidenti, certaque ratio-
ni ad veritatem. Quippe omnis veri-
tas, quatenus in illa fuerit, à solo
Deo, veritate fonte proficere debet;
ideoque cum veritas simplex, atque
in

inmaximabili, ut, nec una veritas alteri repugnare possit, nihil a Deo reveraxi poterit, quod alteri veritati repugnet, sive rationi, ut nunc nobis a Deo indito adversetur. Alioquin si veritas a Deo revelata naturaliter veritati repugnet, illarum alterutra falsa foret, et ex hoc ille ipse Deus tribuendus est.

Hic **T**erminati, **I**maximati in-
Eucharistia, aliaque id ge-
 nus mysteria supra rationem, non
 vero contra rationem esse dicuntur.

Quintò: quidquid a Deo reve-
 latur, licet a nobis intelligi, sive
 cognosci non possit, tamquam ver-
 um admitti debet. Primum enim quom-
 modi, cui, veluti basi, divina fides
 immititur, ex precedentibus clarissimè
 deducitur. Si enim ratio nos
 docet, summa a Deo fieri, cognosci,
 vel revelari posse, quæ nos percipere,
 vel mente complecti non possumus,
 Deum vero hæc ipsa revelando, nec
 far-

falli, nec fallere posse, manifestus
sunt sequitur, ea omnia, quae a
Deo revelata fuerint, ab intellectu
nostris, tamquam vera, indubia vel
incommissa admittenda forent. Ita
primis, ipsius necessitatibus nobis
inveniat **A**postolum, ubi nos admo-
nit, non oportet esse non plus sapere, quam
oportet sapere, sed sapere ad sobrie-
tatem iuxta mensuram fidei, quae
numquam data est: ad eoque
negem admodum alibi docet, in ap-
ertissimam redigendum esse in-
tellectum in obsequium **C**hristi, ad
ea nempe humilitatem, atque reverentiam
admittenda esse, quae, licet incompre-
hensibilia fortasse sint, ab ipso **D**eo
revelata, sive divino fidei lumine
nobis proposita sint.

Septimo: illud a **D**eo revelatum
censeri debet, quod a sacris litteris,
divinis traditionibus, unive **E**c-
clesiae convenit, acumen **C**on-
cilii, atque **R**omano Pontifice doc-
tra.

112

divinitus. Itaque primò d'vina
fides, et reverentia ex Sacris litteris,
sive Scripturarum libris, deri-
vum debet. Cum enim Sacra lit-
tera, **D**eo dictante, vel inspirante
conscripta fuerint, quòd quòd in ip-
si expressum fuerit, à Deo revelan-
tum conveni debet, ut perniciosa heresi
in profectura, quamvis in
explicando Scripturam unam, vel
in contemendo verbum numero mi-
nime dissident.

Deinde: cum ipsa Scriptura
num auctoritate ostendatur certò,
Apostolo, proxima, quæ à Christo
accepta, non litterarum, sed viva vo-
catus voce fidelibus tradidit, et traditio-
nes ejusmodi, quæ **A**postolica,
divinæque vocari solent, veritate et
viva fidei regula haberi debent.

Apostolum certe **T**heriulonicensis
exudens, et tenete, inquit, traditio-
nes, quas accepistis, per sermones,
et per epistolam nostram, atque

T

Timothæo scribens, et quæ au-
diisti à me inquit, hæc commenda
fidelibus hominibus, qui idonei
erunt, et alio docere. **H**inc

Patres omnes præcipue divines
fidei doctrinæ, ex constanti, perenni
quæ **E**cclésiæ ~~antiqua~~ traditione, ve-
luti fonte derivaverunt. **F**acile ex-
go dicitur, potest, an traditio
quædam humana, vel **A**postolica
censeri debeat, si ipsius origo con-
stanti, et antiquitati exploratur.

Quod enim universa tenet **E**c-
clésiæ, nec concilii, institutum, sed
semper retentum est, non nisi ab
Apostolica auctoritate traditum
rectè sumi creditur ut loquitur

Aug. lib. 2. de Baptismo.

Quidquid etiam ab universa
Ecclésiæ traditum sit, veluti ce-
tum, et à **D**eo revelatum admitti
debet. **P**eripicuum, siquidem **S**crip-
tura auctoritatibus eandem,
Ecclésiæ à **C**hristo instituta

tam

tam nunquam à fide, moxum doc-
 trina, veraque religione deflecter-
 ne possit. **H**inc ep. 4. ad **T**imothæum
 77 dicitur, columna, et firmamentum
 77 veritatis, et **M**ath. cap. 16. po-
 77 ta in petra non prævalerunt ad:
 77 verum eam, atque **C**hristum
 77 **A**postolorum alloquens ait: ego roga-
 77 bo **P**etrum, et alium **P**etræ dicitur
 77 dabit vobis, ut maneat vobiscum
 77 in ætænum prædicaturæ veritatis.

Quamvis autem **E**cclésiæ
 fideles omnes complectatur, tamen
 in explicando vero **S**cripturarum
 sensu, dicitur mendicari controversari, ut:
 que exte apud hæreticos, non fide-
 lum quilibet, sed **E**piscopos, quos
 veluti **A**postolorum successores po-
 nit **D**eus, regere **E**cclésiæ **D**eus,
 considerari vult. **E**cclésiæ
 autem **C**oncilia, quæ nempe ex
 universi **O**mnibus **E**piscopis compo-
 nuntur, universam **E**cclésiæ re-
 presentant. **U**nde quemadmodum
 unum

universa **E**cclēsia in hīs, quae fidei
dem, religionis dogmata, maximeque
doctrinam respiciunt, errare non po-
test, ita quoque ejusmodi **C**onciliorum
generalium auctoritas maxima esse
debet, ut quidquid ab hīs definitum
fuerit, tamquam à **D**eo revelatum
admitte debeat.

Postremo: cum **C**hristus **P**etro
dixit, et tu es **P**etrus, et super hanc
petram aedificabo **E**cclēsiā meā,
cum illi iussit, ut augeat, et oves
pasceret; cum illi clavis regni **C**aelo-
rum, ligandi, atque solvendi potesta-
tem dedit; cumque in hoc caput
Ecclēsiā instituerit, illique dixe-
rit rogavi pro te **P**etre, ut nunquam
deficiat fides tua, et tu aliquando
converteris confirma fratres tuos; ea-
dem quoque divini auctoritas in
quolibet **D.** **P**etri successione cernenda
debet. **C**um ^{enim} ~~quodam~~ **E**cclēsiā
dignitas, fides, atque auctoritas
petri esse debuerit, eadem quoque
22

114

divina auctoritas in quolibet **D.P.**
tuo successore **Romano Pontifice** ad-
mitti debet, ut quicquid ab illo, vni-
tate **E**cclēsię capite, **P**astore, atque
Magistro definitum fuerit, ab ipso
Deo revelatum censatur.

Hęc ut nūtidā p̄ncipiōrum
series, quibus divina fides innititur.
hī sunt fontes utramque, ex quibus di-
vina fides p̄venit, conitantiq̄e rege
profuere debet. **I**psa autem **S**criptu-
rarum divinitas, **E**cclēsięque vni-
versę auctoritas ex prodigiis illis in-
ferri potest, quibus **S**cripturarum
divinitas, diviniq̄e **E**cclēsię dig-
nitas, dogmatum, quę ab his eundem
veritas ostendi solet. **C**um enim verę
prodigiā non nisi a **D**eo fieri possint;
atque a summa ipsius veritate, aut
beneficentiā, vel sanctitate maximē
abhorrent, mendacium aliquod prodigi-
um confirmare, ubi a summo, me-
morā, que nota **S**cripturibus memo-
rentur, prodigiā patrata confirman-
da

de librorum i*n*meritate, **S**crip-
torum i*n*probatione, **E**ccl*e*sia*e* sancti-
tate, librorum di*u*initas, **S**crip-
torum i*n*meritas, **E**ccl*e*sia*e* a*n*thoritas,
dogmatumque veritas manifestissime
i*n*ferri debet; quemadmodum ex t*e*l-
argumentis, atque p*ro*dicij, quomodo
di*u*niuersum Orbem adductus est, ut
ante exorato, etiam noui testamen-
ti librorum, **C**hr*ist*i fide*m* amplexer-
etur.

Addi poterunt argumenta i*n*-
gula, quibus christiana religio,
veritas est demonstrata; nempe **P**ro-
phetarum vaticinia, fidei propaga-
tio per uniuersum Orbem, non armo-
rum strebitu, non diuitiarum copia,
non eloquentia leni i*n*g*er*e, non volupta-
tatum illicebriis, sed diuodum p*ro*-
catuum i*n*peritia, paupertate, et
humilitate: item religio*n*is christi-
anae sanctitas, immensa miraculo-
rum multitudo, **M**artyrum immen-
sa copia, ac demum tertium d*e*ca-
m.

mita. omni exceptione majorum.
Id unum est advertendum; hanc non
 exarandi prerogativam **E**cclē-
 sia, **R**omanaque **P**ontificiū conelliam
 esse circa ea tantum, quae fidem, mo-
 resque respiciunt, sive, ut **T**heologi
 loquuntur, sui continent; in alijs vero,
 quae factum, vel historiam attinent,
 nisi forte historiae ipsa catholico
 dogmate conjuncta sit, errare poi-
 sunt, ac interdum erraverunt.

D

De Auctoritate hu- mana.

Adunda nunc nobis est
 altera fidei, vel au-
 thoritatis species, quae,
 cum ab hominibus aut
 quid alicentibus oritur, humana au-
 thoritas appellatur. Quomodo modum
 vero vario, forte esse jam dē diximus,
 ex

ex quibus *divina fides* derivatur,
ita quoque variis ex locis humanae
auctoritatis prodere solet, ut aliquando
de *Sacra Ecclesia Patribus*, ali-
quando ex *Theologis*, ac *Philosophis*,
aliquando ex *historiis*, sive *Sacris*,
sive *profanis*, aliquando ex *Juris* con-
suetis, vel ex *scriptis* quibuscumque
veris testimoniis derivantur. *Uari-*
as etiam illius veris complectemur,
ne illius unum decipiamur.

Itaque prima auctoritatis hu-
manae regula haec esse debet, quod il-
la nunquam *divinam fidem* effice-
re, sive intellectum captivare debeat,
ut ab illa proinde sine haerens mo-
tione *divinae* non liceat. *Nihil*
enim veritatis divinae fidei nobis tra-
ditum communi debet, nisi quod ab ipso
Deo, vel in Sacris litteris, vel in
divinis traditionibus, vel univere
*Ecclesia consensu, vel **E**cclesiam*
*et **C**oncilio, vel denique **R**oma-*
*m **P**ontificis ex cathedra defini-*
ti

tu, auctoritate proponatur. **Q**uid
quid vero ex alijs, fortibus deducar
tua, humanum semper fidei effici
et.

Hoc nō dē nobis exponit. **A**u-
gustinus, cum illa **H**eronymi au-
thoritas objiceretur. **S**olus est, in-
quirit scripturarum libri, qui
quam canonicis appellatur, didici-
t hunc timorem, honoremque defert
re, ut nullum eorum **A**uthorum
scribendo, aliquid ex parte sumi-
t, nisi eadem. **A**lio, autem ita
largo, ut quantalibet auctoritate,
doctri nague prepolleant, non dēo
verum putent, quia ipsi ita venie-
runt, vel scripserunt, sed quia a mi-
nistris, vel per illos. **A**uthorum **C**a-
noni est, vel probabili ratione, quod
a vero non abhorreat, per nades
potuerunt. **E**t certe, si **P**ater ip-
so, imbecillam dēvidentem, esse consue-
mus, dubitari non poterit, quin illor-
um auctoritas semper humana, minus
quam

quam infallibiliter habenda sit.

Placuit tamen bono **P**at-
tribus **episcopis** habeat debet, et merito
eorum auctoritas vim maximam ha-
bere conuenit in controversiis, de
mendis, siquidem placuit ex **P**at-
tribus **episcopis** **philosophis**, omniumque
de **episcopis** **primatum** gloria **maxime** pro-
ueant. **E**nimvero, cum illo. **D**e-

in **in** his, que ad fidem, moreque
rite componendo, **certant** dices, ac
interfectis **in** **E**cclēsiā conuen-
it, **veraciter**, **modestique** **eorum** **sen-**
tentia **in** his, que **fidem**, **moreque**
minime respiciunt, **sequi** **deber-**
mus.

In illis vero controversiis, de
mendis, que **de** **vim** **fidem**, **E**c-
clēsiā **dogmata**, **morem** **doctrinam**,
ver **de** **episcopis** **respiciunt**, ad **P**at-
tribus **episcopos** **felicitate**, et **fragrantibus**
me **provocamus**, quod **illorum** **ter-**
timonia **incorrupta** **primorum** **ca-**
culorum **fidem** **imbecite** **vim** **oiten-**
da.

datura, utque in illo anni operibus con-
 tans illa, ac sequenti. **A**postolorum
 doctrina, qua uniuersa **E**cclēsiā
 tradita fuerat, ad haec usque tempo-
 ra delectata demonstratur. **C**atechismi
 in mō, quae aut ad p̄drosophiam, aut
 profanas artes d̄isciplinā spectant,
 eodem f̄ eā loco **P**atris alicuius au-
 thoritas haberi debet, quo **S**cripturam,
 ac illius praeceptū in **P**hilosophi, quem
 ille imbrectatur, auctoritas habetur.

Altera humana auctoritatis
 regula haec esse debet, quod illa natu-
 ra sua, semper ambigua, vel inexta,
 aliquando falsa, vel exorta obnoxia
 esse potest. **A**uthoritas enim illa
 humana solum cognitioni, vel testimo-
 nio imitetur; hominum vero quilibet
 aut falli potest, aut fallere: falli
 quidem, aut deludē ex humana menti
 imbecillitate; fallere vero, vel in ex-
 ortem erro, inducere ex maritica, pra-
 uoque uoluntatis affectu; idque hu-
 mana auctoritas natura sua, ambi-
 qua

3

qua, vel imitata esse debet. **Q**uo cetero
de loco perditum illorum exara mani-
festum esse nefas posset, quod sola homi-
ni, utique ab aliquo aut auctoritate
be, ut ab illa discernere nefas existimant.

Quamvis, tamen humana au-
thoritas praesumptive dubia, vel imita-
ta esse soleat, ideoque cavendum maxi-
mè, ne temerè ab illa abutiamur,
arrogando tamen conitari adest, ut
videtur, atque docta esse potest, ut geome-
trici, etiam demonstratiombus me-
rito comparatur, nec sine maximo
impudentia vitio negari, vel in du-
bium revocari possit. **S**ic ubi **S**er-
pentes omnes in aliquo re alienanda
conspiciunt, liberationis exit impediunt,
toxam illam negant, quemadmodum
mentis impo videtur, qui **R**omani
existere dubitaret. **S**ic cogitatio, ut
hominem praesertim dicitur unum natione-
rum, religio, ac temporum, in quibus
profecto affectum, cum **P**atriam
amant, ac patriam suam suspi-
ca:

rem aliquam afferent,
causam non possumus, id certum omni-
no putandum debet, nam, ut ex aequo est
inquit Cicero: neminem omnes, et ne-
quidquam unquam omnes fefellerunt.

Nec conitari solum **S**criptorum
omnium consensum certi summe veritatis
notam habendam debet, sed unus, etiam,
aut aliquorum **S**criptorum auctoritas
satis esse poterit, quae ingeniosos
homines ad asserendum inducet.

Quo tamen loco circumstantiae plures
summe ^{accurate} expendenda sunt, ex quibus ma-
jora, minusve auctoritas **S**criptorum
accedere solet, ut majorem probet,
minusve fidem obtineat. Atque
in his ex **S**criptorum indole, ingenio,
patriarum affectibus, diligentia, studio,
brietate, ipsius veritatis facile depre-
hendi poterit.

Itaque si **S**criptorum aliquis ho-
mestus, diligens, involuntarius, veli-
gens, quae rerum praeteritarum accu-
rately, quaecumque ab eo nuntia, in-
genio, et constantia exponitur, verum
con-

concedi poterant; ubi praesertim illa
narrare se dixerit, quae aut Episcopi vi-
derit, aut ab aliquo fide digno acce-
perit, aut ex perspicuis, certis, & no-
tissimis, non autem ex rebus famo-
sioribus, vulgi opinione, vitio saepe ra-
tionis ducatur. Vera quoque
concordia sunt illa, in quibus, si facta
fortasse fuerint, de coarctato aliquo suspi-
tibus facile referri poterunt, ete-
nim nemo unquam fallere, vel men-
tari velle putatur cum vituperatio-
ne, ac detractione.

Quemadmodum vero suspicari
merito possumus, **A**nthonii histo-
riam dubiam, vel falsam esse, dum
illa mirifice referant, quae ad Episcopum,
aut amicum, aut **P**atricia, aut re-
tē, cui nomen addiderunt, gloriam
conferri poterant, ita certe si ma-
gis aut debent, quacumque in adver-
sario laudem conscripserit, ea
nimium, non ex animi affectibus,
sed ex solo potius veritate amore ex
pre

perita videbuntur.

Diligenter etiam inquiri debet, an veritatem impugnet tertium potuerit, an exposita veritate, poenam, vel infortunium aliquod vererit, si ex mandato facerem, poenam potuerit, ubi, nimirum, aut veritatem ipsam libere fateri non potuit, aut ex mandato factum poenam poterat, merito suspectus haberi debet. **S**icut maxime veritatis caritate haberi debet, si ex veritate ingenue narrata, aliquod incommodum verine poterat.

Plurimum quoque fidei, vel auctoritatis accedet, si a coarctatis, vel scriptoribus alienis, quod ab uno scriptore traditum fuerit, temerarie, et inconstanter a posterioribus alijs.

Scriptoribus totidem ferre verbis, ut fieri plerumque solet, scriptura fuerit, quicumque eam illi fuerint, quicumque illorum numerus habeatur, non maiorem auctoritatem efficiunt, quam unum

unius scriptor ille, qui nomine,
atque auctoritate propria reliquos
omnes post se sequentes abiecit.

Hec veritate inditicia meriti-
to extrinseca vocari possunt. Quod
si deinde explorat vel verum illa-
rum natura, que ab historicis rati-
onata fuerint, tunc nobis aliud,
atque veridicum extrinsecum verita-
te, aut falsitate haberi poterit.

Itaque si scriptor aliquis ea fore
tante referat, que aut ab illo cog-
nosci, vel explorari non poterant, aut
que manifeste in mente rationi adven-
sentur, aut demum ab illorum loco-
rum, temporum, hominumque mori-
bus, indole, vel circumstantiis ab-
horreant, interdum falsa, primum-
que dubia, vel incerta putari de-
bent.

Vox vero ite demum ejusmodi auctori-
tatis humane gradum suum in
studio auctoris caritate merito com-
mendabit, accuratè si in demonstratione
sunt

vivit, inter quos eminet **O**mnis
 cibus notex **FELDO**, qui
 pluribus in locis **Theatri Criti-**
 ca, praesentim in tomo **V** de iustitiae
 ne **L** omnes ad amulim mti de, quae
 fice que deservit, quos, qui pluria
 de hoc argumento de i deat, adine
 poterit, cum tempore supererant. **S**
 ut etiam **E**dmundum **P**urcho
 tum, **E**dwardum **C**orum, et qui
 catuor in hac tradenda **D**iaer
 tica metho facim tractuit, celebra
 rum **A**ntonium **A**mmulit,
 qui in libro, cui ^{liber} cogitandi di
 ca, iniquos **L**ogica partes conu
 lere poterit. **A**d in, enim mago
 rum, melioreque eorum, que tradi
 dimus, accepisse ingenie fatemur,
 quibus non immant gloria, sed
 utilitas veritae in vobis fuit, que
 magna profecto exit, si verum et
 laxum ope, que tractemur compere
 fuimus, eorum omnes deventura, non
 ad fugacem modo, sed ad alleguent
 dam

omni veritatem aeternam, que
est Deum ipse, in ipsum
honorem exalto
omni conu-
namus.

Te Deum laudamus,
& Ha.

INDEX LOGICÆ.

PARS PRIMA LOGICÆ.

De prima intellectiva operatione.	Page 6
De veritate, et falsitate apprehensionum	14
De identitate, et distinctione	18
Explicatio distinctionis rationis, eiusque opposita unitas	22
De univocalitate, analogitate, et particularitate apprehensionum	32
De quinque predicabilibus, sive de quinque ideis univocalibus	44
De decem predicamentis	57
De signis.	
De speciebus et proprietatibus vocum.	

SECUNDA PARS LOGICÆ.

De iudicio, eiusque natura.	
De principibus iudiciorum nostro modo erroribus, etque adhibendis remedijs.	
De natura propositionis, eiusque proprietatibus, et speciebus.	
De proprietatibus propositionis.	De

De veritate et falsitate propositio-
num.

De variis probabilium speciebus.

De definitione, et divisione.

TERTIA PARS LOGICÆ.

De rationatione, et eius natura.

De argumentatione, eiusque speciebus.

De syllogismo simplici.

De principiis, quibus nititur vis
syllogistica.

De syllogismo conjunctivo, et eius
speciebus.

De reductione syllogismorum

De fallaciis syllogismorum.

PARS QUARTA LOGICÆ.

De methodo, et quid sit generalis.

De methodo analytica, seu resolutione
m^o, et inventionis.

De methodo synthetica, seu compe-
sitionis m^o.

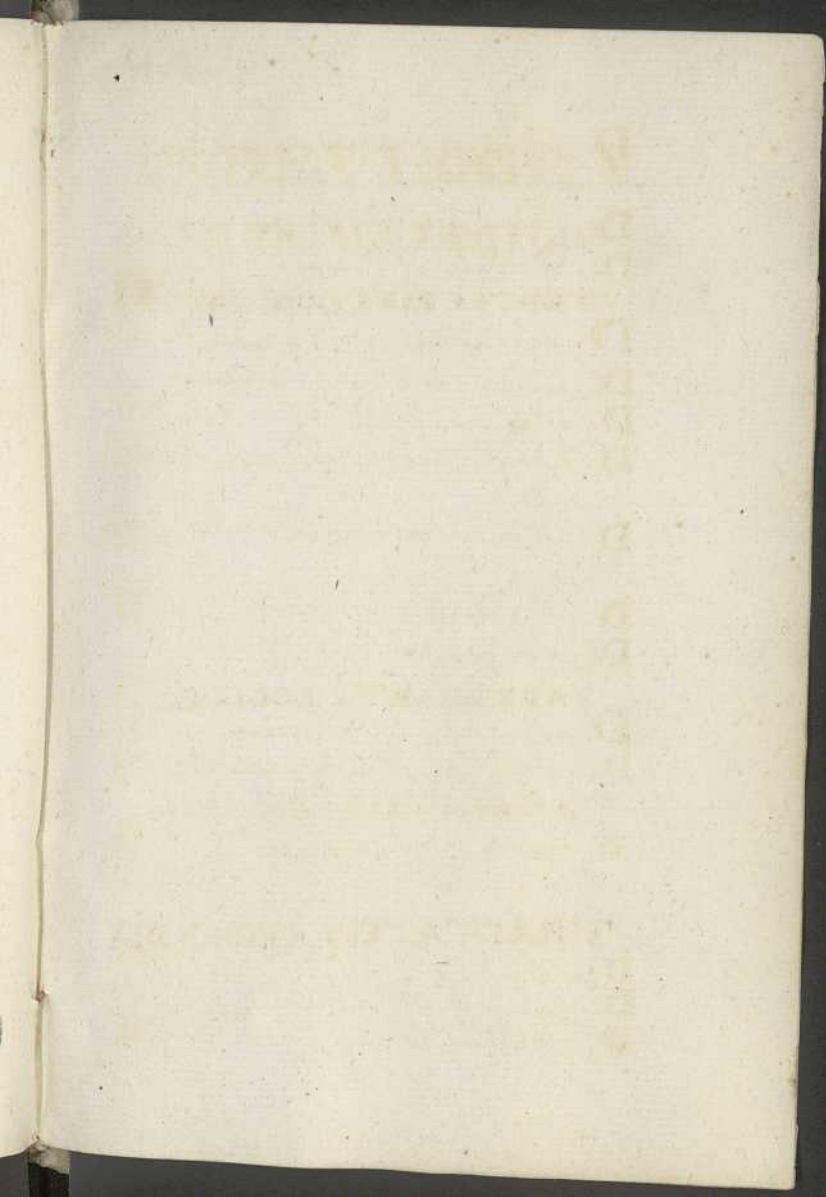
TRACTATUS APPENDIX

De auctoritate

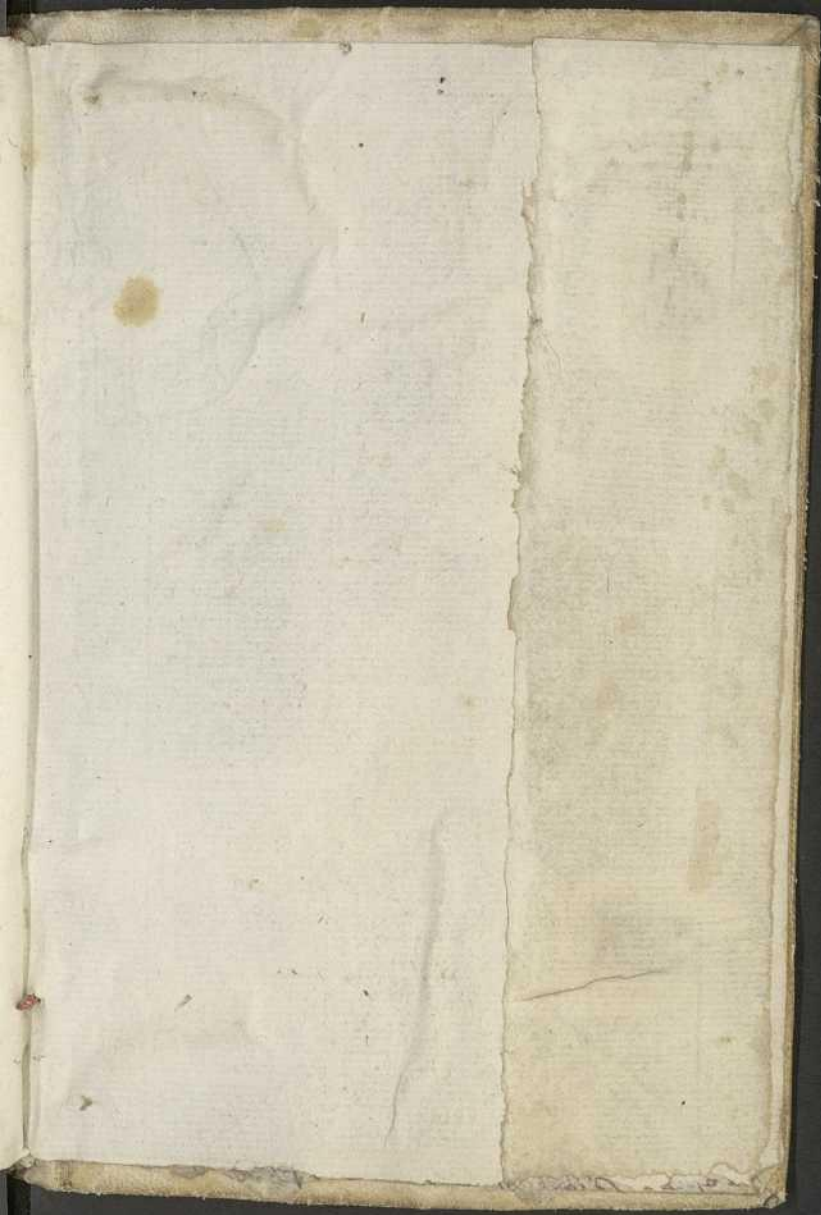
De auctoritate divina.

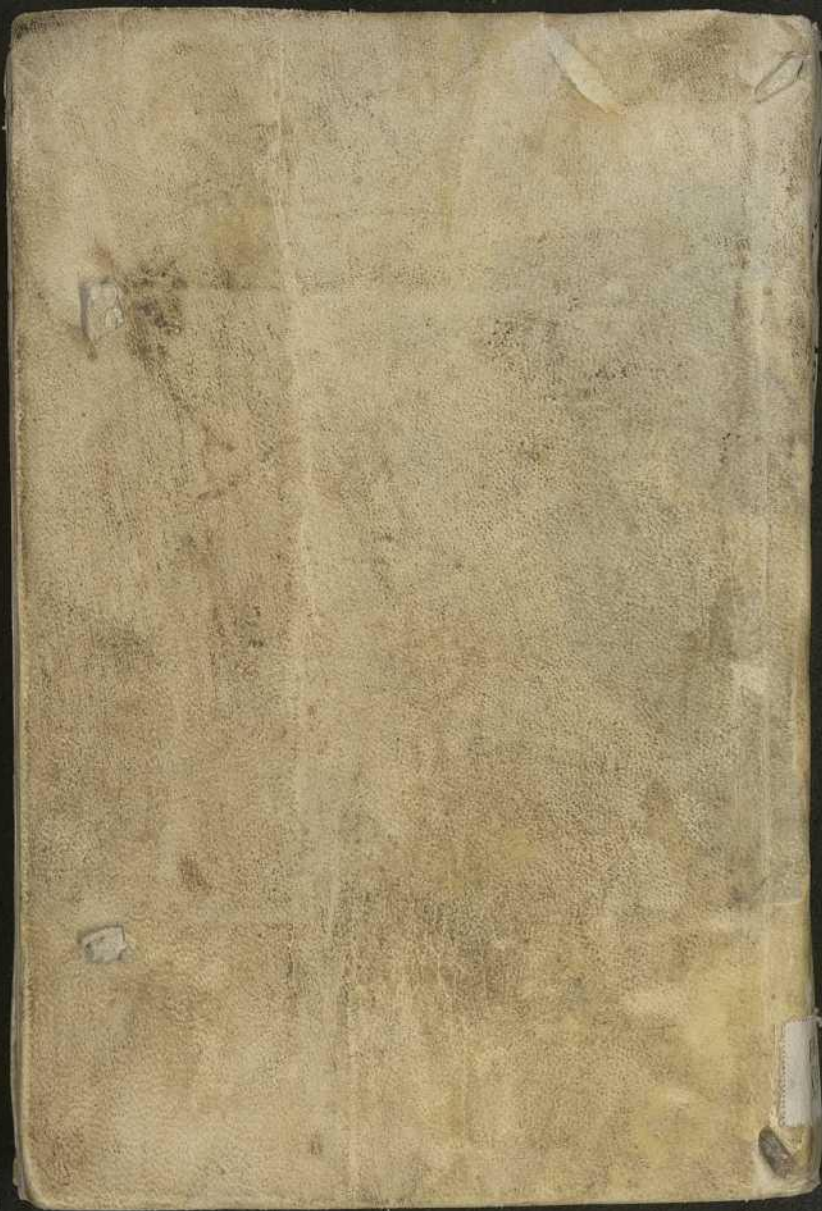
De auctoritate humana.

Secundo

Instauratorum Disquisitione

R (Ms)

389